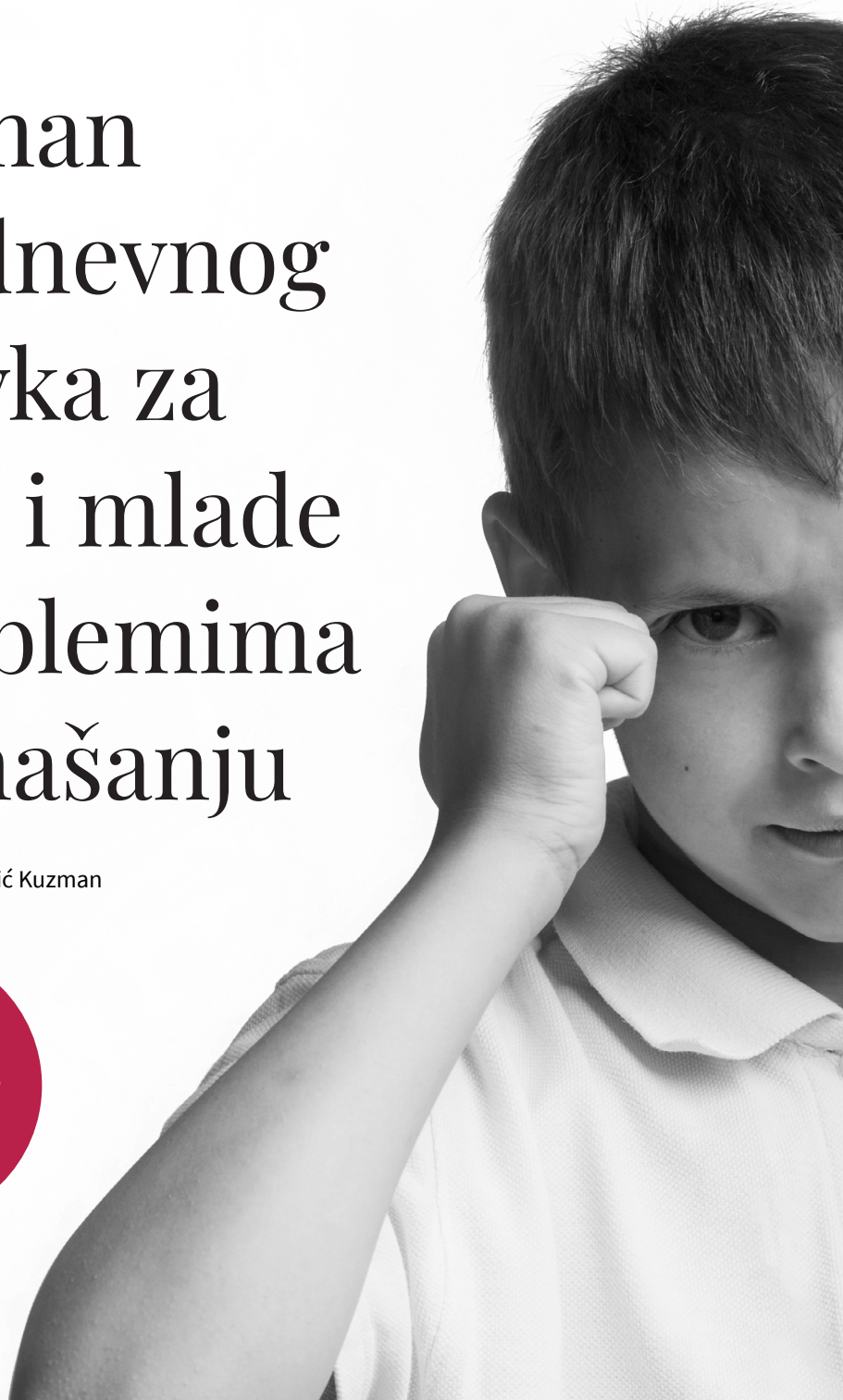

Tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju

Urednica: Kristina Krulić Kuzman

*Priručnik
za voditelje
programa*

Tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju

Priručnik za voditelje programa

UREDNIKA

Kristina Krulić Kuzman, *magistra psihologije*

AUTORICE

Kristina Krulić Kuzman, *magistra psihologije*

Vanja Šokić, *magistra psihologije*

Iva Vidanec, *magistra psihologije*

Kristina Vinković, *magistra psihologije*

Tena Brkić, *magistra socijalne pedagogije*

NAKLADNIK

Centar za nestalu i zlostavljanu djecu

J. J. Strossmayera 1/I, 31 000 Osijek

+385 31 272 943/ +385 31 272 953

e-mail: info@cnzd.org | www.cnzd.org

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Matej Žižanović

ISBN 978-953-58651-6-2

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku pod brojem

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Centra za nestalu i zlostavljanu djecu

© Copyright Centar za nestalu i zlostavljanu djecu. Osijek, 2020. Sva prava pridržana.

PROJEKT

USMJERi se! - uključeni, sposobni, mladi, jedinstveni, educirani i ravnopravni!

Nositelj projekta: Centar za nestalu i zlostavljanu djecu

Partneri na projektu:

1. Osnovna škola Darda
2. Centar za socijalnu skrb Beli Manastir
3. Projekt građanske demokratske inicijative P.G.D.I.
4. Romski resursni centar

NADLEŽNO TIJELO

Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike

Ovaj projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj ovog priručnika je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno stav Europske unije.

**Centar za nestalu
i zlostavljanu djecu**

PGDI

*projekt građanske
demokratske inicijative*

**CENTAR ZA
SOCIJALNU SKRB
BELI MANASTIR**

**ROMSKI
RESURSNI
CENTAR**

HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo za demografiju,
obitelj, mlade i socijalnu politiku

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda

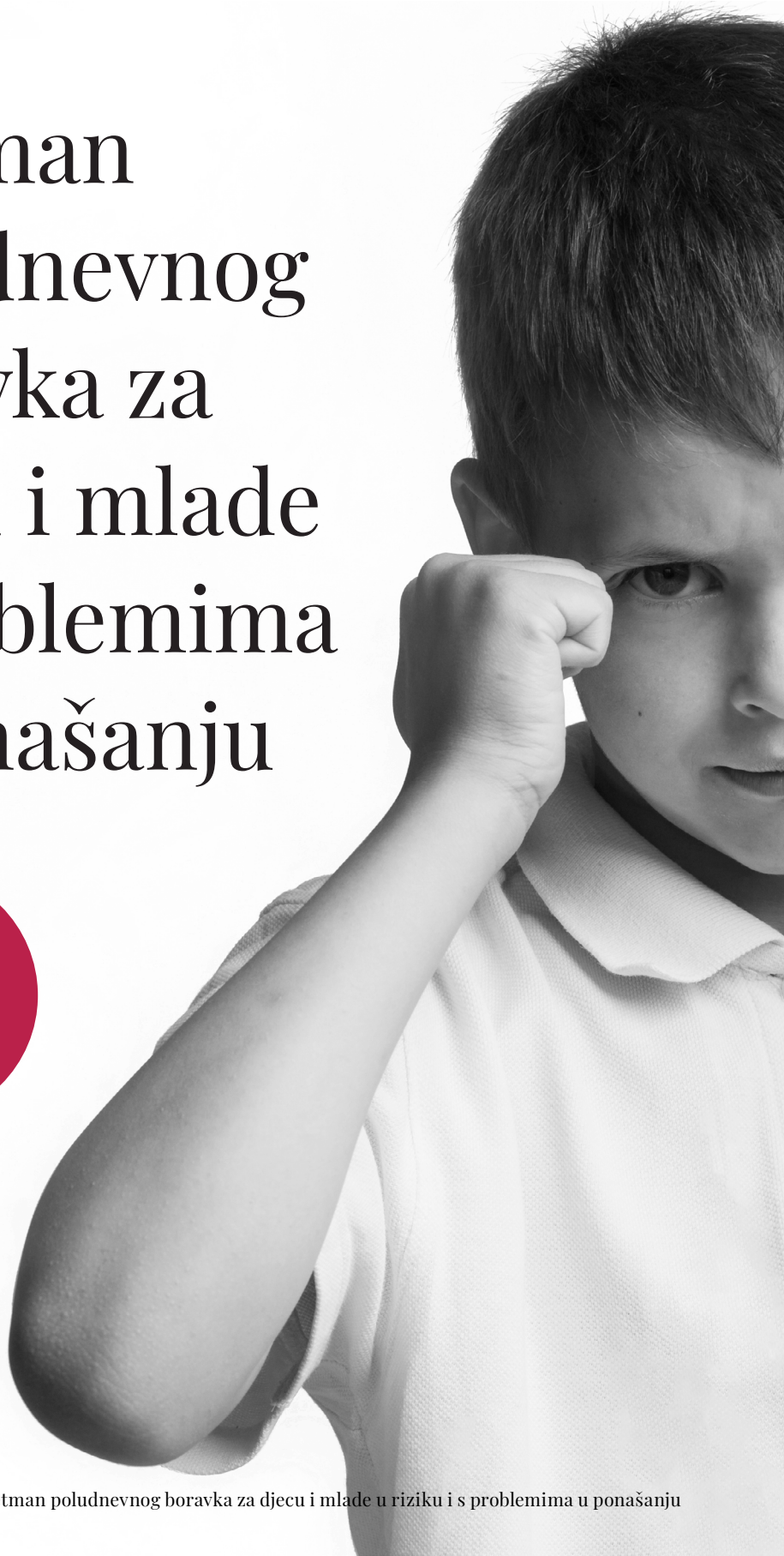
Sadržaj

Predgovor	7
Razvoj tretmana poludnevnog boravka	8
Tretman poludnevnog boravka pri Centru za nestalu i zlostavljanu djecu	10
Struktura korisnika tretmana poludnevnog boravka	13
Područja i sadržaj rada poludnevnog boravka	15
Obrazovanje	15
Slobodno vrijeme	15
Radne navike	16
Odnos prema sebi i drugima	16
Socijalni i emocionalni razvoj	16
Briga o zdravlju	16
Rad s obitelji	17
Područja rada odgajatelja poludnevnog boravka	21
Grupni rad s korisnicima	23
Individualni rad s korisnicima	25
Savjetodavni rad	25
Suradnja s roditeljima/skrbnicima	28
Suradnja sa školom	29
Suradnja s ostalim suradnicima i institucijama	29
Pravila ponašanja i temeljne odrednice kućnog reda	30
Specifičnosti rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju	34
Verbalna komunikacija s djecom	36
Komunikacija s adolescentima	39
Postavljanje granica	42

Psihosocijalni rad s pojedincem i grupom na daljinu	43
Preporuke o online alatima	45
Protokoli postupanja u zaštiti djece	48
Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece	48
Obveze nadležnih tijela u postupanju sa zlostavljanim ili zanemarivanim djetetom ...	50
Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima	56
Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (NN 70/2018)	59
Smjernice o postupanju u slučaju elektroničkog nasilja	64
Uključivanje volontera u rad poludnevnog boravka	67
Evaluacija tretmana poludnevnog boravka	71
Primjer evaluacijskog listića za radionice komunikacijskih i socijalnih vještina	75
Primjer evaluacijskog upitnika za stručne suradnike	76
Primjer evaluacijskog upitnika za volontere	77
Dodatak 1.	78
Radionice socijalnih i komunikacijskih vještina	78
Dodatak 2.	96
Radionice prevencije elektroničkog nasilja	96
Dodatak 3.	108
Primjeri obrazaca za vođenje dokumentacije	108
Literatura	128

Tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju

*Priručnik
za voditelje
programa*

Predgovor

Izazovi i problemi, s kojima se susreće suvremeno društvo i pojedinac u tom društvu, svojom su raznolikošću i kompleksnošću davno nadišli kapacitete javnih ustanova. Pojava problema u ponašanju kod djece i mladih jedan je od takvih izazova koji je zahtijevao nova, inovativna i sveobuhvatnija rješenja od onih koja su mogle ponuditi javne ustanove. Stručnjaci različitih profila, koji rade s djecom i mladima, prepoznali su nužnost proširenja lepeze socijalnih i odgojnih mjera kako bi uspješno odgovorili na potrebe djece i mladih s problemima u ponašanju, a kao izvrstan suradnik u tom procesu pokazale su se organizacije civilnog društva koje su svojim kapacitetima, resursima i iskustvima te kvalitetnom suradnjom s javnim ustanovama pridonijele pozitivnom pomaku i napretku na spomenutom polju. Proces deinstitucionalizacije usluga i tretmana namijenjenih djeci i mladima s problemima u ponašanju u Slavoniji uspješno je započeo 2014. godine izmještanjem tretmana poludnevnog boravka iz odgojne institucije u organizaciju civilnog društva Centar za nestalu i zlostavljaju djeću kreiranjem i provedbom projekta „Legosi u centru“ – poludnevni boravak za djecu i mlade s problemima u ponašanju i maloljetne počinitelje kaznenih djela. Na temelju izvrsnih rezultata provedbe tog programa te izrazito pozitivnih povratnih informacija svih uključenih dionika, 2016. godine program je proširen na područje cijele Slavonije pokretanjem poludnevnih boravaka u školi za djecu i mlade u riziku i s problemima u ponašanju u pet većih gradova ove regije: Vinkovce, Našice, Viroviticu, Požegu i Slavonski Brod, a sve temeljem Ugovora o pružanju socijalnih usluga potpisanog s Ministarstvom za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. S obzirom na to da su potrebe za ovakvim tretmanima i programima u Slavoniji i dalje izrazito velike, Centar za nestalu i zlostavljaju djeću kontinuirano pronalazi nove načine za uspostavu poludnevnih boravaka i drugih socijalnih usluga koje bi mogle pozitivno utjecati na život mladih u riziku i s problemima u ponašanju. Odobrenjem projekta „USMJERISE! – uključeni, sposobni, mladi, jedinstveni, educirani i ravnopravni“ koji je financiran iz Europskog socijalnog fonda, odgovorili smo na goruće potrebe partnera na tom projektu, Osnovne škole Darda i Centra za socijalnu skrb Beli Manastir koji su među svojim korisnicima zabilježili porast problema u ponašanju zbog čega smo osmislili i pokrenuli tretman poludnevnog boravka u Dardi. Ovaj tretman specifičan je i zbog multietničnosti stanovništva na baranjskom području zbog čega smo u provedbu ovog projekta uključili i Romski resursni centar te Projekt građanske demokratske inicijative P.G.D.I., a sve s ciljem pružanja što kvalitetnije usluge našim korisnicima.

Cilj ovog priručnika je opisati metode rada u poludnevnim boravcima pri Centru za nestalu i zlostavljaju djeću te ukazati na primjere dobre prakse svim zainteresiranim stručnjacima i laicima. Nadamo se kako će ovaj priručnik doprinijeti razvoju aktivnosti drugih organizacija civilnog društva i utjecati na unaprjeđenje kvalitete rada s djecom i mladima u riziku i s problemima u ponašanju.

Razvoj tretmana poludnevnog boravka

Tijekom posljednja dva desetljeća svjedoci smo kontinuiranog nezadovoljstva stručnjaka stanjem tretmana djece i mladih s problemima u ponašanju u Hrvatskoj, a posebice institucionalnog tretmana. S obzirom na to da su istraživanja pokazala brojne negativne psihološke, socijalne, obrazovne i druge posljedice izdvajanja djeteta iz obitelji, javlja se pokret koji potiče deinstitucionalizaciju zagovarajući važnost života u minimalno restriktivnoj sredini (Maurović, 2010). Iz prethodno se navedenih spoznaja razvijaju suvremena načela rada s djecom i mladima u riziku i s razvijenim problemima u ponašanju te s njihovim obiteljima. Naime, radi se o individualizaciji tretmana prema potrebama korisnika, primjeni intervencija u prirodnoj sredini, stalnoj evaluaciji tretmana i programa, međuresornoj suradnji i sl. (Maurović, 2010). U skladu sa svime navedenim, razvijen je tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju.

Kasne šezdesete godine smatraju se počecima procesa deinstitucionalizacije u svijetu. Kad su u pitanju djeca i mladi s problemima u ponašanju, takvi se počeci prepoznaju u reorganizaciji domova socijalne skrbi, zatvaranju domova socijalne skrbi te uvođenju izvaninstitucionalnih oblika skrbi i pomoći kao alternativnih mjera institucionalizaciji. U Republici Hrvatskoj proces deinstitucionalizacije započeo je 70-ih godina razvojem poluinstitucionalnih tretmana. Kako bismo razumjeli usluge i oblike tretmana namijenjene djeci i mladima s problemima u ponašanju, važno je objasniti kontinuum intervencija za ovu ciljnu skupinu. Naime, na početku kontinuuma nalaze se izvaninstitucionalni programi poput savjetovanja i treninga socijalnih vještina, potom slijede poluinstitucionalni programi u koje se ubraja i tretman poludnevnog boravka, a kontinuum završava s institucionalnim tretmanima u domovima socijalne skrbi i drugim odgovarajućim ustanovama. Upravo je tretman poludnevnog boravka razvijen kao prva alternativa institucionalnom tretmanu u čijem je cilju prevladavanje nedostataka institucionalizacije, kao što su psihološko i fizičko izdvajanje djeteta iz obiteljskog okruženja i slabe mogućnosti generaliziranja tretmanskih efekata postignutih u instituciji na život u zajednici i obitelji (Poldrugač i sur., 2006).

Brojni međunarodni i nacionalni dokumenti i propisi obvezuju državu, njezine institucije te pojedince na pružanje posebne skrbi i zaštite djeci i mladima s problemima u ponašanju. Hrvatski zakoni koji štite prava i interese ove skupine usklađeni su s Konvencijom o pravima djeteta i drugim međunarodnim dokumentima (Pravobranitelj za djecu, 2012). U Republici Hrvatskoj poludnevni se smještaj djece i mladih temelji na normativnim pretpostavkama koje su određene nekolikom zakonskih tekstova: Zakon o sudovima za mladež, Zakon o prekršajima, Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga i Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20), boravak je vrsta socijalne usluge koja obuhvaća cjelodnevni i poludnevni boravak. Poludnevni boravkom smatra se boravak u trajanju od 4 do 6 sati dnevno, u kojem vremenu se osigurava zadovoljavanje životnih potreba korisnika pružanjem usluga prehrane, održavanja osobne higijene, brige o zdravlju, čuvanja, odgoja, njege, radnih aktivnosti, psihosocijalne rehabilitacije, organiziranja slobodnog vremena, organiziranog prijevoza, ovisno o utvrđenim potrebama i izboru korisnika. Prema Poldrugač i sur. (2006), tretman poludnevnog boravka je visoko strukturirani intenzivni program namijenjen djeci i mladima s problemima u ponašanju,

u dobi od 10 do 18 godina, kojim se usklađuju obrazovne i psihološko zdravstvene intervencije. Navedenim se tretmanom djeci i mladima svakodnevno osiguravaju primjereno obrazovanje, individualni i grupni rad, trening socijalnih, komunikacijskih te drugih potrebnih vještina, strukturirano provođenje slobodnog vremena te rad s roditeljima, članovima obitelji i drugim odraslim osobama s kojima je dijete u kontaktu.

Glavna je misija tretmana poludnevnog boravka pružati primjerenu pomoć i podršku djetetu ili mladoj osobi bez mijenjanja njegovog okruženja. Opći su zadaci tretmana poludnevnog boravka: pružanje sociopedagoške pomoći korisnicima u prevladavanju odgojno – obrazovnih teškoća, pomoć u prevladavanju teškoća socijalne integracije u užoj i široj socijalnoj sredini, savjetodavna pomoć, razvoj suradnje s roditeljima i suradnja s drugim relevantnim dionicima. Specifični su zadaci ovog tretmana; učenje i razvoj pozitivnog odnosa prema učenju, razvijanje pozitivnog modela ponašanja, strukturiranje slobodnog vremena, razvijanje pozitivnih interesa i navika, usvajanje i poštivanje zakonskih normi, usvajanje pozitivnih društvenih vrijednosti, razvoj socijalnih vještina i usvajanje odgovornosti. Istraživanja su pokazala da tretman poludnevnog boravka ima brojne pozitivne efekte poput: povećanja redovitosti školovanja djece i mladih uključenih u tretman, bolje akademske uspješnosti, smanjenja problema u ponašanju i slično (Poldrugač i sur., 2006).

U nastavku ovog priručnika predstaviti ćemo Vam tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju i maloljetne počinitelje kaznenih djela pri Centru za nestalu i zlostavljanu djecu iz Osijeka, pružiti korisne informacije i savjete kako organizirati rad u okviru poludnevnog boravka te sve navedeno upotpuniti praktičnim materijalima. Nadamo se da će Vam spomenuti materijali biti od pomoći, a ukoliko imate neke preporuke za poboljšanje ovog priručnika ili pak rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju, naš tim je otvoren za sve Vaše ideje.

Tretman poludnevnog boravka pri Centru za nestalu i zlostavljaju djecu

Prema podacima iz Plana deinstitutionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.-2020. godine Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, zaključujemo kako se omjer korisnika izvaninstitucionalnih oblika smještaja povećao u odnosu na institucijsku skrb. Međutim, planirano smanjenje broja smještenih korisnika u institucije za 40%, koje je predviđeno Operativnim planom deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za razdoblje od 2014. do 2016., nije postignuto. Unatoč tomu, može se primijetiti porast broja korisnika izvaninstitucijskih tretmana što možemo pripisati većoj ponudi takvih vrsta usluga. Jedan od ciljeva gore spomenutog Plana jest poboljšanje kvalitete, dostupnosti i usklađenosti socijalnih usluga za roditelje i djecu s navedenim problemima i potrebama osiguravanjem većeg broja pružatelja socijalnih usluga. Kako bi se ostvario navedeni cilj, iznimna pažnja posvećena je organizacijama civilnog društva kao pružateljima usluga u zajednici. Naime, organizacije civilnog društva pokazale su se kao iznimno vrijedan partner u provedbi procesa deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi jer svojim stručnim i administrativnim kapacitetima, kao pružatelji usluga u zajednici, daju veliki doprinos u poboljšanju kvalitete života svih skupina korisnika.

Centar za nestalu i zlostavljaju djecu primjer je organizacije civilnog društva koja je 2014. godine započela svoj prvi izvaninstitucionalni tretman poludnevnog boravka u sklopu trogodišnjeg projekta financiranog sredstvima tadašnjeg Ministarstva socijalne politike i mladih. Na temelju izvrsnih rezultata provedbe programa te izrazito pozitivnih povratnih informacija svih uključenih dionika, 2016. godine program je proširen na područje cijele Slavonije pokretanjem poludnevnih boravaka u školi za djecu i mlade u riziku i s problemima u ponašanju u pet većih gradova ove regije: Vinkovce, Našice, Viroviticu, Požegu i Slavonski Brod, a sve temeljem Ugovora o pružanju socijalnih usluga potpisanog s Ministarstvom za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. S obzirom na to da su potrebe za ovakvim tretmanima i programima u Slavoniji i dalje izrazito velike, Centar za nestalu i zlostavljaju djecu kontinuirano pronalazi nove načine za uspostavu poludnevnih boravaka i drugih socijalnih usluga koje bi mogle pozitivno utjecati na život mladih u riziku i s problemima u ponašanju. Odobrenjem projekta „USMJERi se! – uključeni, sposobni, mladi, jedinstveni, educirani i ravnopravni“, financiranog iz Europskog socijalnog fonda, odgovorili smo na goruće potrebe partnera na tom projektu, Osnovne škole Darda i Centra za socijalnu

skrb Beli Manastir koji su među svojim korisnicima zabilježili porast problema u ponašanju zbog čega smo osmislili i pokrenuli tretman poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju u Dardi. Ovaj je tretman specifičan i zbog multietničnosti stanovništva na baranjskom području zbog čega smo u provedbu ovog projekta uključili i Romski resursni centar te Projekt građanske demokratske inicijative P.G.D.I., a sve s ciljem pružanja što kvalitetnije usluge našim korisnicima.

Prilikom kreiranja programa poludnevnog boravka najveći je naglasak stavljen na sveobuhvatnost intervencija. S obzirom na to da istraživanja pokazuju kako je jedan od

čimbenika uspješne intervencije primjenjivanje individualnog i grupnog rada u prirodnom okruženju djece i mladih, tretman poludnevnog boravka nastoji obuhvatiti široki ekološki prostor djece i maloljetnika primjenjujući specifične psihosocijalne intervencije (Bijedić, 2010). Neka od zajedničkih obilježja uspješnih intervencija primijenjenih tijekom osmišljavanja programa jesu:

- a) visoka strukturiranost intervencije koja sadržava dosljednu primjenu i savjetodavne tehnike rada (najčešće je evaluirana kognitivno-bihevioralna tehnika),
- b) prilagodba intervencije konkretnim potrebama korisnika (kao što su izrada individualnih planova, širok spektar programa kako bi korisnik izabrao one primjerene njegovim potrebama, individualni savjetodavni rad i sl.)
- c) usmjerenost na ublažavanje djelovanja rizičnih čimbenika u okruženju korisnika (primjerice uključivanjem roditelja i učitelja u intervenciju, učenje nenasilnog rješavanja sukoba, kontroliranje ljutnje i dr.).

Kvalitetu intervencije dodatno povećava njezina utemeljenost na multidimenzionalnim teorijama koje objašnjavaju rizična ponašanja djece i mladih uz specifičnu educiranost osoblja koje

provodi intervenciju (Bijedić, 2010). Individualnim i grupnim aktivnostima tretmana poludnevnog boravka nastojalo se obuhvatiti sve važne intervencije koje su djeca procjenjivala najpotrebnijima u raznim stručnim istraživanjima. Kvaliteti ovog tretmana, stoga, doprinose aktivnosti osposobljavanja za posao, osposobljavanja za izgradnju i održavanje kvalitetnih međuljudskih odnosa, individualno savjetovanje te treninzi socijalnih i komunikacijskih vještina.

Uzimajući u obzir navedene preporuke te potrebe i interese djeteta, kreiran je program kojim se nastoji pružiti sveobuhvatna pomoć i podrška djeci i mladima s problemima u ponašanju. Vodeći se tim ciljem, poludnevni boravak pruža uslugu boravka, stručne psihosocijalne pomoći i odgojno-obrazovnih intervencija za djecu i mlade koji ispoljavaju probleme u ponašanju. Korisnike se u tretman poludnevnog boravka može uključiti na temelju rješenja nadležnog Centra za socijalnu skrb u obliku:

- a) usluge skrbi u obitelji i lokalnoj zajednici prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20),
- b) mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19) te
- c) odgojne mjere prema Zakonu o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19).

Usluga se korisnicima pruža 5 dana u tjednu, od 4 do 6 sati dnevno.

Opći ciljevi izvaninstitucionalnog tretmana poludnevnog boravka su: sekundarna i tercijarna prevencija problema u ponašanju, redovno izvršavanje školskih obaveza, uspješan završetak obrazovnog razreda, pružanje podrške u uspješnoj (re)socijalizaciji, promjena sustava vrijednosti stavova i ponašanja, usvajanje i razvijanje radnih, higijenskih i kulturnih navika, poticanje i razvoj pozitivnih interesa, vrijednosti, stavova i orijentacije, pravilna integracija u užu socijalnu sredinu, adaptacija i integracija u širu socijalnu sredinu, strukturiranje slobodnog vremena i osnaživanje obitelji.

Specifični ciljevi izvaninstitucionalnog tretmana poludnevnog boravka su: formiranje pozitivne grupne dinamike i kohezije, učenje i usvajanje socijalnih vještina, poštivanje pravila rada, izgradnja odnosa prema sebi i drugima te materijalnim i drugim dobrima koja ga okružuju, razvijanje kreativnih potencijala, razvijanje osobne odgovornosti, pružanje psihosocijalne podrške, razvijanje informatičke pismenosti i vještina rada na računalu i razvijanje vještina za uspješno i odgovorno roditeljstvo.

Struktura korisnika tretmana poludnevnog boravka

Suživot i rad s djecom i mladima nosi brojne izazove, kako za roditelje, tako i za stručnjake. Posebno zahtjevnim smatra se rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju¹. Rezultati istraživanja pokazuju da između 2 % i 20 % školske populacije ispoljava neki oblik ponašanja koja se mogu svrstati u probleme u ponašanju (Lane, 2007; prema Bouillet i sur., 2009). Pojam problemi u ponašanju podrazumijeva pojavu na kontinuumu od blažih smetnji kojima dijete više šteti sebi, do ozbiljnih i opasnih ponašanja kojima dijete šteti sebi i drugima. Nažalost, ne postoji jedinstvena i općeprihvaćena definicija problema u ponašanju (Koller-Trbović i Žižak, 2012). Ipak, sve definicije navode da takva ponašanja ometaju uspješan psihosocijalni razvoj i akademska postignuća djeteta predstavljajući izazov užoj i široj društvenoj zajednici (Bouillet i sur., 2009). Osim izazova koji predstavljaju za svoju okolinu, kontinuirano se govori i o ranjivosti ove populacije čija se prava učestalo krše u svim sustavima jer ih sustav najčešće percipira samo kao disciplinski problem i neposluh (Izviješće o radu pravobraniteljice za djecu, 2019).

Djeca i mladi uključuju se u tretman poludnevnog boravka nakon što su u njihovom funkcioniranju zapažene određene poteškoće i rizična ponašanja. Rizična ponašanja koja manifestiraju korisnici su: izostanci s nastave, zanemarivanje obveza, ometanje nastavnog procesa, uništavanje inventara, skitnja, konzumiranje alkohola i sredstava ovisnosti, druženje sa starijim osobama asocijalnog ponašanja, agresivnost, počinjenja kaznenih djela, preuranjeno stupanje u seksualne odnose, otpor prema autoritetu, neurotske tendencije u razvoju ličnosti, depresivnost uz deprivacije u intelektualnom funkcioniranju. Istraživanja pokazuju da problemi u ponašanju obuhvaćaju širok spektar problema i teškoća između kojih se nalaze nediscipliniranost, nametljivost, nasilničko ponašanje, problemi u vršnjačkim odnosima, teškoće u učenju, problemi s koncentracijom, brzo odustajanje od rješavanja zadataka, manipuliranje, sklonost laganju, psihosomatske smetnje i dr. (Bouillet, 2014).

U tretmanu poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju i maloljetne počinitelje kaznenih djela Centra za nestalu i zlostavljanu djecu borave djeca i mladi s problemima u ponašanju i maloljetni počinitelji kaznenih dijela osnovnoškolske (7 – 14 godina) i srednjoškolske

¹ U priručniku koristimo termin problemi u ponašanju koji je 2011. godine prihvaćen kao zamjena za termin poremećaji u ponašanju kao manje stigmatizirajući. Navedeni termin podrazumijeva kontinuum ponašanja od rizičnih, preko teškoća u ponašanju do poremećaja u ponašanju kao najviše razine štetnosti i opasnosti tih ponašanja po samu osobu (Koller-Trbović i sur., 2011)

dobi (14 – 18 godina) s područja u kojima je organizirana ova socijalna usluga. Korisnici većinom dolaze iz socijalno ugroženih obitelji koje, zbog kvalitativnih ili kvantitativnih nedostataka (psihičko i fizičko zlostavljanje, alkoholizam roditelja, neuroticizam, neriješeni stambeni status, nezaposlenost roditelja, odsutnost jednog od roditelja zbog napuštanja obitelji ili rastave braka) nisu bile u mogućnosti pružiti im adekvatnu skrb. Većinom se radi o djeci koja su rasla bez dovoljne ili odgovarajuće brige i odgovornosti roditelja, a vjerojatno i bez dovoljno ljubavi. Također, u najbližoj okolini nisu imali primjerene objekte identifikacije, počevši od vlastitih roditelja. Njihovo je djetinjstvo nerijetko ispunjeno traumama jer su svjedočili ili bili žrtve različitih oblika zlostavljanja.

Djeca i mladi s problemima u ponašanju međusobno se znatno razlikuju što upućuje na potrebu sveobuhvatnog i individualiziranog pristupa u pravovremenom otkrivanju njihovih teškoća i potreba kako bi im se osigurala primjerena podrška i pružila intervencija usmjerena na prevenciju ozbiljnijih eksternaliziranih i internaliziranih problema u budućnosti. Istraživanja nedvojbeno ukazuju na potrebu ranog utvrđivanja problema u ponašanju, što zahtijeva odgovarajuće pedagoške i psihosocijalne intervencije popraćene evaluacijom njihovih ishoda i učinaka (Bouillet, 2014). Nadalje, važno je voditi računa o spolnim razlikama po pitanju pojave problema u ponašanju. Naime, problemi u ponašanju ranije se javljaju kod dječaka, najčešće prije desete godine života, te su u pravilu povezani s problemima učenja i/ili niskim školskim postignućem. S druge strane, problemi djevojčica češće započinju u fazi izgradnje identiteta, na početku adolescencije, i češće se očituju kao internalizirani poremećaji, najčešće u obliku problema hranjenja, povećane razine depresivnosti i suicidalnih tendencija (Forgey, 2000; prema Žižak i sur., 2010). U Republici Hrvatskoj postoji neusklađenost između potrebnih intervencija određenoj populaciji i onih intervencija koje se ostvaruju u zajednici. Ta je neusklađenost posebno vidljiva po pitanju dostupnih tretmana za maloljetne ženske osobe s problemima u ponašanju. Naime, intervencije su većinom dostupne djevojčicama do 9. godine i onima od 14. godine, dok istraživanja pokazuju kako su najrizičnije godine za maloljetnice s problemima u ponašanju upravo one u rasponu 9-15 godina (Žižak i sur., 2010). Upravo iz navedenog razloga, tretman poludnevnog boravka pri Centru za nestalu i zlostavljanu djecu dostupan je u jednakoj mjeri pripadnicima oba spola već od sedme godine života do punoljetnosti.

Područja i sadržaj rada poludnevnog boravka

Obrazovanje

S korisnicima uključenima u tretman poludnevnog boravka primarno se radi na domeni obrazovanja. Tijekom individualnog i grupnog rada odgajatelji osvještavaju kod korisnika važnost obrazovanja, s posebnim naglaskom na važnost vlastitog obrazovanja za produktivan život i rad u zajednici. Korisnicima se pomaže otkriti vlastite interese, sklonosti, sposobnosti i mogućnosti samoostvarenja putem obrazovanja. Djeci i mladima u poludnevnom boravku osigurava se podrška u obrazovanju organiziranjem instruktivnog rada iz predmetnih područja, pomoći u učenju i pisanju zadaća, upoznavanjem s prikladnim metodama učenja, poticanjem i vršenjem nadzora nad redovitim pohađanjem nastave, pružanjem pomoći u nadoknađivanju eventualnih obrazovnih zaostataka, usvajanjem znanja iz područja opće kulture te poticanjem interesa za život u zajednici. U rad s korisnicima uključeni su odgajatelji i posebno educirani volonteri. Navedenim oblicima rada nastoji se osigurati uspješan završetak razreda kojeg korisnik pohađa, ali i stjecanje znanja, vještina i strategija za završavanje školovanja općenito te stjecanje odabrane kvalifikacije. Također, kod korisnika se nastoji razvijati što veća samostalnost u radu, marljivost i ustrajnost pružanjem individualne pomoći putem dnevnih razgovora o događajima iz škole, uspjesima i teškoćama s kojima su se susreli, pohvalama, nagradama, poticanjem i motiviranjem za ulaganje dodatnog napora u rad.

Slobodno vrijeme

Tretman poludnevnog boravka osigurava korisnicima organizirano provođenje slobodnog vremena u svrhu razvoja pozitivnih interesa, interesa za nove sadržaje, usvajanja novih znanja i vještina, poticanja djece i mladih na razvoj kreativnosti, pronalaženja i njegovanja uočenih sklonosti i talenata te navikavanja na strukturirano provođenje slobodnog vremena. Sve navedeno doprinosi razvoju cjelokupne osobnosti, doživljava vlastite kompetencije te osobnom rastu i razvoju svakog korisnika. Organizirano provođenje slobodnog vremena uključuje radionice za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina, kreativne radionice, sportske aktivnosti, kulturne sadržaje, edukaciju za rad na računalu te ostale aktivnosti poput obilježavanja važnih događaja, organiziranja izleta i slično. Dakle, aktivnosti slobodnog vremena imaju ulogu u formiranju svijesti o važnosti strukturiranog, svrhovitog i dobro primjerenog načina provođenja slobodnog vremena kod korisnika.

Radne navike

Tretman poludnevnog boravka usmjeren je na razvoj radnih navika kod korisnika s ciljem njihovog osposobljavanja za samostalan život i skrb o sebi. Korisnike se potiče na održavanje higijene i urednosti prostora u kojem borave, na razvijanje navika pospremanja prostora koji koriste, na poštivanje tuđeg rada i tuđe imovine.

Odnos prema sebi i drugima

Odgajatelji poludnevnog boravka rade s korisnicima na odnosu prema sebi i drugima. Ciljevi su takvog rada prihvaćanje sebe i drugih, razvoj vlastite aktivnosti, poticanje separacijskih procesa te samopercepcija vlastitog odgovornog i neodgovornog ponašanja. Kod korisnika se potiče razvoj odgovornosti i razumijevanja posljedica vlastitog ponašanja, usklađivanje želja i realnih mogućnosti, prihvaćanje vlastitog identiteta, učenje tolerancije, učenje adekvatnih strategija suočavanja s neuspjehom te razvoj samopoštovanja, samoaktivnosti i samostalnosti. U odnosu prema drugima, korisnike se uči prihvaćanju i poštivanju autoriteta, nenasilnom rješavanju sukoba i konflikata, prihvaćanju različitosti, komunikacijskim vještinama i kooperativnosti te razvijanju zajedništva, tolerancije i suradničkih odnosa.

Socijalni i emocionalni razvoj

Iako je velik broj aktivnosti poludnevnog boravka usmjeren na područje obrazovanja i organiziranog slobodnog vremena, velika pažnja posvećuje se socijalnom i emocionalnom razvoju korisnika. Korisnicima se osigurava kontinuirani individualni rad s odgajateljima te im se pruža mogućnost individualnog psihosocijalnog savjetovanja upravo s ciljem osiguravanja pravilnog psihosocijalnog i emocionalnog razvoja, kao i vještina za samostalan, produktivan život i rad u zajednici. U individualni se rad korisnici uključuju ili samoinicijativno ili prema prepoznatoj potrebi. Također, korisnici su tijekom grupnih aktivnosti uključeni u radionice za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina s ciljem stvaranja odnosa povjerenja i uvažavanja druge djece i odraslih, uvažavanja autoriteta te stjecanja komunikacijskih vještina i vještina nenasilnog rješavanja sukoba.

Briga o zdravlju

Odgajatelji potiču korisnike na brigu o zdravlju tijekom individualnog i grupnog rada. Navedeno se postiže uključivanjem u sportske aktivnosti, poticanjem tjelesne aktivnosti, razgovorima o pravilnom načinu brige o zdravlju, edukativnim radionicama na temu zlouporabe alkohola i psihoaktivnih tvari te štetne posljedice istih. Individualnim i grupnim radom utvrđuju se njihovi stavovi u odnosu na sredstva ovisnosti i njihov status u konzumiranju sredstava ovisnosti. Ove teme vrlo su važne jer se zlouporaba sredstava ovisnosti često povezuje s problemima u ponašanju, a bavljenje sportom i sportskim aktivnostima pokazalo se kao jak zaštitni faktor.

Rad s obitelji

U okviru tretmana poludnevnog boravka, osim rada s korisnicima, organiziran je i rad s članovima obitelji. Odgajatelji svakodnevno surađuju s roditeljima/skrbnicima, informiraju ih o ponašanju i napretku korisnika tijekom boravka u poludnevnom boravku, upozoravaju ih na propuste i pomažu im u odgoju. Roditeljima i skrbnicima osiguran je individualni savjetodavni rad tijekom kojeg mogu razvijati svoje roditeljske vještine te odnos s djecom i drugim članovima obitelji. S korisnicima se radi na njihovom razumijevanju vlastite uloge u obitelji te na unaprjeđenju komunikacije s članovima obitelji. Rad je usmjeren na poticanje pozitivnog međusobnog prihvaćanja, primjerene komunikacije i razvijanje osjećaja prisnosti, povjerenja i razumijevanja.

Tablica 1. Primjer područja i sadržaja rada s razrađenim ciljevima

Područja	Podpodručja	Ciljevi	Specifični ciljevi
Odnos prema sebi	Samovrednovanje	Prihvatanje samog sebe	<ul style="list-style-type: none"> a) prihvatanje vlastitog emocionalnog identiteta b) prihvatanje vlastitog intelektualnog identiteta c) prihvatanje vlastitog fizičkog identiteta d) prihvatanje vlastitog socijalnog identiteta e) izgradnja kompleksne slike o sebi f) izgradnja stava o/prema sebi g) akceptiranje slike o sebi iz ranijeg svijeta
	Samoaktivnost	Razvijati vlastitu aktivnost	<ul style="list-style-type: none"> a) poticati inicijativnost b) učiti organiziranost c) usmjeravati na kreativnost d) učiti samopomoć
	Samostalnost	Poticati separacijske procese	<ul style="list-style-type: none"> a) izgrađivati nezavisnost b) učiti-vježbati prihvatanje odgovornosti c) vježbati upornost
	Percepcija ponašanja	Samopercepcija odgovornog ponašanja	
Samopercepcija neodgovornog ponašanja			<ul style="list-style-type: none"> a) analiza odnosa: pozitivni ciljevi – neadekvatno ponašanje b) uočavanje veze: neadekvatno ponašanje – neadekvatne posljedice

Područja	Podpodručja	Ciljevi	Specifični ciljevi
Odnos prema drugima	Odnos prema autoritetima	Uvažavanje izabranih autoriteta	a) slijediti zahtjeve b) držati distancu u skladu sa situacijom c) poštivanje dogovora
	Odnos prema odraslima	Smanjivanje generacijskog jaza	a) uvažavanje razlika b) razumijevanje uzajamnosti odnosa c) korištenje modela suradnje
	Odnos prema specifičnim grupama	Osmišljavanje zajedništva i kolektivism	a) razumijevanje vlastite uloge u grupi vršnjaka b) učenje različitih uloga c) učenje povezanosti uloga
	Percepcija ponašanja drugih	Uspostavljanje komunikacije	a) učenje kooperacije b) razumijevanje ciljeva kompeticije c) učenje modela rješavanja konflikta

Područja	Podpodručja	Ciljevi	Specifični ciljevi
Odnos prema vanjskom svijetu	Odnos prema imovini	Usklađivanje želja i mogućnosti	a) prosuđivanje vlastitog krivičnog djela b) procjena smislenosti posjedovanja ukradenih stvari c) stvaranje planova za usklađivanje želja i mogućnosti
	Odnos prema vrijednostima	Izgrađivanje prijateljskih odnosa s maloljetnikom	a) usmjerenost na traženje i naglašavanje ml. pozitivnosti b) izgrađivanje obostranog povjerenja c) graditi prijateljstvo
	Odnos prema prirodi	Suživljavanje s prirodom	a) što ja mogu dati prirodi b) što mogu uzeti od prirode c) život s prirodom

Područja	Podpodručja	Ciljevi	Specifični ciljevi
Obrazovanje	Učenje	Unaprijediti naviku učenja	<ul style="list-style-type: none"> a) izgraditi pristup učenju b) održati kontinuitet uz kontrolu c) samostalno učenje
	Odnos prema obvezama	Unaprjeđivanje odnosa prema obvezama	<ul style="list-style-type: none"> a) razumijevanje obveza b) dogovaranje i prihvaćanje obveza c) učenje modela izvršavanja obveza
Interesi i navike	Postojeći interesi	Ispitati i izraziti postojeće interese	<ul style="list-style-type: none"> a) utvrditi postojeće interese b) izraziti interese u specifičnim situacijama c) izraziti interese u svakodnevnim situacijama
	Novi interesi	Razvijati nove interese	<ul style="list-style-type: none"> a) dovesti u nove različite situacije b) stvarati specifične situacije i poticati nove sklonosti
	Postojeće navike	Ispitati i izraziti postojeće navike	<ul style="list-style-type: none"> a) utvrditi postojeće navike b) koristiti navike u specifičnim situacijama c) koristiti navike u svakodnevnim situacijama
	Nove navike	Razvijati nove navike	<ul style="list-style-type: none"> a) dovesti u nove različite situacije b) stvarati specifične situacije

Područja rada odgajatelja poludnevnog boravka

U prethodnom poglavlju obuhvaćena su područja i sadržaji rada poludnevnog boravka koji su usmjereni na korisnike, dok će u ovom poglavlju biti detaljno opisana područja rada odgajatelja poludnevnog boravka, odnosno djelokrug rada odgajatelja te način organizacije rada.

Područja rada odgajatelja moguće je podijeliti u nekoliko glavnih kategorija:

1) **Sudjelovanje u odgojnom radu**

- individualni i grupni odgojni rad s korisnicima
- sudjelovanje na grupnim sastancima poludnevnog boravka
- svakodnevna analiza stanja u grupi
- suradnja i konzultacije s odgajateljima i roditeljima radi programiranja odgojnih postupaka prema korisnicima
- sudjelovanje i suradnja s odgajateljima i roditeljima na rješavanju odgojnih problema i interventna stručna uključivanja u kriznim situacijama
- praćenje, poticanje i motiviranje korisnika za izvršavanje obveza
- praćenje efekata poduzimanih oblika tretmana

2) **Sudjelovanje u organizaciji slobodnog vremena**

- osmišljavanje programa i aktivnosti provođenja slobodnog vremena
- organiziranje i provođenje programa i aktivnosti provođenja slobodnog vremena
- detektiranje potreba, interesa i mogućnosti korisnika
- uključivanje korisnika u različite aktivnosti i programe
- postavljanje jasnih pravila vezanih uz provođenje slobodnog vremena
- evaluacija aktivnosti i programa koji su ponuđeni korisnicima

3) **Savjetodavni rad**

4) **Suradnja s roditeljima/skrbnicima**

5) **Suradnja sa školom**

6) **Suradnja s vanjskim suradnicima i institucijama**

7) **Koordinacija i praćenje volontera**

- selekcija volontera
- edukacija volontera
- vođenje zakonom propisane dokumentacije
- osiguranje dodatnog usavršavanja volontera
- osiguranje psihološke podrške volonterima
- kontinuirano obavještavanje volontera o aktivnostima
- kontinuirano praćenje volontera
- motiviranje i poticanje volontera na nastavak volonterskog angažmana

8) **Administrativni poslovi**

- izrada planova i programa rada: godišnji, mjesečni (grupni i individualni)
- izrada realizacije mjesečnih programa: grupni i individualni, evaluacije
- planiranje sadržaja, oblika i metoda rada: mjesečno, tjedno, dnevno
- vođenje dnevnika rada
- vođenje osobnih listova korisnika
- vođenje interne dokumentacije
- izrada izvješća o tijeku tretmana svakih šest mjeseci

9) **Ostali poslovi**

- individualna priprema za svaki dan
- redovite konzultacije sa stručnjacima (npr. psihijatar, liječnik opće medicine, logoped)
- timski rad
- suradnja s lokalnom zajednicom
- provođenje istraživanja među korisnicima sa svrhom unapređenja efekata

Grupni rad s korisnicima

Tretman poludnevnog boravka zasniva se na grupnom radu jer smatramo da uz vršnjačku pomoć mladi mogu vrlo efikasno pomagati jedni drugima, uz istovremeno usvajanje novih znanja i vještina. Život i rad u grupi najbolja je mogućnost da se pomogne i podrži druge (Poldružač, 2006). Nadalje, grupni rad primjenjuje se jer osigurava razvoj sposobnosti za rad u timu, potiče samostalnost u učenju, potiče učenje i zajedničko rješavanje problema i stvara uvjete za interakciju te uzajamno učenje i podršku. Iako grupni rad ima brojne prednosti i stvara poticajno okruženje za usvajanje novih znanja i vještina, važno je voditi računa o određenim teškoćama koje se mogu pojaviti, poput nejednake raspodjele poslova, neučinkovite raspodjele vremena, dominantnosti pojedine djece, nemotiviranosti za rad, ometajućih ponašanja i nepridržavanja pravila grupnog rada. Upravo iz navedenih razloga neophodno je na početku grupnog rada jasno definirati pravila ponašanja u grupi, obveze i prava svakog člana te posljedice u slučaju nepridržavanja pravila. Tijekom grupnog rada primjenjuju se sljedeća načela: načelo individualizacije, načelo indirektnog postupanja, interakcijske igre s ciljem stvaranja pozitivne grupne dinamike i kohezije te radionice s ciljanom tematikom, izrada plana i programa, pružanje pomoći postavljanjem pravilnih odgojnih ograničenja. Ovi principi stavljat će pred odgovajatelja zahtjev za osobnim kontaktom s grupom, sposobnost stvaranja pozitivne atmosfere te primjenu grupnog načina života i rada na najefikasniji način za intenzivan, pravilan odgoj, preodgoj i terapijski rad.

U grupnom se radu koriste sljedeće metode: vođenje grupe, grupna diskusija, interaktivne vježbe, ekspresivne tehnike, igranje uloga i iskustvene tehnike. Metoda vođenja grupe omogućuje bolje upoznavanje sebe, svojih mogućnosti i granica prema drugim vršnjacima, participaciju u grupnim aktivnostima kako bi se osvijestila dobrobit grupe kao i vlastita dobrobit, učenje donošenja odluka, otvaranje novih mogućnosti uspjeha, stvaranje

iskustva samokontrole, učenje evaluacije vlastitog ponašanja, kao vlastitog i grupnog razvoja. Metoda tematske i iskustvene rasprave ima za cilj učenje, slušanje i razumijevanje vlastitog i tuđeg mišljenja te formuliranje i iskazivanje vlastitih misli i osjećaja. Metoda igranja uloga uključuje rad na konkretnim proživljenim situacijama čiji je cilj uživljavanje u određenu ulogu čime se nastoje osvijestiti osjećaji, problemi, konflikti i sl.

Ciljevi su grupnog rada: razvoj cjelovite slike o sebi, razvoj samopoštovanja, usvajanje i razvijanje novih znanja, vještina i sposobnosti, razvoj međusobne tolerancije, dobre društvene interakcije, potpore i razumijevanja, uspostavljanje ravnoteže u ulogama, zadacima, odgovornostima i aktivnostima, rješavanje problema na primjeren način, razvoj povjerenja, rad na samopoštovanju, samoinicijativnost i samostalnost, samostalna priprema i vođenje grupe.

U okviru tretmana poludnevnog boravka provode se sljedeće grupne aktivnosti:

- Radionice za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina
- Kreativne radionice (izrada prigodnih predmeta i obilježavanje blagdana te važnih događaja)

- Sportske aktivnosti
- Kulturni sadržaji (posjet kazališnim predstavama, galerijama, muzejima i slično)
- Edukacije za rad na računalu
- Ostalo: izleti, sudjelovanje na događajima koje vode druge organizacije i sl.

Organiziranje navedenih grupnih aktivnosti ovisi ponajviše o samom odgajatelju s obzirom da on ima odgovornost prepoznati aktivnosti koje bi odgovorile na potrebe grupe i razvijale potencijale korisnika. Osim toga, odgajatelj treba prepoznati dostupnost pojedinih aktivnosti u lokalnoj zajednici, kao i procijeniti ima li na raspolaganju ljudske resurse, materijalne i prostorne kapacitete te znanja i vještine za njihovo izvođenje. U dodatku ovog priručnika nalaze se primjeri radionica za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina koje su razvijene i provedene u okviru tretmana poludnevnog boravka.

Individualni rad s korisnicima

Individualni rad s korisnicima usmjeren je na osiguravanje primjerenog psihosocijalnog i emocionalnog razvoja te razvoj sposobnosti za samostalan produktivan život i rad u zajednici. Specifični ciljevi uključuju razvijanje osobnosti, socijalnih vještina, samopoštovanja, regulaciju emocija, preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje, razvoj suradničkog ponašanja i samostalnosti, razvoj pozitivnih interesa, sklonosti i talenata. Drugo je važno područje rada briga o obrazovanju s ciljem uspješnog završetka obrazovanja i stvaranja temelja za daljnje školovanje. Vrste individualnog rada koje se koriste su: intervju, ciljani razgovor, tematski razgovor, situacijski razgovor, neformalni razgovori, individualizirana pomoć u učenju i korištenje terapijskih tehnika.

U individualnom radu, ovisno o području na kojem se provodi, koriste se razne tehnike i materijali. Materijale i sredstva bira odgajatelj prema zadacima, postavljenim ciljevima i područjima rada. Neke su od metoda rada sljedeće: metode uvjeravanja (objašnjenje, primjer, kritika, samokritika, etički razgovor, stvaranje ideala, uspoređivanje), metode navikavanja (zahtjev, objašnjenje, vježbanje, kontrola, samokontrola), metode poticanja (poticaj, obećanje,

ocjenjivanje, pohvale, nagrade), metode natjecanja, metode sprečavanja (nadzor, upozorenje, opomena, ukor, skretanje zamjenom motiva, ograničavanje, zabrana), metode prisiljavanja (zahtjev/zapovijed, prijetnja, kazna), metoda natjecanja (kompeticija), primjena klasičnih pedagoških postupaka te primjena terapijskih tehnika i psihosocijalna podrška.

Savjetodavni rad

Block (2000; prema Ratkajec Gašević, 2011) definira savjetovanje kao tehniku koja se koristi svaki puta kada pomagač nastoji promijeniti ili poboljšati situaciju osobe u potrebi, ali nema direktnu kontrolu nad implementacijom promjene. Naime, osoba koja se uključi u savjetodavni rad mora provesti promjene u vlastitom životu i okruženju. Svrha je pomoći korisniku u razumijevanju, prihvaćanju i razjašnjavanju određenih pogleda na život te u učenju načina postizanja ciljeva koje je

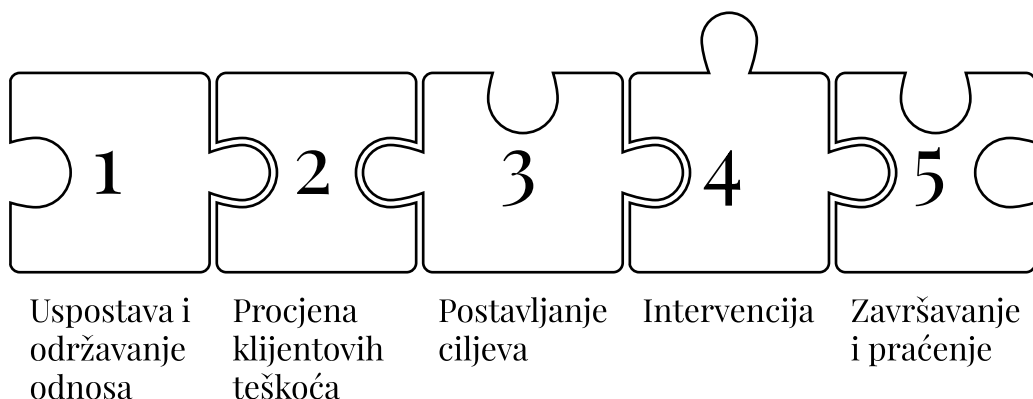
osoba sama sebi postavila pomoću smislenih izbora utemeljenih na činjenicama i promišljanjima (McLeod, 2001; prema Ratkajec Gašević, 2011).

U tretmanu poludnevnog boravka individualno se savjetovanje vodi prema procjeni odgajatelja i/ili zahtjevima korisnika i roditelja. Odgajatelji (stručni djelatnici) izrađuju profil korisnika/roditelja, specificiraju probleme te zajedno s korisnikom i roditeljima/skrbnicima dogovaraju način rada i ciljeve koji se savjetovanjem žele postići. Prema procjeni i osobnoj edukaciji, odgajatelj koristi određeni model rada ili psihoterapijsku metodu.

Najčešći su ciljevi savjetodavnog rada u okviru tretmana poludnevnog boravka: razvoj pozitivnog stava prema sebi; razumijevanje nastajanja emocionalnih teškoća i vođenje u povećanju kontrole nad mislima, osjećajima i postupcima; postizanje ciljeva u smjeru većeg zadovoljenja potreba; pronalaženje rješenja za specifične probleme koje dijete ili mlada osoba ne mogu samostalno riješiti; stvaranje mogućnosti da dijete ili mlada osoba stekne ideje i tehnike pomoću kojih će moći razumjeti i kontrolirati vlastito ponašanje; stjecanje socijalnih vještina; modifikacija iracionalnih stavova ili obrazaca razmišljanja; osnaživanje u nošenju sa svakodnevnim problemima i teškoćama.

Najčešće se u savjetodavni rad uključuju djeca i mladi s problemima u ponašanju koji imaju izražene teškoće tijekom adaptacije, teškoće s integracijom u grupu, emocionalne teškoće poput anksioznosti, depresije, ispada bijesa i slično; neadekvatne oblike komunikacije i ponašanja (poput verbalne i fizičke agresije, submisivnosti, konzumacije sredstava ovisnosti i sl.). Također, u savjetodavni se rad uključuju i roditelji/skrbnici te drugi članovi obitelji kada im je potrebna pomoć i podrška u svladavanju svakodnevnih teškoća s kojima se susreću, kada žele unaprijediti odnose s članovima obitelji i usvojiti neka nova znanja ili vještine uz stručnu pomoć i podršku.

Savjetovanje je proces koji ima svoj tijek i traje određeno vrijeme, može obuhvaćati jedan ili više savjetodavnih razgovora. Proces savjetovanja može se podijeliti u nekoliko faza:

Područja promatranja tijekom savjetovanja

Tijekom savjetovanja je potrebno promatrati više područja:

- Verbalno - govor i verbalno izražavanje, analiza verbalnih sadržaja
- Emocionalno - razmjena emocija, empatija
- Ponašajno - međusobno opažanje ponašanja, motorika
- Opći dojam

Osnovna pravila vođenja savjetodavnog razgovora

- Pronaći ugodno mjesto za razgovor, bez vanjskih ometala
- Osigurati dovoljno vremena za razgovor, razgovor bez žurbe
- Razgovor treba biti spontan i slobodan
- Tijekom razgovora komunikacija treba biti jasna
- Kroz razgovor treba pružiti klijentu empatiju, podršku
- Način razgovora ne bi trebao biti ni previše formalan, ni previše prijateljski
- Izražavanje treba biti fleksibilno i jasno, treba izbjegavati zahtjevnu stručnu terminologiju
- Jezik treba biti prilagođen klijentu (njegovom obrazovanju, sposobnostima i sl.)
- Potrebno je pratiti neverbalne znakova klijenta, održavati kontakt očima
- Važno je uskladiti svoje verbalne i neverbalne poruke
- Izbjegavati pretjerano bilježenje tijekom razgovora, ali zabilježiti važne stvari ukoliko smatrate da biste ih mogli zaboraviti

Još neke preporuke za vođenje savjetodavnog razgovora

- Usmjeravati punu pozornost sugovorniku
- Aktivno ga slušati pružajući mu dovoljno vremena da iznese problem
- Ne rukovoditi se svojom znatiželjom nego potrebama klijenta
- Ne procjenjivati, ne suditi i ne vrednovati
- Ne pričati pretjerano o sebi – osobne primjere koristiti samo u okviru teme razgovora i samo u slučajevima kad naše osobno iskustvo može koristiti klijentu

- Ne dijeliti savjete, ne nagovarati – treba pomoći klijentu da sagleda sve mogućnosti, ali odluku uvijek prepustiti njemu
- Sagledati problem kao neutralna osoba
- Uživjeti se u klijentovu situaciju i doživljavanje

Najčešće pogreške u vođenju razgovora

- Gubitak ili iskrivljavanje informacija
- Nametanje osobnih stavova i predrasuda
- Postavljanje sugestivnih pitanja
- Neslušanje - savjetovatelj previše govori (treba više slušati, a manje govoriti)
- Pokazivanje antipatije prema klijentu
- Hladni, birokratski nastup
- Pretjerano ispitivanje
- Nepodnošenje tišine
- Davanje recepta

Suradnja s roditeljima/skrbnicima

Prilikom prijema korisnika u poludnevni boravak obavezno je prisustvo matičnog socijalnog radnika i roditelja/skrbnika, čime potičemo daljnju međuresornu suradnju s ciljem održavanja i razvijanja kvalitetnijeg odnosa korisnika sa svim uključenim dionicima. Odgajatelji su dužni redovno biti u kontaktu s roditeljima i informirati ih o ponašanju korisnika u poludnevnom boravku, o njihovom napretku te o poteškoćama i problemima na koje nailaze u radu s njima. Nadalje, odgajatelji redovno prikupljaju informacije o ponašanju korisnika kod kuće i s članovima obitelji te o uočenim promjenama u ponašanju. Također, odgajatelji su dužni najmanje jednom mjesečno pozvati roditelje u prostor Centra radi evaluacije tretmana, kao i dogovaranja rada i suradnje u narednom periodu. Obitelji korisnika potrebno je pružiti savjetodavnu stručnu pomoć u rješavanju narušenih interpersonalnih odnosa u obiteljskoj sredini. Osim toga, odgajatelji su dužni organizirati individualni i grupni rad s roditeljima s ciljem unaprjeđenja njihovih roditeljskih kompetencija i ostvarivanja kvalitetnijih odnosa u obitelji.

Izvori sukoba roditelja i odgajatelja:

- Roditelji i odgajatelj percipiraju istu stvar različito
- Roditelji su osjetljivi kad su u pitanju ocjene njihova djeteta
- Odgajatelj i roditelj imaju različito iskustvo
- Roditelji nemaju dovoljno vremena

Što sve možemo učiniti u svrhu dobrog odnosa s roditeljima:

- 1) Uspostaviti pozitivnu i otvorenu komunikaciju s roditeljima na samom početku
- 2) Upoznati što detaljnije obitelj djeteta
- 3) Održavati otvorenu komunikaciju cijelo vrijeme, uz međusobno uvažavanje
- 4) Isticati pozitivne osobine i ponašanja djeteta, ne govoriti samo o negativnom
- 5) Pažljivo i aktivno slušati roditelje kad dođu s nekim problemom

Praktični naputci za komunikaciju s roditeljima

- S roditeljima ne raspravljati na ulici, u kafiću i na sličnim mjestima, već isključivo na radnom mjestu
- Ponekad je dobro pustiti roditelja da se „ispuše“ i ne prekidati ga
- Govoriti jasnim i energičnim tonom, ali bez vikanja – time pokazujemo zanimanje za problem
- Paziti na govor tijela (ruke ispružene uz tijelo ili mirno na stolu, trup blago nagnut prema sugovorniku – time pokazujemo da nas zanima ono o čemu govori)

Suradnja sa školom

Odgajatelji su dužni redovno kontaktirati i surađivati s djelatnicima škole koju korisnik pohađa, prvenstveno putem informacija sa školskim razrednikom. Poželjno je ostvariti suradnju sa školskim psihologom, pedagogom i drugim nastavnim osobljem radi prikupljanja dodatnih informacije o djetetu. Po potrebi i dogovoru, odgajatelj može sudjelovati i na sastancima Stručnog tima škole.

Suradnja s ostalim suradnicima i institucijama

Na osnovu osobnih zapažanja tijekom svakodnevnog praćenja korisnika te uvida u medicinsku dokumentaciju, odgajatelj može preporučiti uključivanje korisnika u obradu i/ili tretman psihijatra, logopeda, neurologa ili neuropedijatra. U navedenom će slučaju odgajatelj obavijestiti Stručni tim Centra i uključiti ih u donošenje odluke o uključivanje u obradu i tretman. Zadaci odgajatelja su: sudjelovanje u realizaciji navedenih obrada i tretmana uz suradnju i informiranje odgajatelja, praćenje efekata istih te planiranje daljnjih postupaka.

Pravila ponašanja i temeljne odrednice kućnog reda

Tretman poludnevnog boravka, kao i svaka druga usluga koja uključuje izravan rad s djecom i mladima, mora imati jasno definirana pravila ponašanja i odrednice kućnog reda. Odgajatelj u poludnevnom boravku ima obavezu prije početka samog tretmana s korisnicima definirati pravila ponašanja, provjeriti razumiju li svi korisnici postavljena pravila, istaknuti pravila ponašanja na vidljivo mjesto te redovno evaluirati pravila ponašanja i po potrebi raditi izmjene. Također, preporuča se da svaki odgajatelj s korisnicima unaprijed definira i posljedice kršenja postavljenih pravila.

U nastavku su navedena pravila ponašanja u poludnevnom boravku pri Centru u Osijeku.

Pravila ponašanja u poludnevnom boravku

Pri dolasku i odlasku pozdravimo.

Uvijek smo dužni najaviti svoj izostanak odgajateljicama.

Dolazimo točno na vrijeme.

U prostoriji za odgojno – obrazovni rad ne koristimo mobitel.

Iskreni smo jedni prema drugima i prema odgajateljicama.

Nije dozvoljeno vikanje niti vrijeđanje.

Nije dozvoljeno psovanje.

Međusobno surađujemo i pomažemo jedni drugima.

Nije dozvoljeno nikakvo nasilno ponašanje.

Čuvamo prostor i opremu koja nam je na raspolaganju.

Svi se međusobno poštujemo.

Bitna je sastavnica poludnevnog boravka struktura koja je neophodna djeci i mladima s problemima u ponašanju. Vrijeme je jasno organizirano i kućni red se dosljedno provodi, što je i propisano Pravilnikom o kućnom redu Centra za nestalu i zlostavljaju djecu. Pravila kojih se korisnici trebaju pridržavati svakom su korisniku pojedinačno objašnjena na početku tretmana i istaknuta su na vidljivom mjestu u prostoru u kojem se provodi tretman.

Pravilnikom o kućnom redu definiraju se način života i rada, norme ponašanja te prava i obveze korisnika koji se nalaze na poludnevnom boravku pri Centru za nestalu i zlostavljaju djecu. Odredbe Pravilnika primjenjuju se na zaposlenike Centra, volontere, stručne suradnike, korisnike te njihove roditelje/skrbnike i druge članove obitelji.

Pravilnik o kućnom redu sadržajno obuhvaća i regulira sljedeća područja:

- Dnevni raspored korisnika,
- Odgojno – obrazovni rad,
- Provođenje slobodnog vremena,
- Odnos korisnika prema odgojnom osoblju i prema drugim korisnicima,
- Pravila ponašanja,
- Prava i obaveze korisnika,
- Održavanje reda i discipline,
- Održavanje higijene, životnih i ostalih prostora i okoliša,
- Pedagoške mjere, povrede kućnog reda,
- Poticajne mjere i sredstva,
- Kontakt s nadležnim Centrima za socijalnu skrb,
- Kontakt s nastavnim i stručnim osobljem škole,
- Kontakt s roditeljima/skrbnicima,
- Prijemni postupak,
- Postupak otpusta korisnika.

Djeca i mladi dolaze na tretman poludnevnog boravka prije ili poslije nastave. Po dolasku ih dočekuje odgajatelj i razgovara s njima o danu provedenom u školi, ocjenama, odnosima s nastavnicima, vršnjacima i eventualnim problemima, a potom se dogovara raspored i način rada za taj dan. Svakodnevni rad s korisnicima obvezno uključuje obrazovni rad koji je organiziran u turnusima od 45 minuta, između kojih korisnici imaju pauze koje koriste za neformalne razgovore i druženja s odgajateljima ili drugim korisnicima. U obrazovni rad uključeni su odgajatelji

i volonteri različitih usmjerenja koji korisnicima pružaju pomoć i podršku iz različitih školskih predmeta. Odgajatelji unutar tjednog rasporeda planiraju različite radionice te kulturne i sportske sadržaje. Takvi sadržaji traju 45-90 minuta dnevno, a provode se nakon što korisnici izvrše svoje obrazovne obveze za taj dan. Navedene aktivnosti važan su element socijalizacije korisnika jer sprječavaju stihijско provođenje slobodnog vremena te potiču pozitivnu afirmaciju u skladu sa sposobnostima i interesima korisnika. Individualni savjetodavni rad organizira se po potrebi i ovisno o dostupnim odgajateljima i stručnim djelatnicima te rasporedu korisnika. Individualni savjetodavni rad traje 45 minuta. Grupni sastanci održavaju se svaki dan i uključuju analizu proteklog dana, dogovor oko aktivnosti i rada za sutra i po potrebi za ostatak tjedna, ocjenu učinka grupe i pojedinca, stvaranje pozitivne grupne atmosfere, kohezije i pravilne grupne dinamike.

Dnevni raspored

Na tretman poludnevnog boravka korisnici dolaze prije ili poslije nastave, ovisno o tome pohađaju li nastavu u prijedpodnevnoj ili poslijepodnevnoj smjeni.

Raspored se uvijek prilagođava turnusima obrazovnog procesa i drugim važnim potrebama ili obvezama korisnika.

Raspored prijedpodnevne skupine

- **8,30 – 9,00 sati:** Dolazak korisnika jutarnje skupine i doručak u prostoru za objedovanje
- **9,00 sati:** Sastanak skupine i planiranje izvršenja zadataka i aktivnosti
- **9,30 – 12,00 sati:** Odgojno – obrazovni rad
- **12,00 – 12,30 sati:** Ručak
- **12,30 – 13,00 sati:** Uređenje prostora poludnevnog boravaka
- **13,00 sati – odlazak u školu:** Individualni rad s voditeljem, slobodno vrijeme koje korisnici provode u prostoru za boravak. Feedback korisnicima. Odlazak u školu.

Raspored poslijepodnevne skupine

- **14,00 – 14,30 sati:** Dolazak korisnika poslijepodnevne skupine.
- **14,30 – 15,00 sati:** Ručak, nakon ručka sastanak skupine i planiranje izvršenja zadataka i aktivnosti

- **15,15 – 18,00 sati:** Odgojno – obrazovni rad
- **18,00 – 18,20 sati:** Užina
- **18,20 – 19,00 sati:** Individualni rad s voditeljem, slobodno vrijeme koje korisnici provode u prostoru za boravak. Feedback korisnicima. Odlazak kući.

Vikend

Tijekom vikenda ne provodi se tretman poludnevnog boravka. Iznimno, prema dogovoru odgajatelja, roditelja i korisnika, vikendom se mogu organizirati zabavne aktivnosti kako bi se ispunilo slobodno vrijeme korisnika.

Specifičnosti rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju

Komunikacija s djecom

Tri pravila uspješne komunikacije s djetetom:

- 1) Djetetu trebate dopustiti da svoje osjećaje izrazi bez prekidanja, ispravljanja, primjedbi i neslaganja. Svaka komunikacija ispod te razine ima negativan utjecaj.
- 2) Izjave nemojte započinjati s 'ti', nego govorite o vlastitim osjećajima. Nemojte govoriti: 'Ti si me povrijedio!', nego: 'Osjećam se povrijeđenom/im!'
- 3) Izbjegavajte upotrebu dviju riječi koje guše svaku komunikaciju: '**UVIJEK**' i '**NIKADA**'.

Za uspješnu komunikaciju s djetetom općenito je bitno ispuniti neke preduvjete:

- Poznavati i razumjeti dobne norme dječjeg razvoja
- Odavati poštovanje i biti iskren
- Razvijati povjerenje pomoću iskrenosti i dosljednosti
- Procijeniti djetetove potrebe u danoj situaciji
- Procijeniti djetetovu sposobnost za suočavanje s promjenama
- Procijeniti i prilagoditi jezično izražavanje djetetovoj razini razumijevanja
- Koristiti neverbalnu komunikaciju: pogled u oči i umirujući izraz lica
- Prevesti djetetu njegove neverbalne poruke u riječi
- Koristiti humor i aktivno slušanje
- Umjesto razgovora koristiti, ovisno o uzrastu djeteta, druge komunikacijske tehnike: pričanje priča, crtanje crteža, kreativno pisanje, igre

- Ako dijete samo pokazuje preferenciju prema određenom načinu komunikacije, prihvatiti ju
- Dogovarati zajedno s djetetom o onome što ćete radite, pitati ga za mišljenje, ideje (npr. da dijete samo osmisli nagrade za neko ponašanje).

Savjeti:

- Govorite malo. Vaše slušanje bit će poruka djetetu da je vrijedno pažnje i prihvaćeno. Govorite li neprestano, Vi zapravo ne slušate.
- Dajte djetetu priliku za učenje slušajući ga. Dijete, kao niti itko drugi, ne voli savjete i prodike. Nekoliko ste puta rekli što treba učiniti, ali ne sluša. Budite strpljivi i pitajte ga kako ono smatra da bi se problem mogao riješiti.
- Stavite se ‘u cipele djeteta’. Gledište djeteta određeno je njegovim svijetom koji se značajno razlikuje od Vašeg. Zamislite sebe u njegovom položaju – ne bi Vam bilo drago stalno slušati kako se trebate ponašati.
- Razgovarajte u razini očiju i gledajte djetetu u oči. Pokažite interes. Ne bavite se drugim stvarima dok Vam dijete priča (ne čitajte novine, ne gledajte TV, ne pospremajte posuđe...). Dijete ima potrebu za potpunom pažnjom i želi Vam biti zanimljivo.
- Ne prekidajte dijete. Kontrolirajte svoju razinu tolerancije i dozvolite djetetu da priča. Ne ometajte mu riječi i ne čekajte u zasjedi. To izaziva zatvaranje jer se čini da je važno da se čujete Vi, a ne dijete. To, dakle, nije slušanje.
- Dok slušate, odgovarajte isključivo potvrdno. Iza prvog ‘ne’ dijete više nije spremno na suradnju, kao što je slučaj i kod odraslih osoba.
- Ponovite svojim riječima ono što ste čuli. Npr. ‘Ako sam te dobro razumio...’ ili ‘Čini mi se da mi želiš reći...’ Takvo ponavljanje omogućuje djetetu da čuje što je reklo. Bude li dijete imalo ‘jasno ogledalo’, moći će puno toga vidjeti i možda će poželjeti nešto ispraviti. Budući da mu Vi niste prijatelja nego ‘prijatelj’ koji ga razumije, velika je vjerojatnost da će nešto naučiti o sebi i samo znati riješiti svoj problem.

Verbalna komunikacija s djecom

Bilo usmena ili pismena, verbalna je komunikacija nešto na čemu možete poraditi kako biste doprli do djece i zaslužili njihovo poštovanje. Ako svoje izražavanje nismo popratili jasnim kontekstom, pravim tonom, odgovarajućom gestikulacijom i mimikom, svaka izgovorena riječ može imati više značenja i tako biti podložna krivoj interpretaciji. Kod verbalne komunikacije nije bitno samo što kažemo, nego i kako to kažemo.

Izražavanje

Jedan je od najkraćih puteva do ostvarivanja dobre komunikacije s djecom taj da komuniciramo s njima jezikom koji njima odgovara. Ako inzistiramo na obliku komuniciranja prikladnog odraslima, takav stil možda neće doprijeti do djece, tj. neće imati značajan odraz na njih.

Način izražavanja

- Budite jasni i određeni tijekom razgovora. Izbjegavajte nejasnoće. Većina konflikata proizlazi iz nerazumijevanja i krivog interpretiranja. Budite konkretni umjesto apstraktni u svom izražavanju.
- Budite iskreni i otvoreni o svojim osjećajima i stavovima.
- Budite duhoviti – koristite humor za pridobivanje simpatija sugovornika.
- Pokažite poštovanje prema onome s kime komunicirate. Dozvolite mu/joj da ima svoje mišljenje, da dođe do riječi, da zadrži svoje dostojanstvo, da ne izgubi samopoštovanje i slično.
- Izbjegavati: ispravljanje, kukanje ili žaljenje, predbacivanje, kritiziranje, psovanje, vrijeđanje, zvicanje, vikanje, omalovažavanje, ismijavanje, upadanje u riječ, prekidanje, nazivanje “imenima”, mijenjanje teme razgovora, okrivljavanje, sarkazam, zafrkavanje, izazivanje osjećaja krivnje... Smisao je svega toga potaknuti drugu osobu da spozna svoju grešku i ispravi je. To je teško ostvariti ako se osobu vrijeđa. Kritiziranje nije odgojna strategija jer degradira djecu, a ne nudi im nikakav protumodel ponašanja. Umjesto toga koristite druge metode kojima biste izrazili svoje negativno mišljenje i potaknuli na popravak. Recimo, putem konstruktivnih primjedbi s naglaskom na rješenje, vlastitim primjerima, duhovitom opaskom koja nikoga ne vrijeđa, anegdottom ili pripovijetkom koja u sebi nosi pouku. Vrijeđanjem postizemo kontraefekt. Prijedlozima i poučnim pričama postizemo više nego kritiziranjem.
- Ne kritizirajte djecu/druge, nego njihovo ponašanje - na taj način omogućavate djetetu/osobi održati njihovo dostojanstvo ukazujući na to da nije problem u njemu/njoj, nego samo u njegovom/njezinom ponašanju koje je lako promijeniti. “Nisi ti loš, nego je loše to što radiš”. Pokušajte što manje kritizirati, a što više utjecati na promjenu svojim primjerom. Ako moramo nekome ukazati na njegove negativnosti, onda je to najbolje učiniti tako da mu/joj damo priliku da to popravi.
- Ne pretjerujte - nemojte koristiti rečenice koje počinju s “Ti nikad...”, “S tobom se ne može...”, “Uvijek...” i ostale rečenice koje pretjeruju.
- Nemojte manipulirati - budite ravnopravni i uviđavni. Nemojte se koristiti osjećajima druge osobe kako biste kontrolirali tijek razgovora.
- Kažite ime - djeca više slušaju ako prva rečenica počinje njihovim imenom.
- Zamolite za suradnju umjesto da zahtijevate poslušnost - primjerice, naredbeno “sjedni za stol” treba samo uobličiti u “idemo zajedno za stol”. Dijete uvijek treba imati osjećaj da je važan dio zajednice/skupine i da svime što čini pokazuje svoju zrelost i svoje umijeće.
- Stavite se u kožu sugovornika, gledajte da mu/joj ne dosađujete, da ga/ju ne ometate. Uzmite u obzir da svaka osoba interpretira činjenice drugačije, na osnovi svojih vjerovanja,

osobnosti, dobi, sustava vrijednosti te iskustva. Prilagodite način na koji se izražavate onome kome želite nešto prenijeti ili ga/ju u nešto uvjeriti.

- Pripazite na svoje pretpostavke, predodžbe i uvjerenja. Moguće je da nisu ispravne za svakog i u svakoj situaciji. U svakom slučaju, nemojte ih nametati drugima. Često stvari zastarijevaju pa ono što je odgovaralo nama u mladosti, ne mora odgovarati današnjoj djeci.
- Ne namećite svoja očekivanja – kad očekujemo previše od drugih ili kada očekujemo da djeluju po našim standardima, onda smo sigurno predbilježeni za razočaranja i konflikte. Osim što je moguće da naša očekivanja od djece nisu u najboljem interesu za njih same, isto je tako moguće da budu korisna. Normalno je očekivati od djece određene stvari, no važno je kako ta očekivanja izraziti, a da se druga strana ne osjeti ugroženom i da ih internaliziraju kao svoja. Umjesto da namećete očekivano postignuće, taktično ističite pogodnosti koje proizlaze iz očekivanog postignuća.
- Ispunjavajte svoja obećanja – držite se svoje riječi. Ne kaže se uzalud “Vola se držati za rogove, a čovjeka za riječ.” Ako Vas znaju kao osobu koja drži do svoje riječi, komunikacija će biti lakša jer će izostati nepovjerenje, nepoštivanje i slični uzročnici loše komunikacije.
- Nemojte tražiti krivca - u razgovoru se fokusirajte na rješenja umjesto na probleme. Na taj će način i neugodne teme dobiti pozitivnu notu, a što je najvažnije, stvorit će se prilika za razrješenje.
- Priznajte kad ste krivi - time izgrađujete povjerenje i poštovanje.
- Naučite se nositi s kritikom – ako dopustite drugima da Vam ukažu na Vaše nedostatke, dobit ćete priliku za vlastito razvijanje i napredak. Na taj je način komunikacija konstruktivna i ne doživljava se kao vrijeđanje. Gledajte na kritiku kao na poklon jer pomoću tuđe perspektive o Vašim postupcima možete uočiti nedostatke i tako dobiti priliku da se promijenite u pozitivnom smjeru. Ta će promjena vrlo vjerojatno nositi sa sobom druge pozitivne promjene u ostalim područjima.
- Dopustite mogućnost da niste uvijek Vi u pravu i da je moguće da druga osoba zna bolje, koliko god se činilo izazovnim. Osim toga, nije najbitnije tko je u pravu. Svatko može biti u pravu. Različiti ljudi gledaju na stvari iz različitih perspektiva. To ne znači da je jedna perspektiva bolja od druge. Važno je poštivati različite perspektive i pokušati ostvariti kompromis!
- Dopustite mogućnost neslaganja – bez uvrede i bez forsiranja.
- Pogled je često bolji od zapovijedi - radi li dijete nešto neprimjereno, značajan pogled ponekad će biti dovoljan da shvati da to što radi nije u redu.
- Miran je ton učinkovitiji od ljutitog “ne radi to”. Takvim tonom upozoravate dijete na (ne) djelo i potičete na razmišljanje gdje je pogriješilo i kako je moglo bolje.

Komunikacija s adolescentima

Adolescencija je vrijeme psihološkog, socijalnog, emocionalnog i fizičkog sazrijevanja. Tijekom tog se perioda javlja konflikt između potrebe za osamostaljivanjem i emocionalne nezrelosti za samostalno donošenje životnih odluka i nošenje s povećanim zahtjevima okoline. Takvi su izazovni zahtjevi okoline često popraćeni reakcijom adolescenata u obliku povlačenja, buntovništva, gubitkom motivacije i razdražljivošću. Kada ta razvojna kriza identiteta postane previše neugodna, adolescenti mogu svoj bijes i frustraciju usmjeriti na roditelje ili stručne osobe s kojima su u kontaktu. Najčešće je to normalna reakcija na tešku situaciju u kojoj se osoba može naći. Upravo se zbog navedenih karakteristika adolescencije javlja potreba za empatijom, brižnošću i iskrenim interesom drugih ljudi.

Preduvjeti uspješne komunikacije s adolescentima

- Uspostaviti povjerenje – uvjeriti adolescenta u povjerljivost informacija, osim ako se radi o životno opasnim informacijama (npr. prijetnje samoubojstvom).
- Omogućiti neovisnost i uspostavljanje identiteta – dozvoliti im sudjelovanje u odlučivanju.
- Važno je izbjegavati autoritativan pristup i prosuđivanje.
- Važno je pojašnjavati rečeno, aktivno slušati i prihvatiti regresiju u ponašanju.
- Provjeriti razumijevanje rečenog. Iako se apstraktno mišljenje razvija u adolescenciji, korisno je provjeriti razumijevanje adolescenta.
- Procijeniti sposobnost predviđanja posljedica ponašanja, pozitivnih i negativnih, osobito onih dugoročnih jer se i ta sposobnost razvija u adolescenciji.
- Koristiti riječnih blizak adolescentovom (npr. kolokvijalizmi).
- Pružiti točne informacije, bez nametanja vrijednosnih sustava.

Opće smjernice za rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju

- Postaviti jasnu strukturu (dnevnu, tjednu, mjesečnu);
- Postaviti jasne granice i dosljedno ih se pridržavati;
- Ustanoviti jasna pravila ponašanja;
- Organizacija prostora treba biti konstantna i uredna;
- Dijete treba sjediti na mjestu sa kojeg će mu najmanje biti dostupni vanjski utjecaji koji mu ometaju pažnju kao što su prozor, vrata ili izvor buke;
- Uvijek pohvaliti trud uloženi u izradu zadataka;

- Potrebno je kontinuirano usmjeravanje djetetove pažnje;
- Uposliti dijete primjerenim zadacima;
- Upute i instrukcije govorite jasno, smirenim glasom;
- Ne propustite pohvaliti dijete za uspješno praćenje instrukcija (klimnite glavom, nasmiješite se, dodirnite po ramenu, izgovorite pohvalu pred svima ili nasamo, napišite pohvalu);
- Kreirajte situacije u kojima će dijete moći pomoći drugima;
- Ne isključujte ga iz aktivnosti.

Smetnje u socijalno-emocionalnom razvoju najčešće se manifestiraju kao: hiperaktivnost, asocijalnost, poremećaji iz autističnog spektra, a karakterizira ih kratkotrajna i nestabilna pažnja, motorički nemir i impulzivnost. Djecu, koja iskazuju hiperaktivno ponašanje, karakterizira stalni nemir pa ih učitelji obično opisuju kao nemirnu, bučnu, nepažljivu i u stalnom pokretu, što često vodi i do dijagnoze problema u ponašanju. Hiperaktivnost može biti senzorna (dijete reagira na svaki podražaj i prestaje raditi ono što je započelo, stalno "klizi" iz radnje u radnju) i motorna (nemir koji se ogleda u nemogućnosti suzdržavanja od motoričke reakcije). Uz motorički nemir, pažnja je kratkotrajna i labilna. Za ovu je djecu sve podjednako važno, stoga kažemo da je selektivna pažnja slaba te pamćenje siromašno. Kako zaboravljaju verbalne sadržaje, tako zaboravljaju i svoje stvari (jakne, torbe, knjige...). Zbog brojnih podražaja iz trenutne sredine dijete se brzo zamara.

Preporuke za rad s djecom i mladima koji imaju obilježja hiperaktivnosti:

- Pravovremeno izmjenjivanje različitih aktivnosti;
- Upoznavanje s dnevnim rasporedom i zaduženjima;
- Po potrebi stvaranje mirnog prostora za rad;
- Davanje kratkih i jasnih uputa za rad;
- Dopunjavanje verbalnih instrukcija vizualnim i pisanim uputama.

Djeci sa teškoćama u čitanju i pisanju potrebno je nešto više vremena za usvajanje početnog čitanja i pisanja. Kada nauče čitati, imaju problema s razumijevanjem smisla pročitano, kao i povezivanjem pročitano s vlastitim iskustvom.

Preporuke za rad s djecom i mladima s teškoćama u čitanju i pisanju:

- Planirati dovoljno vremena za usvajanje pojedinih tema;
- Koristiti vidne, slušne, taktilne stimulanse kod obrade novih sadržaja;
- Dati prednost usmenim oblicima u poučavanju i provjeravanju znanja;
- Sustavno provjeravati je li dijete razumjelo sadržaje, pojmove i definicije;
- Dati dodatno objašnjenje, ako je potrebno;
- Koristiti konkretne primjere, slike, eksperimente povezane sa životnom sredinom;
- Podijeliti zadatak na više faza;
- Zadavati manje zadataka odjednom;
- Pismeno rješavanje zadataka ne treba vremenski ograničavati;
- Izbjegavati angažirati dijete u aktivnostima kao što su: čitanje na glas ili pisanje na ploči pred cijelom skupinom (osim ako dijete izrazi želju);
- Ohrabrivati dijete na spontano izražavanje i poticati samostalnost u radu.

Postavljanje granica

Djeca i adolescenti tijekom odrastanja uče koje su prihvatljive granice ponašanja u odnosima s drugima. U početku roditelji i odgajatelji postavljaju granice ponašanja, ali sa sazrijevanjem je potrebno uključiti djecu i mlade kao aktivne dionike u procese odlučivanja o granicama ponašanja (odgojni učinak, a ne kazna). Odnosi su kvalitetniji kada su očekivanja i granice ponašanja jasne, čvrste i dosljedne (uz određeni stupanj tolerancije za manje prekršaje). Također, potrebno je unaprijed odrediti posljedice prelaska granica ponašanja čime se razvija osjećaj kontrole. Kako bi se ovaj zadatak uspješno izvršio, potrebno je razvijati komunikacijske vještine, strpljivost, dosljednost, prepoznavanje tuđih i vlastitih potreba, podučavanje i davanje povratne informacije.

P-K-U metoda

„Kada se dijete utapa, nemoj ga učiti plivati”

Kada je dijete uzrujano ili bez kontrole, nije trenutak za novu lekciju ili pravilo.

1) **Priznavanje djetetova osjećaja**

„Vidim da si sada jako ljut što moraš učiti matematiku i ne možeš igrati igricu,”

2) **Komuniciranje granica**

„ali znaš da smo se za danas dogovorili vježbati matematiku.”

3) **Usmjeravanje na alternative**

„Možemo zajedno igrati igricu nakon što odradiš 10 zadataka.” (istaknuti nešto što je djetetu prihvatljivo)

P-K-U metoda kod agresivnog ponašanja

KOMUNICIRANJE granica:

„Marko, djeca/odrasli se ne vrijeđaju i ne guraju”

PRIZNAVANJE djetetova osjećaja:

„vidim da si povrijeđen/tužan što je Petar rekao da si razbio staklo”

KOMUNICIRANJE granica:

„ali djeca/odrasli nisu za guranje i vrijeđanje”

USMJERAVANJE na alternative:

„možeš reći Petru da te pogrešno optužio i da nisi kriv ili mu reći da ne želiš s njim o tome pričati.”

Psihosocijalni rad s pojedincem i grupom na daljinu

Tijekom globalne epidemije virusa COVID-19, stručnjaci su se upoznali s novim načinima rada – onim digitalnim. Takva je neočekivana situacija promijenila uobičajeni rad s djecom i mladima te je digitalni način rada predstavljao izazov svima onima čiji posao podrazumijeva direktan rad s ljudima. Među stručnjacima pomagačkih zanimanja aktualizirala se tema telefonskog savjetovanja i pružanja psihosocijalne pomoći putem telefona. U sigurnosti naših domova, otkrivali smo blagodatni online svijeta te otkrili brojne dostupne i korisne alate, priručnike i edukacije.

Dostupni su materijali uglavnom usmjereni na krizne intervencije, specifične situacije u kojima se velik broj ljudi osjeća ugroženima i tada traži podršku stručnjaka koristeći dostupnu tehnologiju. Kao pružatelji socijalnih usluga, zapitali smo se kako, izbjegavajući socijalne kontakte, organizirati naš rad i biti aktivni u svojoj ulozi te pružati podršku svojim korisnicima poludnevnih boravaka?

Prateći upute Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku koji su svim pružateljima usluga socijalne skrbi prosljedili Naputak o postupanju Ministarstva zdravstva te Preporuku postupanja prema specifičnim mjerama zaštite vezano uz nCoV bolesti (COVID-19) Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) vidljivo je da je uputna preporuka ograničavanje ostvarivanja osobnih odnosa, odnosno kontakata te ih ostvarivati putem elektroničkih medija i/ili telekomunikacijskih sredstava (telefon, Skype, WhatsApp, Viber i sl.).

Funkcioniranje naših poludnevnih boravka za djecu s problemima u ponašanju (Osijek, Virovitica, Slavonski Brod, Požega, Našice i Vinkovci) i dalje se odvijalo, no uz nešto drugačiji način rada. Činjenica da su mladi pred ekranima više nego ikad, dala nam je ideju za novi način rada – poludnevni boravak postao je poludnevni Weboravak!

U svakodnevnoj smo komunikaciji bili s velikim brojem obitelji i stručnih djelatnika škola, što je sastavni dio naših uobičajenih radnih zadataka. Međutim, takav je rad zahtijevao istovremeno usklađivanje i praćenje raznih platformi na kojima se odvijala nastava i komunikacija. Upravo su takvi izazovi pružili priliku za stjecanjem novih znanja i vještina koji su nam pružili i dugoročnu korist.

Prednost je ovakvog načina rada široki spektar dostupnih online aktivnosti za koje bi se korisnici inače rjeđe odlučili, ne bi bili zainteresirani ili dovoljno upoznati s njihovom dostupnošću. Stoga, online aktivnosti proširuju kako horizonte stručnjaka, tako i naše djece. Naša organizacija na platformi Sini.hr nudi velik broj aktivnosti za rad s djecom te ih preporučamo svima! Nadalje, ovakav način rada djeci može biti zanimljiv zbog poticaja kojeg dobiju od grupe prilikom zajedničkih aktivnosti. Naravno, sama činjenica da su se obaveze preselile u online svijet privlači njihovu pažnju. Međutim, online aktivnosti mogu imati i svoje mane. Primjerice, tijekom slušanja online nastave ili sudjelovanja u online aktivnostima izostaje vanjski poticaj učitelja ili odgajatelja. U takvim je situacijama moguća veća fluktuacija pažnje i gubitak koncentracije. S obzirom na to, roditelji, odgajatelji, nastavnici i druge odrasle osobe trebaju preuzeti odgovornost u pronalasku i pružanju što kvalitetnijih, dobno primjerenih i poticajnih sadržaja i aktivnosti kada ih prezentiraju online. Iako fizički nismo pokraj njih, važno je prenijeti poruku kako i dalje brinemo o njihovoj dobrobiti!

Psihosocijalni rad na daljinu doprinosi većoj opuštenosti naših korisnika. Javljanjima odgajateljica od kuće dolazimo u situaciju da pred kameru dolazi nečija mačka – korisnici nam pokazuju svoje kućne ljubimce o kojima smo ranije samo slušali u prostoru poludnevnog boravka i slično. Razgovorima se povremeno priključuju i drugi članovi njihovih obitelji pa imamo priliku doživjeti i njihove odnose u prirodnom okruženju što svakako doprinosi stvaranjem potpunijeg dojma o korisnicima.

Rad u praksi pokazao je kako uključivanje različitih digitalnih alata u proces izvršavanja obaveza djece rezultira njihovim povećanim interesom, a u konačnici utječe i na njihova postignuća. Slušanjem njihovih ideja o tome kako proširiti naš rad uspostavljamo i izgrađujemo odnose s njima. Osim pomoći u izvršavanju školskih obaveza, ovo je prilika za izgradnju kvalitetnijih odnosa, a posljedično još većeg utjecaja na njih. Puštajući nas u svoje društvene krugove, do kojih ranije nismo lako dolazili, imamo ulaznicu za bolji uvid u njihovo socijalno i emocionalno funkcioniranje što može doprinijeti pružanju savjetodavnih usluga. U nastavku Vam donosimo prijedloge korisnih online alata u radu s korisnicima.

Preporuke o online alatima

1) **Messenger, Instagram, Viber, Whatsapp**

Jedni od najpoznatijih oblika online komunikacije su Messenger, Instagram, Viber i Whatsapp. Ove aplikacije imaju milijune korisnika koji svakodnevno razmjenjuju sadržaj putem navedenih platformi. Kao jedna od mogućnosti je i uspostavljanje videopoziva. Sadrže i neke dodatne značajke koje čine razgovore zanimljivijima – GIF, emotikone, efekte. Sve što vam treba je prijava i već možete biti u kontaktu sa svojim korisnicima!

2) Skype

Skype je dobro poznata aplikacija koja omogućava razmjenjivanje poruka, pozive i videopozive s jednom ili maksimalno 50 osoba. Pogodna je za predavanje ili konferencijske pozive. Za korištenje je potrebno kreiranje računa i postavljanje lozinke. Pregledna i jednostavna. Ova aplikacija, također, nudi mogućnosti poziva prema brojevima mobilnih uređaja kao i privatni Skype broj. Vrlo korisno za online sastanke i webinare je mogućnost dijeljenja sadržaja putem zaslona s drugim osobama. Dok pričate, na zaslonima se prikazuje željena prezentacija, fotografije ili tekst. I konačno, Skype-ove novije inačice omogućavaju snimanje razgovora.

3) Microsoft Teams

Microsoft Teams je aplikacija vrlo slična Skypeu. Za njezino korištenje potreban je Microsoft račun. Putem nje možete dijeliti GIF-ove, naljepnice i emotikone. Vrlo korisna mogućnost ove aplikacije je izravno dijeljenje i uređivanje Word, PowerPoint i Excel dokumenata što je iznimno dobra stvar za poslovne sastanke. Moguće je učitavati zaslone kao i uređivati kalendar grupnih sastanaka. Umjesto zatrpavanja e-pošte, nove su nam tehnologije omogućile brži način održavanja sastanaka čak i s kolegama koji su udaljeni.

4) Zoom

Zoom je još jedna od novijih aplikacija koju nudi gore navedene mogućnosti. No, ova aplikacija dolazi u nekoliko proširenja. Osnovni oblik Zoom-a je besplatan i uključuje neograničeno vrijeme sastanka s jednom osobom, dok je za grupu ljudi sastanak vremenski ograničen na 40 minuta. Svako sljedeće proširenje nudi dodatne mogućnosti. Proširenje za velike organizacije omogućuje online sastanke s 500 sudionika te neograničenu pohranu na Cloud. Zoom aplikacija ponudila je naprednije postavke, kao što su dijeljenje većeg broja zaslona i dijeljenje sadržaja interaktivne

ploče. Tijekom webinaru moguće je direktno postaviti pitanje predavaču koje se automatski pojavljuje na zaslonu. Ovaj način rada omogućava interaktivna predavanja u kojima sudjeluju predavač i slušatelji. Na ovoj se aplikaciji, također, mogu snimati razgovori i sadržaj razmijenjenih poruka.

5) **Discord**

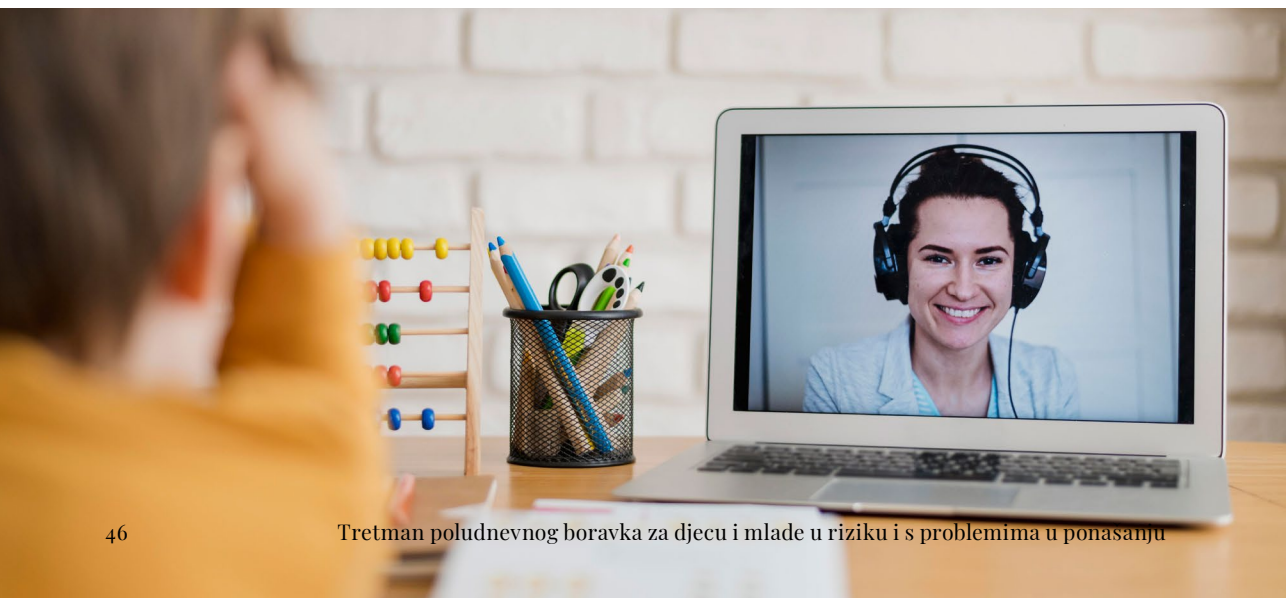
Aplikacija Discord opisuje se kao sveobuhvatni glasovni i tekstualni chat za gamere koji je besplatan, siguran i funkcionira na računalu i na mobitelu. Cilj je ove aplikacije povezati ljudi tijekom igranja igrica. Ovoj se aplikaciji može pristupiti putem računala, mobitela ili pretraživača. Discord, također, ima proširenja koja se plaćaju, a omogućuju učitavanje avatara, emotikona, GIF-ova, bolju kvalitetu videa i povećan limit veličine datoteke za prijenos. Osnivači ove aplikacije osmislili su Vodič za roditelje u kojem detaljno objašnjavaju aplikaciju i potiču korisnike na sigurno i odgovorno korištenje.

6) **Mentimeter**

Mentimeter je jedna od online platformi koja može biti iznimno korisna za brzo i jednostavno prikupljanje informacija od korisnika. Korisnici pristupaju platformi putem jedinstvenog ključa koji vodi do Vašeg pitanja. Kada korisnici odgovore na pitanje, odgovori Vam se automatski pokazuju. Umjesto prikupljanja papirologije, odgovore Vaših korisnika možete imati na jednom, online mjestu! Ovakva aplikacija može biti korisna prilikom evaluiranja programa ili tijekom provođenja radionica.

7) **Doodle**

Odgajatelji naših poludnevnih boravaka često koriste Doodle platformu u obliku rasporeda dolazaka volontera. Besplatna je i lako joj se pristupa. Funkcionira na način da se formiraju željeni termini u obliku rasporeda koji se šalju ciljanoj skupini, npr. volonterima. Raspored se šalje putem poveznice na kojoj osoba označava željeni termin. To je još jedna aplikacija kojom se brzo i jednostavno prikupljaju podaci.

Osim organiziranja i provođenja radnih aktivnosti, u digitalnom se svijetu mogu pronaći aplikacije za očuvanju mentalnog zdravlja. Takve aplikacije mogu doprinijeti educiranjem i

poticanjem ljudi da vode brigu o svojoj mentalnoj higijeni. Jedan od oblika zaštite svog mentalnog zdravlja je odvajanje vremena za sebe uz opuštanje i razmišljanje o sebi te svojim mislima, osjećajima, odnosima i sl. Upravo se na ovim zadaćama baziraju dolje opisane aplikacije!

1) Aplikacija Stella

Aplikacija Stella edukativna je i interaktivna mobilna aplikacija usmjerena ka zaštiti mentalnog zdravlja te prevenciji anksioznosti i depresije kod mladih. Nastala je u suradnji s vrhunskim timom stručnjaka psihijatarata i koncipirana je na bazi edukativnog dijela gdje mladi mogu naučiti puno korisnih informacija i tehnika za samopomoć. Edukativni se dio naziva Učilica gdje djeca usvajaju znanja o mentalnom zdravlju, samopoštovanju, anksioznosti i depresiji. Također, ovdje se mogu pronaći odgovori na pitanja: Što učiniti kada se jako loše osjećáš? Kako postupiti u trenucima kada je sve beznadno? Drugi se dio aplikacije odnosi na vježbe kroz koje se usvajaju tehnike samokontrole i razumijevanje vlastitih emocija u svrhu zaštite mentalnog zdravlja - Ispunjavalica. Sve ono što korisnici nauče u Učilici, ovdje će moći primijeniti. Za svaku od četiri glavne teme (Mentalno zdravlje, Samopoštovanje, Anksioznost i Depresija) postoje vježbe koje korisnici mogu raditi i ispunjavati svaki dan. Za svaku ispunjenu vježbu prikupljaju se zvjezdice, a što se s njima radi – saznaje se nakon ispunjenih zadataka! Osim toga, ako se susretete s nejasnoćama, postoje i alati za pomoć u krizi! I konačno, zadnji se dio aplikacije naziva Forum i tamo se mogu postavljati pitanja ili davati savjeti drugim korisnicima.

2) Aplikacija Stop, Breathe & Think

Vrlo slična Stelli je aplikacija Stop, Breathe & Think. Ova je aplikacija na engleskom jeziku i bazirana je na principima mindfulness tehnika pri čemu autori ističu kako je važno svakodnevno pronaći nekoliko minuta koje će osoba provesti u smirenom stanju. Njihova je zadaća, stoga, pomoći nam u postizanju takvih doživljaja uz razne aktivnosti, tj. meditacije. Kada se instalira ova aplikacija, treba se označiti trenutno stanje – fizički i psihički. Osim tog, potrebno je unijeti emocije i raspoloženja koja trenutno prevladavaju. Nakon uvodnog dijela, pojavit će se vodič ponuđenih aktivnosti. Uistinu postoji široki spektar aktivnosti koje mogu trajati samo jednu minutu, a uvelike doprinijeti mentalnom zdravlju korisnika. Svaka je aktivnost vrlo kreativno obrađena i prikazana što nas potiče da istražujemo nove! Kada se završe željene aktivnosti, podaci se spremaju te se mogu provjeriti na gumbu Progress. U tom odjeljku pojavit će se brojač vremena i aktivnosti koje su izvršene, kao i najčešće zabilježene emocije prije i nakon meditacije. Uz sve te pokazatelje vrlo se lako može pratiti napredak!

Iako se već duže vrijeme ističe važnost brige o psihičkom zdravlju, djeca i mladi često prešućuju svoje probleme odraslim osobama. Istraživanja pokazuju kako će se dijete najčešće prvo obratiti prijatelju ukoliko doživi neugodnu situaciju. Upravo se zbog toga odgajatelji usmjeravaju na izgradnju odnosa povjerenja s korisnicima kako bi se prevenirao razvoj daljnjih poteškoća. Jedan od alata u radu s korisnicima svakako mogu biti i ovakve aplikacije!

Protokoli postupanja u zaštiti djece

U ovom će poglavlju biti detaljno istaknute obaveze i prijedlozi postupanja djelatnika različitih ustanova u slučaju nasilja nad i među djecom. Odgajatelji u poludnevnim boravcima mogu se susresti sa slučajevima gdje su djeca i mladi žrtve nasilja te je od iznimne važnosti poznavati zakonske regulative kako bi se zaštitila žrtva. Odgajatelji poludnevnog boravka dužni su postupati po protokolima Ustava Republike Hrvatske, konvencijama, važećim zakonskim i podzakonskim propisima, pravilima struke i metodama stručnog rada. Nadalje, dužni su osigurati primjereno postupanje prema djeci kao i zaštitu njihovih prava bez diskriminacije po bilo kojem temelju, poput spola, rase, boje ili etničkog podrijetla, dobi, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, socioekonomskog statusa, statusa roditelja, spolne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog statusa. Postupanja u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, u slučaju nasilja nad i među djecom i u slučaju seksualnog nasilja zakonski su propisane, dok je Centar za nestalu i zlostavljanju djecu predložio smjernice o postupanju u slučaju elektroničkog nasilja.

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece

Odredbe Protokola o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece odnose se na svu djecu čija je dobrobit ugrožena, djecu koja su u neposrednoj ili životnoj opasnosti i djecu koja su žrtve zlostavljanja i zanemarivanja (neovisno je li isto dokazano ili se radi o sumnji) ili za koju se smatra da su pod rizikom od mogućeg zlostavljanja i zanemarivanja, neovisno jesu li djeca smještena u obitelji ili su smještena u ustanovu.

Važni pojmovi i definicije:

- **Zlostavljanje** je svaki oblik tjelesnog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja i nemarnog postupanja ili iskorištavanja djece, što rezultira stvarnom ili potencijalnom opasnosti za djetetovo zdravlje, preživljavanje, razvoj ili dostojanstvo u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja i moći (Svjetska zdravstvena organizacija, 2006, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

- **Zanemarivanje** je propuštanje zadovoljenja djetetovih potreba u mjeri koja znatno utječe na djetetov tjelesni i psihički razvoj. Nije uvijek namjerno i granica kad počinje zanemarivanje nije uvijek potpuno jasna (Čorić i Bačan, 2006, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).
- **Tjelesno zlostavljanje** - učestalo ili jednokratno grubo, namjerno nanošenje boli, tjelesnih ozljeda te neodgovorno postupanje roditelja i drugih osoba koje uključuje potencijalni rizik od tjelesnog ozljeđivanja, a čije posljedice mogu, ali i ne moraju biti vidljive (Svjetska zdravstvena organizacija, 2006; Pećnik, 2003; McCoy, Keen, 2009, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).
- **Emocionalno zlostavljanje** je kontinuirano neprijateljsko i/ili indiferentno ponašanje roditelja i drugih koji nastupaju s pozicije moći, na temelju kojega dijete može zaključiti da je bezvrijedno, nevoljeno, neadekvatno, što oštećuje njegovu emocionalnu stabilnost i psihološki kapacitet te kratkoročno i/ili dugoročno negativno utječe na njegov razvoj i dobrobit (Evans, 2002; Iwaniec, 206; Tomison, Tucci, 1997; Bilić, 2008, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).
- **Seksualno zlostavljanje** predstavlja sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom koje je mlađe od zakonske dobi za seksualne aktivnosti te sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom u kojima se koristi prisila, sila ili prijetnje ili se zloupotrebljava položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaja nad djetetom (u obitelji ili izvan obitelji) ili se zloupotrebljava posebno ranjiva situacija djeteta. Osim seksualnog zlostavljanja, seksualno nasilje uključuje i druge oblike seksualnog iskorištavanja, niz djela povezanih sa seksualnim iskorištavanjem i zlostavljanjem djece u svrhu distribucije sadržaja o zlostavljanju djece, mamljenje i vrbovanje djece u seksualne svrhe te pomaganje ili poticanje bilo kojeg od ovih djela.
- **Fizičko zanemarivanje** djece definira se kao nezadovoljavanje minimalnih fizičkih potreba djeteta kao što su raznolika prehrana, adekvatan i siguran smještaj, prikladna odjeća te zaštita od ozljeda (Dubowitz, Pitts i Black, 2004, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

- **Emocionalno zanemarivanje** djece definira se kao nezadovoljavanje minimalnih emocionalnih potreba djeteta. Najčešće se radi o roditeljskom neobaziranju na djetetove emocionalne potrebe te nepomaganju djetetu kada mu je potrebna pomoć zbog čega se osjeća odbačeno (Dubowitz, Pitts i Black, 2004, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).
- **Obrazovno zanemarivanje** djece obuhvaća izostanak pomoći, potpore i poticanja tijekom školovanja. Uključuje, također, izostanak pomoći pri učenju, nedostatak nužne opreme za školovanje, neprisustvovanje roditeljskim sastancima i sl. (Dubowitz, Pitts i Black, 2004, prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).
- **Medicinsko zanemarivanje** djece uključuje izostanak brige o djetetovoj zdravstvenoj zaštiti, o potrebama savjetovanja s liječnikom u slučaju bolesti i/ili ozljeda, o redovitim cijepljenjima i sistematskim pregledima, nedovođenje djeteta na potrebne medicinske zahvate i tretmane, izostanak brige o redovitom uzimanju lijekova, nedovođenje na preglede liječniku i sl.

Obveze nadležnih tijela u postupanju sa zlostavljanim ili zanemaranim djetetom

Policija

- Dužna u slučaju saznanja o bilo kojem obliku zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta žurno, a u slučaju trenutnog zlostavljanja odmah i neodgodivo, pružiti pomoć i zaštitu djetetu,;
- Utvrditi postojanje elemenata kaznenog djela ili prekršaja;
- Pronaći počinitelja i onemogućiti ga u nastavku daljnjeg protupravnog djelovanja;
- Prikupiti sve dokaze o počinjenoj kažnjivoj radnji te sva prikupljena saznanja i dokaze dostaviti nadležnim pravosudnim tijelima u najkraćem mogućem roku;
- Ukoliko se zaprimi dojava/saznanje da je zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta u tijeku, policija je dužna odmah, bez odgađanja na mjesto događaja uputiti policijske službenike i o tome odmah izvijestiti policijskog službenika za mladež, koji je dužan preuzeti daljnje postupanje i/ili rukovoditi cjelokupnim izvidima;
- Osigurati da se razgovor s djetetom obavlja u prisutnosti roditelja, skrbnika ili druge osobe koja skrbi o djetetu, a ako se procijeni da njihova prisutnost nije u najboljem interesu djeteta dužan je osigurati prisutnost stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb. U slučaju da je nasilje počinjeno u odgojno-obrazovnoj ustanovi, a ne može se osigurati prisutnost roditelja zbog njegove nedostupnosti, razgovor s djetetom se, uz djetetov pristanak, može provesti u prisutnosti stručnog djelatnika odgojno obrazovne ustanove;

- Tijekom poduzimanja svih radnji prema djetetu, policija i istražitelj će prema djetetu žrtvi kaznenog djela, postupati posebno obzirno imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta te će voditi računa o zaštiti privatnosti djeteta;
- Policija i istražitelj dužni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluju, na adekvatan način obavijestiti dijete odnosno njegova zakonskog zastupnika o zakonskim pravima žrtve/oštećenika i mogućnostima njihova ostvarivanja;
- Policijski službenici će, radi utvrđivanja svih okolnosti, obaviti obavijesne razgovore sa svim osobama koje mogu dati obavijesti značajne za razjašnjavanje okolnosti kaznenog djela/prekršaja, počinjenog na štetu djeteta, o čemu će sastaviti službene zabilješke i izvijestiti nadležnog državnog odvjetnika.

Centar za socijalnu skrb

Centar za socijalnu skrb vodi postupke za zaštitu prava djeteta ili po službenoj dužnosti kada se u bilo kojem postupku koji se vodi u centru za socijalnu skrb posumnja na zanemarivanje ili zlostavljanje djeteta ili po prijavi drugih tijela i ustanova, člana obitelji, djeteta i/ili građana. Centar će poduzeti sljedeće radnje:

- Poduzeti neodložnu intervenciju za zaštitu djeteta;
- Obaviti razgovor s roditeljima i po potrebi s drugim članovima obitelji i o tome uzeti zapisničku izjavu te obaviti razgovor s djetetom te o tome sastaviti službenu zabilješku;
- Izvršiti kućni izvid i zapisnički utvrditi stambene, socijalne i druge uvjete važne za odgovarajuću skrb o djetetu;
- Prikupiti sve relevantne podatke o članovima obitelji i obiteljskoj situaciji te procijeniti ugroženost/sigurnost djeteta na temelju čega će donijeti timski zaključak o poduzimanju/predlaganju odgovarajuće mjere za zaštitu djeteta;
- Imenovati djetetu posebnog skrbnika/zakonskog zastupnika u slučajevima kada se procijeni da su interesi roditelja/skrbnika u suprotnosti s djetetovim;
- Omogućiti roditeljima i djetetu psihosocijalnu pomoć, rehabilitacijski program i drugu vrstu stručne pomoći i podrške koja se pruža u zajednici;
- Odobriti novčane pomoći i potpore iz sustava socijalne skrbi na temelju utvrđenoga materijalnog i imovinskog stanja obitelji, odnosno informirati roditelje i pomoći im u ostvarivanju prava i pomoći kod drugih tijela, jedinice lokalne (područne) samouprave, humanitarnih organizacija i udruga;
- Odrediti odgovarajuću mjeru obiteljsko-pravne zaštite iz svoje nadležnosti;

- U slučaju utvrđene neposredne opasnosti na život i zdravlje djeteta žurno izdvojiti dijete iz obitelji i osigurati mu pružanje odgovarajuće skrbi te predložiti sudu donošenje odgovarajuće mjere zaštite djeteta u žurnom postupku;
- Pisanim putem obavijestiti tijelo od kojeg je primio obavijest o zanemarivanju ili zlostavljanju djeteta te poduzetim radnjama iz svoje nadležnosti;
- Obavijestiti stručne djelatnike odgojno-obrazovne ustanove (škole, vrtića, učeničkog doma) radi pružanja odgovarajuće podrške, pomoći i tretmana djeteta žrtve zlostavljanja ili zanemarivanja;
- Pratiti rezultate perutanih usluga i mjera iz svoje nadležnosti, kao i spomenutih usluga drugih pružatelja savjetodavnog i drugog stručnog tretmana te o tome voditi odgovarajuću evidenciju.

Pravosudna tijela

- Ako nakon provedene istrage nadležni državni odvjetnik rješenjem obustavi istragu, rješenje će dostaviti žrtvi i okrivljeniku s uputom žrtvi da može poduzeti ili nastaviti kazneni progon, napatkom koje radnje može poduzeti radi ostvarivanja tog prava te joj omogućiti uvid u spis;
- Nakon zaprimanja obavijesti od policije da je na štetu djeteta počinjeno kazneno djelo nadležni državni odvjetnik za mladež će najkasnije u roku od tri dana od upisa kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava za kaznena djela protiv spolne slobode, kaznena djela protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta i kaznena djela protiv braka, obitelji i djece sucu istrage za mladež staviti prijedlog za održavanje dokaznog ročišta, radi ispitivanja djeteta kao svjedoka;
- Ako ne prihvati prijedlog o provođenju dokaznog ročišta, sudac istrage će u roku od četrdeset i osam sati, rješenjem odbiti prijedlog. Protiv tog rješenja predlagatelj ima pravo žalbe u roku od dvadeset četiri sata. O žalbi odlučuje vijeće u roku od četrdeset i osam sati;
- Ispitivanje djeteta žrtve/svjedoka uvijek provodi sudac istrage uz pomoć stručne osobe (stručni suradnik izvan pravne struke - socijalni pedagog, socijalni radnik ili psiholog);
- Ispitivanju može prisustvovati osoba u koju dijete ima povjerenja. Ispitivanje će se snimiti uređajem za audio-video snimanje. Dijete se može umjesto na sudu, ispitati u svome stranu ili drugom posebno opremljenom prostoru, putem audio-video uređaja kojima rukuje stručna osoba;
- Na dijete se ne primjenjuju odredbe o prisilnom dovođenju, novčanom i zatvorskom kažnjavanju zbog odbijanja svjedočenja. Poziv djetetu kao svjedoku upućuje se preko njegovih roditelja;

- Ako sudac istrage za mladež, odnosno predsjednik vijeća za mladež utvrdi da je radi zaštite prava i interesa djeteta oštećenika ili djeteta žrtve kaznenog djela potrebno postaviti mu opunomoćenika, podnijet će prijedlog predsjedniku suda koji će opunomoćenika postaviti iz reda odvjetnika koji moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe;
- Državni odvjetnik je dužan zatražiti od centra za socijalnu skrb pokretanje izvanparničnog postupka protiv roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava, radi lišenja prava na roditeljsku skrb ili oduzimanje prava na život s djetetom, kada to utvrdi tijekom kaznenog postupka.

Zdravstvene ustanove

- Pregledi djeteta žrtve zlostavljanja ili zanemarivanja obavljaju se u bolnicama i kliničkim ustanovama (u daljnjem tekstu: zdravstvena ustanova). Nakon pregleda i pružanja hitne medicinske pomoći na razini primarne zdravstvene zaštite, kod utvrđene sumnje na zlostavljanje i zanemarivanje, liječnik upućuje dijete u zdravstvenu ustanovu. Zdravstvene ustanove obvezne su djetetu žrtvi zlostavljanja ili zanemarivanja osigurati žurnu i sveobuhvatnu zdravstvenu skrb radi očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja u skladu sa suvremenim standardima i praksom;
- Ako dijete dođe bez pratnje policije, zdravstveni radnici obvezni su bez odgode pozvati policiju, a ako dijete dođe bez pratnje roditelja/zakonskog zastupnika potrebno je obavijestiti roditelje/zakonske zastupnike ili djelatnika centra za socijalnu skrb;
- Pri pregledu djeteta roditelj/zakonski zastupnik ili djelatnik centra za socijalnu skrb mogu prisustvovati istom, ali i dijete žrtva ima pravo navedeno odbiti, sukladno Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda. Policijski službenik za vrijeme pregleda djeteta čeka ispred prostorije za pregled;
- Dijete pregledava dežurni liječnik specijalist, a poželjno je da pregled obavljaju dva liječnika;
- Dežurni liječnik specijalist obvezan je objasniti djetetu zašto je potrebno obaviti pregled i što on sve uključuje. Pregled se obavlja uz pristanak djeteta. U slučaju da dijete odbije pregled, a ne postoji potreba za hitnim pregledom (npr. ozljeda, infekcija), pregled se može odgoditi dok se dijete ne pripremi za pregled;
- roditelj/zakonski zastupnik djeteta ima pravo na presliku cjelovite medicinske dokumentacije pa mu se istu na njegov zahtjev treba i ustupiti sukladno važećem zakonskom propisu;
- Zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta zdravstvene ustanove dužne su prijaviti policiji i centru za socijalnu skrb.

- U slučajevima sumnje u zlostavljanje ili zanemarivanja djeteta, sukladno ovom Protokolu, odgojno-obrazovni djelatnici u suradnji s nadležnim institucijama i tijelima obvezni su žurno pokrenuti postupak radi zaštite prava djeteta;
- Odgojno-obrazovni djelatnici dužni su odmah prijaviti ravnatelju ili stručnom suradniku postupanje na štetu djeteta;
- U slučajevima nasilnog postupanja prema učeniku, djelatnici odgojno - obrazovnih ustanova obvezni su odmah poduzeti mjere s ciljem zaustavljanja nasilnog postupanja, pružiti pomoć u skladu sa svojim kompetencijama;
- Odgojno-obrazovna ustanova će u slučaju potrebe odmah pozvati i djelatnike policije odnosno izvršiti prijavu policiji i obavijestiti centar za socijalnu skrb;
- U slučaju osobito teškog oblika ili intenziteta nasilnog postupanja koje je izazvalo ili može izazvati traumu kod djeteta žrtve ili drugih učenika, odgojno- obrazovna ustanova će izvijestiti ministarstvo nadležno za poslove odgoja i obrazovanja, a po potrebi i druga ministarstva te moći zatražiti odgovarajuću stručnu psihološku ili socijalno/pedagošku pomoć za učenike odgojno- obrazovne ustanove;
- O svim poduzetim aktivnostima i mjerama radi zaštite prava učenika te svojim opažanjima odgojno-obrazovni djelatnici vode službene bilješke koje u pisanom obliku predaju ravnatelju, a na zahtjev dostavljaju drugim nadležnim tijelima;
- Stručni suradnik ili drugi odgojno-obrazovni djelatnik zadužen za prijavu nasilnog postupanja u odgojno-obrazovnoj ustanovi u slučaju vršnjačkog nasilja (osim u sukobu u kojem ne postoje elementi nasilništva) ili sumnje na obiteljsko nasilje popuniti će obrazac za prijavu nasilnog ponašanja što žurnije, a najkasnije do sedam dana. Obrazac je dostupan na mrežnim stranicama ministarstva nadležnog za obrazovanje;
- Odgojno-obrazovne ustanove su obvezne provoditi sveobuhvatne preventivne programe, a u ostvarivanju preventivnih mjera i aktivnosti sudjeluju svi zaposlenici u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima

Vršnjačko nasilje uključuje ponavljanu i trajnu izloženost negativnim postupcima jednog ili više učenika (Olweus, 1998). Negativni postupci kojima je dijete izloženo mogu uključivati: lakše i teže tjelesne ozljede, verbalno i emocionalno uznemiravanje, prijetnje te uništavanje imovine (Brajša-Žganec i sur., 2009). Potrebno je naglasiti da postoji jasna razlika između vršnjačkog nasilja i vršnjačkog zlostavljanja. Naime, u literaturi nije uvijek jasno objašnjena razlika između ova dva konstrukta, zbog čega se nerijetko poistovjećuju, iako se ne radi o istim pojmovima. Vršnjačko nasilje predstavlja nadređeni konstrukt koji uključuje niz različitih negativnih postupaka koji ne moraju nužno uključivati i zlostavljanje (Rajhvajn i sur. 2012). S druge strane, vršnjačko zlostavljanje je samo jedan, ali teži oblik vršnjačkog nasilja.

Odgojno – obrazovne ustanove

Stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja u odgojno- obrazovnoj ustanovi dužna je:

- Odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine aktualno nasilno postupanje prema djetetu, a u slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih djelatnika odgojno – obrazovne ustanove ili po potrebi pozvati djelatnike policije;
- Ukoliko je dijete povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju ili pregled odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, preprati ili osigurati prepratu djeteta od strane stručne osobe liječniku, te pričekati liječnikovu preporuku o daljnjem postupanju i dolazak djetetovih roditelja ili zakonskih zastupnika;
- Odmah po prijavljenom nasilju o tome obavijestiti roditelje djeteta ili zakonske zastupnike;
- Po prijavi, odnosno dojavi nasilja odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja i to uvijek u nazočnosti nekog od stručnih djelatnika odgojno-obrazovne ustanove;
- Roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta koje je žrtva vršnjačkog nasilja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći djetetu u ustanovi i izvan nje;
- Obaviti razgovor s drugom djecom ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja;
- Što žurnije obaviti razgovor s djetetom koje je počinilo nasilje uz nazočnost stručne osobe, ukazati djetetu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja, a tijekom razgovora posebno obratiti pozornost iznosi li dijete neke okolnosti koje bi ukazivale da je dijete žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u

svojoj obitelji ili izvan nje, u kojem slučaju će se odmah izvijestiti centar za socijalnu skrb, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje izvijestiti policiju ili nadležno državno odvjetništvo;

- Pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje;
- Opoduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima.

Centar za socijalnu skrb

Imenovana stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja među djecom i mladima dužna je:

- Po primitku prijave ili obavijesti žurno ispitati slučaj te pribaviti podatke o svim okolnostima, naročito o obliku, intenzitetu, težini i vremenskom trajanju nasilja, kao i sve podatke o obiteljskim i drugim prilikama djeteta koje je počinitelj nasilja;
- Što žurnije pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje i na primjeren način obaviti razgovor poradi stjecanja uvida u obiteljske i druge prilike djeteta;
- Izreći primjerene mjere obiteljskopravne zaštite;
- Upoznati roditelje, odnosno zakonske zastupnike djeteta počinitelja nasilja s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja i izvijestiti ih o nadležnostima centra za socijalnu skrb za zaštitu prava i interesa djeteta;
- Preporučiti i obvezati roditelje, odnosno zakonske zastupnike djeteta počinitelja nasilja na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć pri centru za socijalnu skrb ili pri drugoj odgovarajućoj ustanovi.

Policija

Imenovana stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja među djecom i mladima u policijskoj postaji dužna je:

- Žurno uputiti specijaliziranog policijskog službenika za maloljetničku delikvenciju na mjesto događaja, utvrditi sve činjenice i okolnosti vezane uz prijavu, odnosno dojavu, te poduzeti sve potrebne radnje s ciljem pružanja pomoći žrtvi radi sprečavanja nastavljanja nasilja;
- Pribaviti podatke potrebne za razjašnjavanje slučaja, te utvrditi eventualno postojanje elemenata kažnjive radnje i identificirati počinitelja;

- Provesti kriminalističku obradu maloljetnih počinitelja nasilja u nazočnosti roditelja ili zakonskih zastupnika, a u slučaju njihove nedostupnosti, u nazočnosti djelatnika službe socijalne skrbi;
- Sukladno važećim propisima provesti žurne istražne radnje te, ovisno o okolnostima slučaja, podnijeti kaznenu prijavu nadležnom državnom odvjetniku za mladež, odnosno podnijeti zahtjev za pokretanjem prekršajnog postupka uz prijedlog za izricanje primjerenih zaštitnih mjera;
- O zaprimljenoj prijavi, odnosno dojavi o nasilju među djecom i mladima obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb radi poduzimanja mjera obiteljsko- pravne zaštite.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (NN 70/2018)

Seksualno nasilje, uz obiteljsko, ulazi u dominantne oblike rodno uvjetovanog nasilja, to jest one vrste nasilja u kojima je u većini slučajeva počinitelj muškarac, a većina žrtava su žene. Rodno uvjetovano nasilje prisutno je u svim dijelovima svijeta bez obzira na kulturu i vremensko razdoblje. Žrtve su izložene psihičkom, fizičkom, seksualnom i ekonomskom nasilju te sustavnoj izolaciji koja ih čini još ranjivijima i izloženijima različitim oblicima nasilja.

Neki oblici nasilja su prepoznati i za njih postoje odgovarajuće kazne ili se pak ubrzano utvrđuju jasne procedure za njihovo kažnjavanje i prevenciju. Drugi oblici nasilja su zbog mnogih razloga manje prepoznati ili nevidljivi, obavijeni velom šutnje i predrasuda, stigmatizacijom i nepostojanjem odgovarajućih mehanizama zaštite žrtava i kažnjavanja počinitelja. Seksualno nasilje pripada upravo takvim najtežim, a najmanje prijavljivanim zločinima. Ono se događa češće nego što se misli. Njegove posljedice su dalekosežnije nego što je većina osoba, uključujući i one koje su ga doživjele, spremna priznati, a njegova cijena, psihološka, zdravstvena i ekonomska, za samu osobu, njezinu obitelj i širu zajednicu i društvo je nesaglediva te ne ostavlja mogućnost prešutnog toleriranja.

Seksualno nasilje uočljivo je u širokom kontinuumu, od seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, preko silovanja do trgovanja ženama radi prisilne prostitucije i/ili pornografije. Osim navedenih oblika u seksualno nasilje se ubrajaju i tradicionalne štetne prakse (poput sakaćenja ženskih spolnih organa), kazne za rodnu transgresiju i silovanje u ratu.

Najčešći oblici seksualnog nasilja su:

- a) Seksualno uznemiravanje i/ili napastovanje je jedan od najčešćih oblika seksualnog nasilja koji obuhvaća neželjena seksualna ponašanja koja ne uključuju nužno fizički dodir, ali osobu dovode u neugodan i ponižavajući položaj i izazivaju osjećaj srama. U većini slučajeva se radi o ponovljenim ponašanjima koja se javljaju kroz dulje vremensko razdoblje i za koje žrtva ne može naći sustavno rješenje. Najčešći oblici su neželjene seksualne primjedbe i verbalni prijedlozi, neprikladna pažnja, seksističke, uvredljive i diskriminirajuće primjedbe i šale, širenje seksualnih glasina o osobi, dodire i drugo.
- b) Seksualno zlostavljanje i/ili prisilne spolne radnje obuhvaćaju mnoge oblike seksualnog nasilja koji su teži od seksualnog uznemiravanja, a prema postojećim zakonima još ne ulaze u kategoriju silovanja. Obuhvaćaju neželjena seksualna ponašanja iznuđena primjenom sile i/ili prijetnji, a uključuju fizički dodir s nasilnikom – neželjeni i prisilni dodiri intimnih dijelova tijela, seksualne aktivnosti izmanipulirane lažima, prijetnjama, pritiskom te prisiljavanje na masturbaciju.
- c) Silovanje je najteži oblik seksualnog nasilja koji uključuje prisilnu vaginalnu, analnu i/ili oralnu penetraciju penisom, drugim dijelom tijela i/ili objektima. Ubraja se među izuzetno

teška i traumatska iskustva s teškim posljedicama za žrtve. S obzirom na počinitelja možemo razlikovati silovanje kao sastavni dio obiteljskog nasilja (silovanje u braku), silovanje u vezama/»na spoju«, silovanje nepoznate osobe, grupno silovanje, silovanje u oružanim sukobima i ratu. Osim ubojstva, silovanje je najozbiljnije nasilje nad tijelom osobe jer oduzima žrtvi fizičku i emocionalnu autonomiju, slobodu i privatnost.

Policija

Policijski službenici/e koji provode izvide dužni su osigurati zaštitu identiteta žrtve seksualnog nasilja od samog početka kriminalističkog istraživanja. Ne smiju se javno objaviti podaci temeljem kojih bi se mogao utvrditi identitet žrtve. Policija je dužna pružiti žrtvi potrebnu zaštitu sukladno sigurnosnoj prosudbi o postojanju ozbiljne opasnosti od ponavljanja seksualnog nasilja, ugrožavanja zdravlja i života žrtve te mogućih naknadnih utjecaja počinitelja na njen iskaz. Ovo je prijedlog načina prikupljanja iskaza od žrtve:

- a) Odmah o događaju izvijestiti stručno osposobljenog policijskog službenika/cu za seksualno nasilje koji će se uključiti što ranije u provođenje izvida i preuzeti daljnje postupanje i koordinaciju.
- b) Žrtvu smjestiti u prikladnu prostoriju.
- c) Početna saznanja od žrtve prikuplja jedan policijski službenik/ca kojeg odredi nadležni rukovoditelj/ica. Početna saznanja kad god je to moguće, odnosno ukoliko isto nije povezano sa znatnom odgodom postupanja, prikuplja stručno osposobljen policijski službenik/ca za seksualno nasilje.
- d) Prikupljanju obavijesti od žrtve s intelektualnim i mentalnim oštećenjima mora se pristupiti kao i prikupljanju obavijesti od žrtava bez invaliditeta, na ravnopravnoj osnovi.
- e) U cilju zaštite žrtve potrebno joj je osigurati privatnost tijekom prikupljanja obavijesti i udaljiti ostale policijske službenike/ce iz prostora u kojemu se prikupljaju početna saznanja.
- f) Potrebno je uzeti u obzir da je žrtva upravo u prvim trenucima poslije počinjenja seksualnog nasilja u vrlo teškom psihičkom stanju i da joj je potrebno pružiti potporu i razumijevanje. Žrtva iz neverbalnog ponašanja policijskog službenika/ce ne smije osjetiti nevjericu, neodobravanje, neprijateljstvo te osudu zbog onog što joj se dogodilo.
- g) O prikupljenim obavijestima odmah će obavijestiti nadležnog državnog odvjetnika/cu radi daljnje koordinacije u postupanju.

Kada stručni radnik/ca centra za socijalnu skrb dobije informaciju o sumnji na seksualno nasilje (pisanim putem, usmenom dojavom, u postupku koji se vodi pred centrom za socijalnu skrb, u dežurstvu stručnog radnika/ce ili bilo kojim drugim putem), dužan je postupiti na sljedeći način:

- 1) Odmah po saznanju žurno i bez odgode prijaviti policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo te dostaviti sve zaprimljene obavijesti o slučaju. O dojavi i saznanju potrebno je sastaviti službenu bilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, osobi koja je počinila nasilje i počinjenom nasilju.
- 2) Uspostaviti što žurniji kontakt sa žrtvom i upoznati je s njezinim zakonskim pravima, ovlastima i postupanju centra za socijalnu skrb u svrhu zaštite žrtve. Centar za socijalnu skrb upoznat će žrtvu s ostvarivanjem prava na uslugu savjetovanja i pomaganja, psihosocijalne podrške, smještaja u kriznim situacijama te pravu na novčane naknade, sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi. Centar za socijalnu skrb može upoznati žrtvu s odredbama Zakona o naknadi žrtvama kaznenih djela i obrascem za podnošenje zahtjeva.
- 3) U neodgodivim slučajevima, radi uklanjanja neposredne opasnosti za život, zdravlje ili sigurnost žrtve, centar za socijalnu skrb donijet će usmeno rješenje o priznavanju prava na uslugu privremenog smještaja i narediti izvršenje usmenog rješenja bez odgode.
- 4) Uputiti žrtvu i pomoći joj u ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć, sukladno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći.
- 5) Uputiti žrtvu i pomoći joj u ostvarivanja prava na besplatnu zdravstvenu zaštitu, sukladno Zakonu o obveznom zdravstvenom osiguranju.
- 6) Pružiti informacije o postojanju specijaliziranih organizacija civilnog društva koje pružaju pomoć žrtvama seksualnog nasilja.
- 7) Na traženje Državnog odvjetništva, policije ili suda, centar za socijalnu skrb dužan je dostaviti dokumentaciju kojom raspolaže, a koja je značajna za odlučivanje o kaznenom postupku.
- 8) U postupanju sa žrtvom seksualnog nasilja stručni radnici centra za socijalnu skrb dužni su postupati s osobitim senzibilitetom i osigurati tajnost i zaštitu osobnih podataka žrtve.

Centar za socijalnu skrb je dužan omogućiti nesmetan rad sa žrtvom u prikladnom prostoru, uz obvezno sudjelovanje stručnog radnika/ce centra koji obavlja poslove iz ovog djelokruga.

Protokolom su odgojno-obrazovni djelatnici/ce obvezni skrbiti o ostvarivanju prava djeteta u slučajevima svih oblika nasilja, senzibilizirati se na pojavu seksualnog nasilja koje doživljavaju maloljetne osobe te poduzeti odgovarajuće mjere radi otkrivanja i prijavljivanja djela seksualnog nasilja relevantnim institucijama koje pružaju pomoć žrtvama seksualnog nasilja:

- 1) Odmah po primanju informacije iz koje proizlazi sumnja da je dijete, odnosno učenik/ca doživio seksualno uznemiravanje ili seksualno nasilje, dužnost je djelatnika odgojno-obrazovne ustanove bez odgode obavijestiti ravnatelja/icu, koji je, također bez odgode, dužan prijaviti sumnju o postojanju kaznenoga djela najprije policiji i nadležnom centru za socijalnu skrb, te provesti razgovor s djetetom, odnosno učenicom/com radi zaštite njegovih/njezinih prava. Ravnatelj/ica odgojno-obrazovne ustanove je odgovorna osoba za postupke po ovom Protokolu. Poželjno je da razgovor vodi stručni suradnik/ca u sigurnom okruženju, imajući na umu zaštitu prava osobe. Također, važno je da djelatnik odgojno-obrazovne ustanove ne ispituje dijete kako bi se utvrdile sve činjenice i okolnosti samoga djela, već da na smiren način sasluša dijete i to tako da ga ne prisiljava na detaljni opis djela, već dopusti djetetu da samostalno opiše situaciju, na način i u opsegu kako to samo želi. Ako stručni suradnik/ca nije dostupan ili dijete ne pristaje na razgovor s njima, razgovor može voditi i drugi djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove u kojeg dijete ima povjerenja, (razrednik/ica, učitelj/ica, nastavnik/ca, ravnatelj/ica ili školski liječnik/ca). Ukoliko se radi o događaju koji se upravo dogodio, žrtvi je potrebno bez odgode pružiti odgovarajuću pomoć i zaštitu te o svemu odmah obavijestiti policiju i nadležni centar za socijalnu skrb.
- 2) Osoba koja vodi razgovor s djetetom, odnosno učenicom/com ili izvorom informacija, dužna je o tome voditi zapisnik. Odgojno-obrazovna ustanova dužna je, na traženje suda, Državnog odvjetništva RH ili policije dostaviti svu dokumentaciju koja je značajna za odlučivanje o pokretanju kaznenog progona, odnosno kazneni progon.
- 3) Obveza osobe koja vodi razgovor je upoznati dijete, učenika/cu s daljnjim postupanjem na njemu/njoj razumljiv način. Tijekom cijelog postupka potrebno je voditi brigu o sigurnosti djeteta, odnosno učenika/ce te drugih osoba koje su izvor informacija.
- 4) O samom događaju ravnatelj/ica odgojno-obrazovne ustanove dužan/a je žurno obavijestiti:
 - a) Roditelje/skrbnike djeteta;
 - b) Nadležni centar za socijalnu skrb;
 - c) U slučaju ako su roditelji/skrbnici nedostupni ili postoji sumnja na zlostavljanje od strane istih, obavijestit će se nadležni centar za socijalnu skrb prema mjestu prebivališta djeteta; ukoliko dijete ne pohađa odgojno obrazovnu instituciju u mjestu svog prebivališta, kontaktirat će se najbliži centar za socijalnu skrb (izvan uredovnog

- vremena policijska postaja kontaktirat će dežurnog stručnog radnika centra za socijalnu skrb);
- d) Policiju ili Državno odvjetništvo RH (izvan uredovnog vremena Državnog odvjetništva RH obavještava se dežurni državni odvjetnik/ca pri Istražnom centru Županijskog suda);
 - e) Ako postoje vidljive ozljede ili uznemirenost, poduzeti mjere radi pružanja hitne liječničke pomoći;
 - f) Obavijestiti Ministarstvo znanosti i obrazovanja putem web obrasca za prijavu nasilnog ponašanja koji je dostupan na mrežnim stranicama Ministarstva što žurnije, a najkasnije u roku do 7 dana.
 - g) Obavijestiti pravobraniteljicu za djecu
 - h) Obavijestiti pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom
 - i) Obavijestiti nadležnog školskog liječnika.
- 5) Osoba koja vodi razgovor dužna je upoznati žrtvu i njezine roditelje o mogućnostima izvaninstitucionalne ili institucionalne pomoći i potpore.
- 6) Ako je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove (ravnatelj/ica, stručni suradnik/ca, nastavnik/ca ili drugi djelatnik/ca), osoba koja ima o tome informaciju dužna je obavijestiti policiju i/ili Državno odvjetništvo. Ukoliko je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove ili se seksualno nasilje dogodilo u prostoru odgojno-obrazovne ustanove, odgojno-obrazovna ustanova dužna je žurno izvijestiti Ministarstvo znanosti i obrazovanja bez obzira tko je počinitelj.
- 7) U slučaju osobito teškog oblika ili intenziteta nasilnog postupanja koje je izazvalo ili može izazvati traumu kod djeteta žrtve ili drugih učenika/ca, odgojno-obrazovna ustanova će izvijestiti ministarstvo nadležno za odgoj i obrazovanje, a po potrebi i druga ministarstva i institucije te zatražiti odgovarajuću stručnu psihološku ili socijalno/pedagoško/psihološku pomoć za učenike/ce odgojno-obrazovne ustanove. Nadležno ministarstvo će prema potrebi osigurati odgovarajuću stručnu psihološku pomoć za učenike/ce odgojno-obrazovne ustanove.

Ako se radi o seksualnom uznemiravanju od odrasle osobe koja je djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove postupak je isti kao u slučaju seksualnog nasilja. Ukoliko se radi o uznemiravanju od strane drugog učenika/ce (ili više njih) u prostoru odgojno-obrazovne ustanove, odgojno-obrazovna ustanova uključiti će sve sudionike u savjetovanje ili medijaciju, a ukoliko nema stručnjake odgovarajućeg profila, uputiti će sudionike u savjetovalište. Također, obveza odgovorne osobe je o događaju obavijestiti roditelje svih uključenih učenika/ca. O slučaju je potrebno izvijestiti i nadležni centar za socijalnu skrb.

Smjernice o postupanju u slučaju elektroničkog nasilja (Centar za nestalu i zlostavljano djecu)

Djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova

Nastavnici

- Ako se utvrdi sumnja na elektroničko nasilje, zajedno sa stručnim suradnicima škole obaviti zasebne razgovore s djetetom – žrtvom elektroničkog nasilja, s djetetom – počiniteljem elektroničkog nasilja te s djecom – svjedocima ili promatračima elektroničkog nasilja.
- Pozvati roditelje djece uključene u elektroničko nasilje na individualne i grupne razgovore.
- Održati sastanak sa stručnim suradnicima u školi i raspraviti o rješenju i daljnjem postupanju. Donijeti odluku o izricanju pedagoških mjera u skladu sa Statutom škole.
- Održati zajednički sastanak s djetetom – počiniteljem elektroničkog nasilja, roditeljem i stručnim djelatnicima škole s ciljem definiranja individualnog plana postupanja prema djetetu.

Stručni suradnici

- Zajedno s nastavnim osobljem škole obaviti razgovor s djetetom – žrtvom elektroničkog nasilja.
- Zajedno s nastavnim osobljem škole obaviti razgovor s djetetom – počiniteljem elektroničkog nasilja.
- Zajedno s nastavnim osobljem škole obaviti razgovor s djecom – svjedocima ili promatračima elektroničkog nasilja.
- Održati zajednički sastanak s djetetom – počiniteljem elektroničkog nasilja, roditeljem i stručnim djelatnicima škole s ciljem definiranja individualnog plana postupanja prema djetetu. Održati zajednički sastanak s djetetom, roditeljem i nastavnim osobljem škole s ciljem definiranja individualnog plana postupanja prema djetetu, informiranja o potrebi poduzimanja mjera u skladu sa Statutom škole, zakonom i drugim propisanim pravilima.
- Održati sastanak s nastavnim osobljem škole i raspraviti o rješenju i daljnjem postupanju. Donijeti odluku o izricanju pedagoških mjera u skladu sa Statutom škole, zakonom i drugim propisanim pravilima te obavijestiti nadležne institucije.
- Prijava nasilja policiji.
- Prijava nasilja nadležnom centru za socijalnu skrb.
- Utvrditi uzroke/povod nasilnog ponašanja i djelovati na slabljenje rizičnih i jačanje zaštitnih čimbenika.

- Osiguravanje potrebne psihosocijalne pomoći i podrške djeci uključenoj u elektroničko nasilje ili unutar škole ili pružanjem informacija o dostupnim organizacijama i institucijama koje navedeno pružaju.
- Osigurati potrebnu pomoć i podršku roditeljima u razvoju roditeljskih kompetencija ili unutar škole ili pružanjem informacija o dostupnim organizacijama i institucijama koje navedeno pružaju.
- Osigurati redovitu međuresornu suradnju usmjerenu na reduciranje rizičnih i jačanje zaštitnih čimbenika pozitivnog i prosocijalnog ponašanja u užem i širem školskom okruženju.
- O svakoj zaprimljenoj prijavi, odnosno obavijesti o nasilju među djecom i mladima voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka, te evidentirati i bilježiti svako postupanje.
- Praćenje osiguravanja pomoći i podrške djeci žrtvama i počiniteljima nasilja.

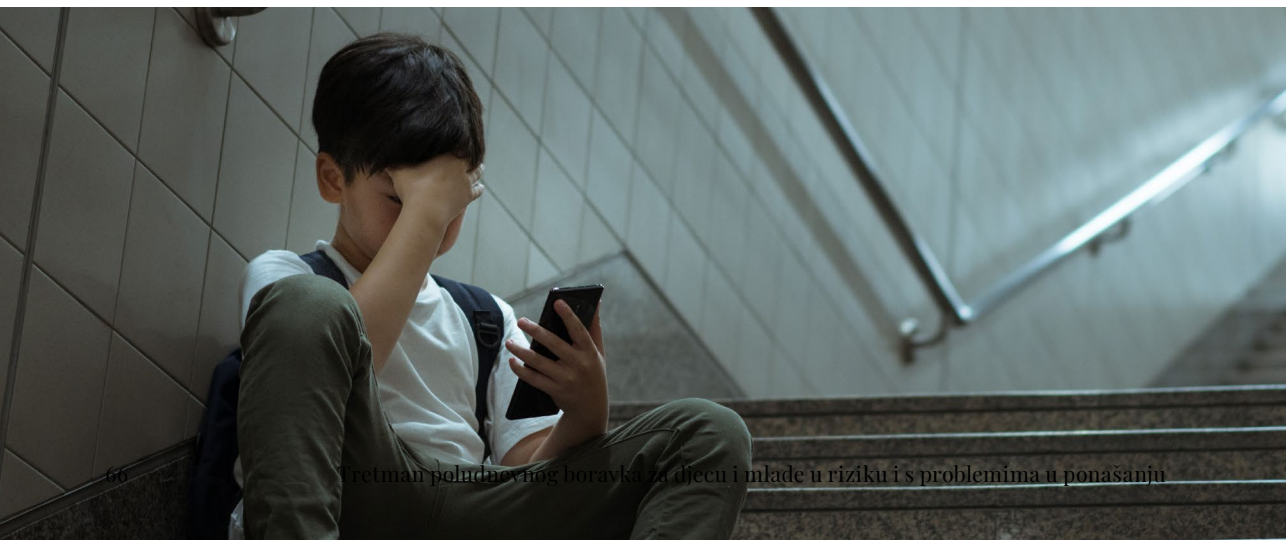
Djelatnici u sustavu socijalne skrbi

- Pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje i na primjeren način obaviti razgovor radi stjecanja uvida u obiteljske i druge prilike djeteta, a tijekom razgovora nastojati doznati je li dijete bilo izvrgnuto bilo kojem obliku nasilja ili zanemarivanja u svojoj obitelji ili izvan nje.
- Ispitati slučaj te pribaviti podatke o svim okolnostima, naročito o obliku, intenzitetu, težini i vremenskom trajanju nasilja, kao i sve podatke o obiteljskim i drugim prilikama djeteta koje je počinitelj nasilja.
- Obavijestiti policiju u slučaju sumnje na kazneno djelo ili prekršaj.
- Prikupiti relevantne podatke od predškolske ustanove ili škole koju dijete pohađa, doktora medicine (pedijatra ili opće/ obiteljske medicine) te drugih službi i stručnjaka.
- Prikupiti sve relevantne podatke o članovima obitelji i obiteljskoj situaciji te procijeniti ugroženost/sigurnost djeteta na temelju čega će donijeti timski zaključak o poduzimanju/ predlaganju odgovarajuće mjere za zaštitu djeteta.
- Predložiti poduzimanje mjera kazneno-pravne zaštite djeteta temeljem dostupnih i utvrđenih podataka i informacija.
- Upoznati roditelje/zakonske zastupnike djeteta počinitelja nasilja s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja i izvijestiti ih o nadležnostima centra za socijalnu skrb za zaštitu prava i interesa djeteta.
- Preporučiti i obvezati roditelje/zakonske zastupnike djeteta počinitelja nasilja na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć pri centru za socijalnu skrb ili pri drugoj odgovarajućoj ustanovi, odnosno njihovim službama i u slučaju potrebe obvezati ih na uključivanje djeteta u primjerene oblike psihosocijalne pomoći te ih nadzirati u izvršavanju zadane obveze.

- Svakoj zaprimljenoj prijavi, odnosno obavijesti o nasilju među djecom i mladima voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka te evidentirati i bilježiti svako postupanje centra za socijalnu skrb.

Roditelji

- U slučaju saznanja o postojanju elektroničkog nasilja poduzeti sve potrebne mjere da se nasilje prekine, a dijete zaštititi (npr. prijava neprimjerenog sadržaja, pohrana dokaza i drugo).
- Odazvati se na individualni i grupni razgovor s nastavnim i stručnim osobljem škole/ ustanove socijalne skrbi ili druge institucije/organizacije u okviru koje postoji sumnja da je njihovo dijete žrtva ili počinitelj elektroničkog nasilja.
- Sudjelovati u individualnim i grupnim razgovorima s djetetom, nastavnim i stručnim osobljem te razgovorima u koje su uključeni i drugi roditelji.
- Sudjelovati u izradi individualnog plana postupanja u slučaju elektroničkog nasilja.
- Pružiti djetetu potrebnu pomoć i podršku, poticati ga na izražavanje mišljenja, poticati ga na preuzimanje odgovornosti za svoje postupke, poticati nenasilno rješavanje sukoba.
- Podržati uključivanje djeteta u individualni i grupni tretmanski rad.
- Prema potrebi i procjeni stručnjaka osigurati stručnu pomoć i podršku djetetu izvan škole ili ustanove socijalne skrbi.
- Uspostaviti aktivnu i redovitu suradnju sa stručnim djelatnicima odgojno – obrazovnih ustanova, ustanova socijalne skrbi i zdravstvenih ustanova, u provođenju tretmana koji je u najboljem interesu djeteta.
- Vlastito uključivanje u individualni i grupni rad s ciljem unaprjeđenja svojih roditeljskih kompetencija, dobivanja potrebne podrške i pomoći djetetu i stjecanja boljeg uvida u djetetove potrebe i način funkcioniranja.

Uključivanje volontera u rad poludnevnog boravka

Važan segment poludnevnog boravka je i mogućnost uključivanja članova lokalne zajednice u rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju. Mladi su ljudi posebno zainteresirani za volonterski angažman u tretmanu poludnevnog boravka što je vidljivo iz činjenice da je u protekloj godini sudjelovalo više od 100 volontera koji su ostvarili preko 3000 volonterskih sati u radu s djecom i mladima s problemima u ponašanju. Prednosti uključivanja volontera u rad su dvojake. Naime, korisnicima se pruža pomoć mladih ljudi različitih profesija uz izgradnju odnosa. Uspostavljanjem kvalitetnih odnosa s drugim, odraslih osoba razvija se i osjećaj vlastite vrijednosti i prihvaćenosti. S druge strane, volonteri stječu profesionalne i osobne kompetencije koje će im biti korisne u daljnjem životu i u poslu uz doživljaj doprinosa lokalnoj zajednici.

S obzirom da rad poludnevnog boravka obuhvaća direktan rad s osjetljivom ciljnom skupinom, potrebno je osigurati da ljudi koji su spremni pružiti podršku djeci i mladima s problemima u ponašanju imaju potrebna znanja i vještine za kvalitetan rad. Osim toga, važno je osigurati da tijekom navedenog rada ne bude nanesena šteta niti korisniku niti volonteru. Iz navedenog razloga uključivanje volontera u rad poludnevnog boravka podrazumijeva nekoliko faza.

Prva je faza predstavljanje tretmana poludnevnog boravka potencijalnim volonterima. Odgajatelji imaju na raspolaganju nekoliko kanala putem kojih mogu zainteresiranim građanima predstaviti dostupan volonterski program i zainteresirati ih da se aktivno uključe u rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju. Na prvom su mjestu službene Internet stranice na kojima se objavljuju članci o potrebi uključivanja volontera u rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju. Nadalje, objave mogu biti poslone i putem profila društvenih mreža Centra za nestalu i zlostavljanu djecu te Internet stranica i društvenih mreža partnera i suradnika. Također, kroz istupe u medijima (sudjelovanje u radio i TV emisijama, novinskim člancima) pozivaju se građani na uključivanje u volonterski angažman. Važno je napomenuti i ulogu Volonterskog centra kao posrednika u povezivanju zainteresiranih volontera i organizatora volontiranja. Za kraj, važno je spomenuti i predstavljanje volonterskog programa akademskoj zajednici kroz posjet fakultetima društveno – humanističkog usmjerenja i održavanje kratkog predavanja o volonterskom angažmanu u poludnevnom boravku.

Nakon predstavljanja volonterskog programa slijedi proces selekcije volontera koji se provodi kontinuirano od raspisivanja poziva za nove volontere zbog fluktuacije volontera. Selekcija volontera podrazumijeva organiziranje polustrukturiranog intervjua sa svakim volonterom putem

kojeg se prikupljaju informacije o njegovom dosadašnjem iskustvu, specifičnim znanjima i vještinama, predstavlja se volonterski program, obveze i odgovornosti volontera te neke specifičnosti rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju.

Nakon selekcije volontera organizira se edukacija volontera. Edukacije se provode nekoliko puta godišnje, ovisno o grupi novih volontera koji se uključuju u volonterski angažman. Tijekom edukacije volonteri stječu informacije o Centru za nestalu i zlostavljano djecu, tretmanu poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju i aktivnostima koje se provode u okviru njega, strukturi korisnika, usvajaju specifična znanja potrebna za rad s djecom i mladima s problemima u ponašanju, razvijaju određene komunikacijske i socijalizacijske vještine koje će im biti potrebne u radu, uče način postavljanja granica i definiranje pravila, utvrđuju prava i obveze volontera i način na koji će se njihov rad pratiti u narednom razdoblju.

Rad se volontera kontinuirano prati i nadzire te im se pruža pomoć i podrška u njihovom radu. Centar vodi sljedeću dokumentaciju vezano uz volonterski angažman: volonterski ugovor, pisani trag o inicijalnom intervjuu s volonterom te evidenciju sati volonterskog rada. Po potrebi i sukladno zakonu, volonterima se izdaju potvrde o odrađenim volonterskim satima, kao i potvrde o stečenim kompetencijama tijekom volontiranja. Svaki odgajatelj dužan je po završetku kalendarske godine dostaviti izvješće o volonterskom programu koordinatore volontera u Centru za nestalu i zlostavljano djecu koji potom sastavlja godišnje izvješće za Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku s obzirom da su svi organizatori volontiranja obvezni, temeljem Pravilnika o sadržaju izvješća o obavljenim uslugama i aktivnostima organizatora volontiranja (NN 101/08), dostaviti godišnje izvješće organizatora volontiranja nadležnom Ministarstvu.

U nastavku je dostupan opis volonterske pozicije za volontera poludnevnog boravka pri Centru za nestalu i zlostavljaju djecu.

Opis volonterske pozicije

Naziv volonterske pozicije:

VOLONTER/KA POLUDNEVNOG BORAVKA

Ciljevi volonterske pozicije:

- 1) Unaprijediti kvalitetu rada poludnevnog boravka kroz direktan individualni i grupni rad s korisnicima
- 2) Pomoći korisnicima poludnevnog boravka pri osamostaljivanju, organiziranju obveza, svladavanju nastavnog gradiva i strukturiranom provođenju slobodnog vremena

Opis aktivnosti volontera:

- 1) Pomoću organiziranju i provođenju odgojno-obrazovnog i psihosocijalnog rada s korisnicima
- 2) Pomoć u organiziranju i provođenju aktivnosti strukturiranog provođenja slobodnog vremena korisnika: socijalizacijske i komunikacijske radionice, informatičke radionice, kreativne radionice, posjete kulturnim i zabavnim događanjima, sportske i rekreativne aktivnosti te radne i humanitarne aktivnosti
- 3) Pomoć u učenju nastavnog gradiva (individualno ili grupno)
- 4) Instruktivni rad iz pojedinih predmeta (individualno ili grupno)
- 5) Administrativni i drugi poslovi

Razdoblje rada:

Trajanje volonterskog angažmana:

kontinuirano tijekom školske godine Predviđen broj radnih sati: minimalno 5-10 sati mjesečno

Raspored radnih sati:

radnim danima u jutarnjem (od 09:00 do 12:00 sati) i u poslijepodnevnom (od 15:00 do 18:00 sati) terminu

Potrebne kvalifikacije (znanja i vještine):

Poznavanje grupnog rada i specifičnosti rada s djecom i mladima s problemima u ponašanju, usmjerenost na korisnika, postavljanje jasnih granica, fleksibilnost, samostalnost u radu, odgovornost, motiviranost, energičnost, komunikativnost, savjesnost, strpljenje, kreativnost.

Očekivani rezultati volonterskog angažmana:

Uredno ispunjavanje postavljenih volonterskih zadataka.

Podignuta razina kvalitete rada poludnevnog boravka „Legosi u centru“ te razina samostalnosti, ispunjavanja obveza, odgovornosti, socijalizacije korisnika i uključivanja korisnika u lokalnu zajednicu.

Supervizor (kontakt osoba):

Iva Vidanec

E-mail: iva.vidanec@cnzd.org

Kristina Vinković

E-mail: vinkovic@cnzd.org

Način motiviranja i nagrađivanja volontera:

Usmena i pismena pohvala, prigodni domjenci, sudjelovanje u zabavnim sadržajima, mogućnost dodatne edukacije kroz projekte aktivnosti, ulaznice za kulturna, rekreativna i zabavna događanja, promotivni materijali CNZD-a.

Evaluacija tretmana poludnevnog boravka

Evaluacija je sustavno prikupljanje podataka o aktivnostima, značajkama i ishodima projekata kako bi se donijela prosudba o tretmanu, poboljšala učinkovitost ili donijele odluke o budućim aktivnostima. Prilikom evaluacije moguće je koristiti različite evaluacijske postupke kao što su anketiranje, intervjuiranje, igre za evaluaciju, praćenje i promatranje nastavnog procesa, procjenjivanje i prosuđivanje, grupne rasprave i sl.

Cilj evaluacije uspješnosti tretmana jest unaprjeđivanja kvalitete tretmana poludnevnog boravka. Evaluacija se provodi jednom mjesečno s odgajateljima i stručnim djelatnicima uključenima u tretman, s roditeljima i korisnicima. Evaluacija odgajatelja i stručnih suradnika provodi se na mjesečnim sastancima. Evaluacija roditelja provodi se jednom mjesečno na roditeljskim sastancima, dok se evaluacija korisnika provodi jednom mjesečno na grupnim sastancima. Tretman se procjenjuje na osnovi rezultata postignutih u odgojno-obrazovnom procesu, organizaciji slobodnog vremena, stečenim vještinama i znanjima te na temelju odnosa korisnika s obitelji, djelatnicima škole, vršnjacima i užom zajednicom. Pri vršenju evaluacije koriste se opća dokumentacija koja se vodi u Centru uz prikupljene rezultate evaluacijskih anketa.

Evaluacija se vrši na temelju: izrade individualnog i godišnjeg plana rada s razrađenim obvezama korisnika; kvartalne analize uspješne realizacije postavljenih zadataka, odnosno razloga neuspjeha postavljenih zadataka; školskog uspjeha na polugodištu i kraju školske godine, kontakta s obiteljima i/ili skrbnicima; redovnog izvješća matičnih odgojitelja; skale procjene i samoprocjene; interakcijske igre i uvida u liste praćenja i ocjenjivanja.

U okviru tretmana poludnevnog boravka za djecu i mlade s problemima u ponašanju pri našem Centru provedene su brojne evaluacije s korisnicima tretmana poludnevnog boravka, njihovim roditeljima/skrbnicima te s volonterima uključenima u naš program.

Svi korisnici procjenjuju da je vrijeme koje provode u tretmanu poludnevnog boravka dobro osmišljeno, da su im aktivnosti organizirane u okviru tretmana korisne i svi su zadovoljni načinom na koji je vođen tretman poludnevnog boravka.

Korisnicima se na tretmanu poludnevnog boravka najviše sviđa: suradnja s odgajateljicama i volonterima, pristupačnost, topao pristup i komunikacija koju imaju s odgajateljicama i volonterima, pomoć koju dobiju kako za svladavanje obrazovnog sadržaja tako i u svladavanju drugih teškoća s kojima se suočavaju, raznovrsne aktivnosti koje se organiziraju, aktivnosti koje su

organizirane u sklopu slobodnog vremena (poput sportskih aktivnosti, kreativnih aktivnosti, informatičkih radionica i slično); način na koji je opremljen prostor i što imaju priliku u isto vrijeme naučiti nešto novo, dobiti potrebnu pomoć i podršku te zabaviti se.

Korisnici nemaju puno prijedloga kako bi se rad na tretmanu mogao poboljšati. Većina prijedloga usmjerena je na uređenje prostora i organiziranje učestalijih grupnih aktivnosti i radionica, posebno izvan tretmana poludnevnog boravka.

Svi korisnici navode da su tijekom boravka u poludnevnom boravku naučili mnogo toga kako na obrazovnom planu tako i na odgojnom planu. Na prvom mjestu svladali su nastavno gradivo, ispravili negativne ocjene i popravili akademski uspjeh, no stekli su i određena znanja iz informatike, određene socijalne i komunikacijske vještine, imali su priliku uključiti se u individualni savjetodavni rad i slično. Posebno su istaknuli da su im bile korisne radionice na temu tolerancije, diskriminacije, samopoštovanja i sigurnog korištenja interneta.

Ovo su neke od jakih strana poludnevnog boravka koje navode naši korisnici:

- *„Čelični živci radnika, iskren razgovor i osmijeh!“*
- *„Dinamika, volonteri, želja za promjenom, inovativnost, motiviranost, lokacija, prostor...“*
- *„Sveobuhvatni pristup (grupno, individualno, s institucijama, volonterima, školama), odlične odgajateljice.“*
- *„Kolektiv, djeca su jako povezana, timski rad i atmosfera.“*

Budući da svakodnevno surađuju s volonterima, pitali smo našu djecu na koji su im način volonteri pomogli i u čemu. Najviše je korisnika izjavilo kako su im volonteri pomagali u savladavanju školskog gradiva i učenju.

Naši su volonteri, također, ispunjavali evaluacije o poludnevnom boravku. Volonteri najčešće ističu kako im se svidio rad i druženje s korisnicima, praćenje napretka djece, ugodna atmosfera, organiziranost i suradljivost odgajateljica, aktivnosti slobodnog vremena i zajedničko provedeno slobodno vrijeme. Također, većina volontera misli kako im je volonterski angažman u poludnevnom boravku bio koristan na privatnom i poslovnom planu. Izdvojili su sljedeće koristi:

- *Smatram da mi iskustvo rada s učenicima, što do sad nisam imala prilike činiti, pomaže da se prilagodim radu s mladima.*
- *Mislim da mi je korisno u oba aspekta. Volim raditi s djecom i mladima te se u tome vidim u budućnosti. Mislim da će mi puno pomoći što ovdje volontiram jer sam stalno u kontaktu s mladima, samostalno im mogu pomagati oko školskih obaveza, motivirati ih itd. Mislim sa će mi ovo pomoći i u privatnom planu jer ću imati više iskustva u različitim situacijama i s različitim ljudima. Isto tako, vjerujem da će biti korisno i da u svoj životopis stavim gdje sam volontirala.*
- *Iskustvo u prenošenju znanja, komunikacija s djecom.*

- *Volontiranje u poludnevnom boravku me obogatilo kao osobu u svakom smislu. Smatram da je ovaj program odlično osmišljen i da svatko iz njega prima puno. Lijepo je što se radi na prevenciji.*
- *Naravno, osim što mi je donio zadovoljstvo kao rezultat pomaganja, isto tako mi je pomogao u razvoju vlastite ličnosti i razvijanju brojnih vještina. Kroz rad s djecom sam ponovila dio naučenih stvari tijekom školovanja, ali sam naučila i mnogo novih.*
- *Apsolutno je koristan i to u više pogleda – prisjetim se gradiva i ponešto novo naučim, učim se odnositi s korisnicima te pravilno reagirati, a i osjećaj nakon druženja sa svima njima je uvijek odličan i ispunjavajući.*
- *Za fakultet i budući posao vrlo koristan.*

Provedeni su evaluacijski upitnici kojima se ispituje zadovoljstvo roditelja tretmanom i kvalitetom usluge poludnevnog boravka te su objedinjeni podaci evaluacije. Kao i korisnici, roditelji iskazuju zadovoljstvo s radom poludnevnog boravka te radom odgajateljica. Roditelji ističu sljedeće koristi ovog tretmana:

- *Vidljiv uspjeh*
- *Motivacijski pristup učenju i socijalizacija*
- *Mom djetetu se sviđa ovakav način rada*
- *Kontinuiran rad i nadzor*
- *Stekao je samopouzdanje i popravio se u učenju*
- *Mom djetetu je boravak dosta pomogao; dosta je samostalniji i razvio je radne navike*
- *Stjecanje radne navike*
- *Promjena ponašanja na bolje*
- *Naučio je izvršavati svoje obaveze, ima veću i jaču samokontrolu*

Na pitanje o aktivnostima poludnevnog boravka većina roditelja ne bi promijenila trenutni rad, dok neki ističu pojačanu potrebu za aktivnostima usmjerenima na rad na odnosima s drugima.

Jedan od poslova odgajatelja je kontinuirano biti u kontaktu s roditeljima i obavještavati ih o napretku djeteta. Roditelji smatraju kako je suradnja s odgajateljicama doprinijela uspjehu, samostalnosti, poboljšanoj samokontroli i samopouzdanje djece. Također, ističu sljedeće doprinose:

- *Svakodnevni kontakti u radu i brizi o djetetu.*
- *Dovoljno vremena posvećuju mom djetetu.*
- *Bile su uz njih kad im je trebalo i što je najbitnije uvijek su bile s nama u kontaktu.*
- *Mislim da su se posvetile maksimalno.*
- *Smatram da su se posvetile i više vremena našem djetetu nego neki širi članovi naše obitelji, em što su svaki dan zajedno i uče, ali i na sve slobodne aktivnosti na koje ih vode. Veliko im hvala na svemu.*

Kada se roditelje pita jesu li zadovoljni postignutim akademskim uspjehom djece, odgovori su sljedeći:

- *Jesam, bez pomoć Centra, djelatnika i volontera vrlo teško bi s uspjehom završila kako ovu tako i prošlu školsku godinu.*
- *Zadovoljna sam, a najviše je utjecala upornost odgajateljica.*
- *Što se tiče uspjeha zadovoljna sam, najviše je utjecala naša zajednička suradnja.*
- *Nisam baš zadovoljna jer mislim da ona može puno bolje.*
- *Zadovoljna sam, mislim da je najviše utjecalo što ima kontinuitet i što je stvorio radne navike.*

Svi su roditelji izjavili da bi preporučili poludnevni boravak nekome od svojih prijatelja jer je dobar za djecu s određenim teškoćama u učenju, jer pomaže djeci da postanu bolja i steknu radne navike, jer dobivaju svu potrebnu skrb pri učenju i jer se ne uči samo školsko gradivo nego i puno više (kako da se nose sa životnim situacijama).

Pozitivne reakcije korisnika, roditelja i volontera na naš tretman poludnevnog boravka motivacija su za daljnje ulaganje truda u sveobuhvatni pristup djeci i mladima te održavanje kvalitetne suradnje s drugim važnim dionicima njihovog rasta i razvoja.

Primjer evaluacijskog listića za radionice komunikacijskih i socijalnih vještina

Tretman poludnevnog boravka u Centru
za nestalu i zlostavljano djecu

EVALUACIJA RADIONICE
„Razvoj samopoštovanja“

Osijek, 8. lipnja 2020.

Smatrate li da je radionica bila dobro osmišljena? DA NE

Smatrate li da je radionica bila korisna? DA NE

Je li voditeljica radionice bila stručna i pristupačna? DA NE

Što Vam se na radionici najviše svidjelo?

Što Vam se na radionici nije svidjelo?

Koju bi ste temu voljeli obraditi na sljedećoj radionici?

Primjer evaluacijskog upitnika za stručne suradnike

Evaluacijski upitnik za stručne suradnike poludnevnog boravka „Legosi u centru“

Svrha poludnevnog boravka „Legosi u centru“ je osposobljavati djecu i mlade za kvalitetan samostalan život i kvalitetno uključivanje u užu i širu društvenu sredinu.

Vaše mišljenje i ocjena poludnevnog boravka od velike su nam važnosti za planiranje i organizaciju budućih aktivnosti stoga Vas molimo da nam što iskrenije odgovorite na pitanja u upitniku.

Koliko ste zadovoljni radom
poludnevnog boravka?

Nimalo	Malo	Donekle	Uglavnom	U potpunosti
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5

Koliko ste zadovoljni
postignutim rezultatima?

Koliko ste zadovoljni suradnjom sa
zaposlenicima poludnevnog boravka?

Imate li prijedlog kako bismo mogli poboljšati rad poludnevnog boravka? Napišite...

Koja je Vaša ukupna ocjena poludnevnog boravka

1 2 3 4 5

Primjer evaluacijskog upitnika za volontere

Evaluacijski upitnik za volontere poludnevnog Boravka „legosi u centru“

Jesi li zadovoljan/na načinom na koji je vođen poludnevni boravak?

DA NE

Što ti se, tijekom boravka na poludnevnom boravku, najviše sviđjelo?

Po tvom mišljenju, kako bi se rad na poludnevnom boravku mogao poboljšati?

Što misliš o aktivnostima koje su organizirane u sklopu poludnevnog boravka?

Koju aktivnost predlažeš da organiziramo sljedeći mjesec?

Što ti se najviše sviđjelo u radu s korisnicima na poludnevnom boravku?

Što ti se nije sviđjelo u radu s korisnicima na poludnevnom boravku?

Koliko si zadovoljan/na ostvarenom suradnjom s odgajateljicama?

Koja bi bila tvoja ukupna ocjena poludnevnog boravka

1 2 3 4 5

Dodatak 1.

Radionice socijalnih i komunikacijskih vještina

U ovom dijelu priručnika bit će predstavljene neke od radionica socijalnih i komunikacijskih vještina koje se provode s korisnicima tretmana poludnevnog boravka, a koje su korisnici ocijenili kao poučne, korisne i zanimljive. Na jednostavan način navedena je vrsta radionice, tema, dob sudionika za koje je prikladna, broj sudionika, vrijeme trajanja, cilj radionice, ishodi učenja koji se radionicom žele postići, funkcionalni zadaci, oblik rada, potrebni materijali te aktivnosti u sklopu radionice. Radionice su prilagođene potrebama, interesima i mogućnostima djece i mladih koji su uključeni u tretman poludnevnog boravka u Centru za nestalu i zlostavljanu djecu te se mogu prilagoditi i drugoj populaciji djece i drugim dobnim skupinama. Važno je napomenuti da navedene radionice pokrivaju glavna područja grupnog rada s djecom: prepoznavanje potreba i primjereni načini njihovog zadovoljavanja; razvoj pozitivne slike o sebi; jačanje samopoštovanja; unaprjeđenje komunikacijskih vještina s posebnim naglaskom na usvajanje vještine asertivnog načina komuniciranja i nenasilnog rješavanja sukoba; razvoj vještine prepoznavanja i izražavanja emocija i razvoj empatije.

Tema: Koje su moje potrebe?

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Upoznati sudionike s osnovnim ljudskim potrebama. Raditi na prepoznavanju njihovih potreba i potreba drugih ljudi te načinima primjerenog zadovoljenja istih. Poseban naglasak staviti na potrebama za pripadanjem i poštovanjem.
<i>Ishodi učenja:</i>	a) Osvještavanje i prepoznavanje vlastitih i tuđih potreba b) Izbor adekvatnih načina zadovoljavanja potreba c) Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi d) Razvijanje poštovanja prema drugima

<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijanje grupne kohezije i povjerenje, uvažavanje i prihvaćanje drugih, samopredstavljanje, aktivno slušanje, timski rad i razvijanje kritičkog mišljenja.
<i>Oblici rada:</i>	Edukativni rad. Rad u grupi. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plakat s piramidom potreba koju izrađuju korisnici 2. Post – it papirići s potrebama 3. Slike koje predstavljaju određene potrebe 4. Igre za upoznavanje i stvaranje povjerenja

Aktivnosti:

- 1) Igra upoznavanja: neživa stvar ili živo biće koje me najbolje opisuje.
- 2) Hijerarhija potreba prema Maslowu.
- 3) Vježba 1: sudionici izrađuju plakat s piramidom potreba. Njihov zadatak je da zadane potrebe (tekstualno i slikovno) smjeste u pripadajuću kategoriju.
- 4) Vježba 2: Koje su moje potrebe? Koje su potrebe mojih roditelja? Koje su potrebe mojih prijatelja? – grupna diskusija.
- 5) Vježba 3: Kako zadovoljavam svoje potrebe? – grupna diskusija.
- 6) Što je poštovanje? Koga poštujemo i zašto? Kako vidim da me netko poštuje? Što radim kada me netko drugi (ne) poštuje? Kako zaslužiti poštovanje? – grupna diskusija.
- 7) „Kod tebe mi se sviđa...“ – igra za kraj.
- 8) Evaluacija radionice.

Tema: Ja sam za 5

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Prepoznavanje snaga i vrlina. Graditi pozitivnu sliku o sebi i drugima. Povećanje samopouzdanja i samopoštovanja.
<i>Ishodi učenja:</i>	a) Osvještavanje i prepoznavanje vlastitih snaga b) Korištenje vlastitih snaga u svladavanju problema c) Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi d) Razvijanje samopouzdanja e) Učenje samovrednovanja
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijanje grupne kohezije i povjerenje, uvažavanje i prihvaćanje drugih, samopredstavljanje, aktivno slušanje, timski rad i razvijanje kritičkog mišljenja.
<i>Oblici rada:</i>	Edukativni rad. Rad u grupi. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala:</i>	1. Plakat 2. Post – it papirići 3. Igre za upoznavanje razvoj grupne kohezije

Aktivnosti:

- 1) Igra upoznavanja: svatko treba navesti svoje ime i osobinu koja počinje s prvim slovom njegovog imena.
- 2) **Vježba 1:** Ja sam za 5: Sudionici ispunjavaju radni list na kojem trebaju navesti: Barem 5: pozitivnih osobina kod sebe, stvari kojima se ponose kod sebe, vještina/znanja koje su naučili, načina na koji se mogu nagraditi, nematerijalno, kada nešto postignu, stvari koje ih mogu nasmijati. koje mogu napraviti da bi nekome pomogli (Prilog 1)
- 3) **Vježba 2:** Sudionici trebaju navesti barem 5 situacija u kojima su im njihove snage pomogle – grupna diskusija
- 4) **Vježba 3:** ZA svaku snagu koju su sudionici naveli, navesti 3 situacije u kojima im one mogu pomoći u budućnosti– grupna diskusija

- 5) **Vježba 4:** „Moje vrijednosti“
- 6) Interakcijska igra TAJNA (Prilog 2)
- 7) Interakcija igra KOMPLIMENT (Prilog 3)
- 8) Evaluacija radionice

Prilog 1. Ja sam za 5 :)

Razmisli i navedi barem 5...

- 1) Svojih pozitivnih osobina
- 2) Stvari kojima se ponosiš kod sebe
- 3) Kako se možeš nagraditi kada nešto postigneš
- 4) Vještine/ znanja koja si stekao do sada
- 5) Stvari koje te mogu nasmijati
- 6) Stvari koje možeš napraviti da bi nekome pomogao

Prilog 2. Interakcijska igra tajna

- 1) Svi pažljivo i nastoje se sjetiti neke svoje tajne
- 2) Djeca redom dolaze voditelju i šapnu mu svoju tajnu koju voditelj zapisuje
- 3) Voditelj čita zapisane tajne, ali ne redom kojim su zapisivane. Svi pogađaju o čijoj je tajni riječ, a ako nitko ne pogodi, osoba se sama javlja. Kada su sve tajne povjerene svima, dogovaramo se da ćemo ih čuvati.

Prilog 3. Interakcijska igra „kompliment“

Sada ćemo raditi aktivnost koja se zove **Sviđa mi se**.

Krenut ću od osobe meni lijevo. Zadatak je osobi lijevo do sebe reći nešto što nam se sviđa u vezi nje. To može biti bilo što, vanjski izgled, vrline, osobine, sposobnosti. Započnete rečenice sa Sviđa mi se... i potom kažete što vam se sviđa na toj osobi.

Kako vam se svidjela ova aktivnost? Što ste pohvalili?

Tema: Asertivnost

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Razlikovati asertivan od pasivnog i agresivnog načina komunikacije.
<i>Ishodi učenja:</i>	Objasniti korisnicima pasivan način komunikacije. Objasniti korisnicima agresivan način komunikacije. Objasniti korisnicima asertivan način komunikacije. Vježbati asertivan stil komuniciranja.
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijati vještinu asertivnosti.
<i>Oblici rada:</i>	Rad u paru. Rad u grupi. Razgovor. Poučavanje. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	Prilog 1: Primjeri pasivnog stila ponašanja. Prilog 2: Primjeri agresivnog stila ponašanja. Prilog 3: Primjeri asertivnog stila ponašanja. Prilog 4: Šarene situacije asertivnosti. Prilog 5: Evaluacijski listić.

Aktivnosti:

- 1) **Uvod** - Krug pozitivnih osobina
- 2) **Pasivan stil ponašanja** - edukativni dio + grupna rasprava. Djeca navode primjere iz svog života kada smatraju da su se oni ili netko od njima bliskih osoba ponašali na navedeni način.
- 3) **Agresivan stil ponašanja** - edukativni dio + grupna rasprava. Djeca navode primjere iz svog života kada smatraju da su se oni ili netko od njima bliskih osoba ponašali na navedeni način.
- 4) **Asertivan stil ponašanja** - edukativni dio + grupna rasprava. Djeca navode primjere iz svog života kada smatraju da su se oni ili netko od njima bliskih osoba ponašali na navedeni način.
- 5) **Šarene situacije asertivnosti** - vježbanje naučenog kroz ispunjavanje listića (Prilog 4)
- 6) **Evaluacija radionice**

Prilog 4. Šarene situacije asertivnosti

- 1) Srijeda popodne je i vježbaš svirati gitaru za svoj sutrašnji koncert. Mama nervozno ulazi u tvoju sobu i zahtjeva da odmah odeš oprati suđe od ručka. Što ćeš učiniti?

Asertivan odgovor:

- 2) Prijatelj te zove u šetnju, ali ti učiš za sutrašnji ispit iz hrvatskog. Kažeš mu da ćeš moći tek za dva sata, međutim, on kaže da ako ti ne ideš odmah, pozvat će nekog drugog prijatelja. Što ćeš učiniti?

Asertivan odgovor:

- 3) Odlaziš s prijateljicom kupiti poklon za rođendan zajedničkom prijatelju. Ona želi da mu poklonite društvenu igru, međutim, ti misliš da bi bio puno sretniji kada bi mu kupili knjigu.

Asertivan odgovor:

- 4) Stojiš u redu za ulaznice za koncert već 20 minuta, karte su skoro rasprodane i još je jedna osoba ispred tebe, ali dolazi cura koja te moli da juпустиš ispred sebe jer će joj pobjeći tramvaj.

Asertivan odgovor:

Tema: ja znam komunicirati

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Poučiti načinima komunikacije. Objasniti verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Ponoviti asertivno ponašanje i poučiti djecu zauzimanju za sebe. Istaknuti važnost verbalne komunikacije i korištenja „ja poruka“.
<i>Ishodi učenja:</i>	a) Naučiti različite načine komunikacije b) Vježbati asertivnu komunikaciju c) Unaprijediti vještine komuniciranja d) Vježbati izraziti se koristeći „ja poruke“
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijati komunikacijske vještine.
<i>Oblici rada:</i>	Edukativni rad. Rad u grupi. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	1. Plakat 2. Vježbe 3. Igre za razvoj grupne kohezije

Aktivnosti:

- 1) **Vježba 1:** „nagovaranje“. Cilj vježbe je da ne koristeći riječi nagovore drugu stranu da im nešto da. Grupna rasprava o provedenoj aktivnosti.
- 2) Što je komunikacija i koji su načini komunikacije – grupna diskusija
- 3) Pasivna, agresivna i asertivna komunikacija – kviz; ponavljanje (Prilog 5)
- 4) **Vježba 2:** kako ja komuniciram? (svatko navodi jednu situaciju i kako je postupio u toj situaciji, raspravlja se na koji način je komunicirao te na koji bi bilo bolje)
- 5) Evaluacija radionice

Prilog 5.

Kviz

Asertivno, agresivno ili pasivno ponašanje

Jesmo li naučili razlikovati stilove ponašanja?

Procijenite je li odgovor agresivan, pasivan ili asertivan i upišite to uz svaku situaciju.

1. Prijatelj vas moli da mu posudite 200 kn, a zadnja dva puta kada ste mu posudili nije vam vratio novce. Kažete:

Čuj, moji starci bi poludjeli da to uradim, stalno prigovaraju da su mi drugi dužni i da ne vraćaju novac.

2. Kolegica želi da joj vratite dragu knjigu koju Vam je davno posudila. Kažete:

Naravno da ću ti je vratiti, ali mogla si sačekati da sam/a kažem da mi više ne treba.

3. Autobus je pun učenika koji galame. Želite izaći, no nitko ne obraća pažnju na Vaš pokušaj da se probijete do vrata. Napokon kažete:

Što je s vama? Bezobzirni ste prema ostalim putnicima. Ja moram van na idućoj stanici!

4. (Pre)glasna glazba iz susjednog stana vas nervira. Nazivate susjeda i kažete:

Halo, ovdje Vaša susjeda. Jako mi smeta Vaša preglasna glazba. Biste li ju stišali?

5. Želite vratiti neispravan mp3 Player u trgovinu. Trgovac Vam kaže da je na zidu obavijest kupcima da aparate te vrste trebaju isprobati u trgovini. Kažete:

Vaš prigovor je djelomično točan. Doista, ovdje postoji natpis, ali nije baš uočljiv. Mislim da biste kupce trebali upozoriti na to ili staviti uočljiviji natpis. S obzirom na to, možete li, molim Vas, provjeriti pogrešku na aparatu?

6. Majka razgovara telefonom sa svojom udatom kćeri i rado bi da ju ona posjeti. Kćer to pristojno odbija, na što majka veli:

Nikad nisi slobodna kad te trebam. Misliš samo na sebe!

7. Roditelj je ljut jer školski pedagog nije učinio ništa da razriješi konflikt koji je njegov sin imao s jednim od učitelja. Kaže:

Molio sam da istražite taj slučaj u razredu i brine me što još ništa nije učinjeno. Inzistiram da se time pozabavite.

8. Stojite u redu u banci, pošti, trgovini ili sl. i netko dođe i stane upravo ispred vas.

Otpuhujete, mrmrljate i gledate poprijeko tu osobu. Nastojite joj ostaviti što manje mjesta očekujući da shvati da je pogriješila.

Tema: Prepoznavanje i iskazivanje osjećaja

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Istaknuti važnost svakodnevnog prepoznavanja i iskazivanja vlastitih osjećaja i prepoznavanja osjećaja drugih.
<i>Ishodi učenja:</i>	Usvojiti pojmove prepoznavanje i iskazivanje osjećaja. Vježbati prepoznavanje vlastitih i tuđih osjećaja. Vježbati iskazivanje vlastitih osjećaja.
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijati vještinu prepoznavanja i iskazivanja osjećaja.
<i>Oblici rada:</i>	Rad u paru. Rad u grupi. Razgovor. Poučavanje. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	Plakat – pravila ponašanja. Prilog 1: Pantomima. Prilog 2: Koraci izražavanja osjećaja. Prilog 3: Šarene rečenice. Prilog 4: Kartice s osjećajima. Prilog 5: Evaluacijski listić.

Aktivnosti:

- 1) **Uvodna aktivnost** – Pantomima na temu različitih emocija (Prilog 6)
- 2) Objašnjavanje vještine prepoznavanja i izražavanja emocija + edukativno predavanje + grupna rasprava
- 3) Vježbanje naučenog kroz korištenje „šarenih rečenica“ s primjerima različitih situacija i emocija (**Prilog 7**)
- 4) Vježbanje naučenog kroz korištenje kartica s osjećajima (imenovanje + prepoznavanje) (**Prilog 8**)
- 5) Evaluacija radionice

Prilog 6. Pantomima

Voditeljica objasni učenicima da će igrati igru pantomime. Podijelit će se u dvije skupine, igrat će jedna protiv druge. Iz svake skupine su potrebna tri dobrovoljca koja će demonstrirati što izvuku sa papirića.

<i>Tužan/na si.</i>
<i>Sretan/na si.</i>
<i>Uzbuđen/na si.</i>
<i>Ljut/a si.</i>
<i>Razočaran/na si.</i>
<i>Uplašen/a si.</i>

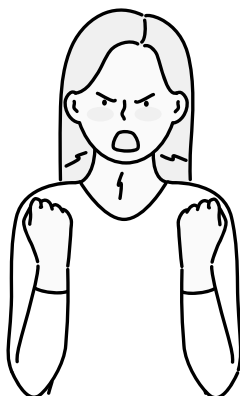
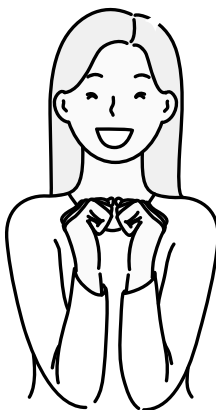
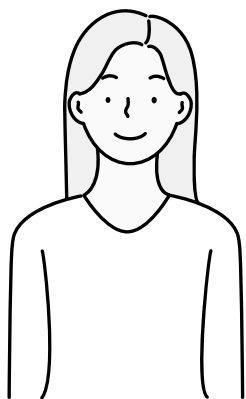
Prilog 7. Šarene rečenice

Učenici izvlače papiriće s rečenicama pročitaju ih na glas i kažu kako bi se osjećali u toj situaciji. Potom se u grupi razgovara o tome da se različite osobe mogu različito osjećati u istoj situaciji i da je to u redu.

<i>Otvaraš poklon koji si dobio/la za rođendan..</i>
<i>Prijatelji ti se smiju zbog tvojih novih hlača.</i>
<i>Upravo si razbio/la bakinu najdražu vazu.</i>
<i>Tvoj prijatelj je rekao drugima nešto loše o tebi.</i>
<i>Čuješ čudan zvuk ispred svojih vrata, a već si u krevetu.</i>
<i>Sutra imaš važan test iz matematike.</i>
<i>Tvoj prijatelj ima novi mobitel, baš onakav kakav si ti želio.</i>
<i>Upravo si krenuo/la u novu školu i nikoga ne poznaješ.</i>

Prilog 8. Kartice s osjećajima

Zadatak je povezati sliku s osjećajima i objasniti po čemu je ta emocija prepoznatljiva.

Tema: Empatija

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Razvijati empatiju.
<i>Ishodi učenja:</i>	Objasniti što je empatija. Objasniti kako sve možemo prihvaćati druge. Vježbati empatiju.
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Razvijati vještinu empatije.
<i>Oblici rada:</i>	Individualni rad. Razgovor. Poučavanje. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	Plakat – pravila ponašanja Prilog 1: Nacrtaaj svoj osjećaj Prilog 2: Empatične situacije Prilog 3: Evaluacijski listić.

Aktivnosti:

- 1) Uvodna aktivnost – Osjećajne stolice
- 2) Aktivnosti: Sretna loptica (Prilog 9)
- 3) Aktivnosti: Nacrtaaj svoj osjećaj (Prilog 10)
- 4) Aktivnost: Empatične situacije (Prilog 11)
- 5) Evaluacija

Prilog 9. Sretna loptica

Igra počinje tako što ćete uhvatiti lopticu koju ću ja baciti i dovršiti rečenicu: "Tužan/tužna sam kada...", a potom ćete dobaciti lopticu drugom učeniku. Učenik koji uhvati loptu mora dovršiti istu rečenicu, ali na svoj način. Lopta se dobacuje dok svi ne budu došli na red. Nakon toga ići će novi krug gdje će se dovršavati rečenica "Sretan/sretna sam kada..."

Kroz ove dvije igre vidjeli smo da se ne osjećamo svi uvijek jednako i da nas različiti događaji mogu činiti sretnima i/ili tužnima. O tome smo razgovarali i zadnji put. Danas ćemo opet razgovarati o osjećajima, jer su oni jako važni, i naučiti kako ono što kažemo ili učinimo može utjecati na osjećaje druge osobe.

Prilog 10. Nacrtaj svoj osjećaj

Svakom djetetu podijeli se radni listić s deset situacija. Zadatak je na prazno mjesto pored rečenice nacrtati smajlića i riječima napisati kako bi se osjećao/la u svakoj od opisanih situacija. Djecu će se poticati da se pokušaju sjetiti različitih riječi za svaku od situacija. Nakon što ispune listić, zajedno proći kroz situacije i pokušati proširiti rječnik učenika.

Kako bi se osjećao kad...

bi ti netko rekao da si jako dobar u nečemu što radiš?	
se nitko ne bi htio igrati s tobom?	
bi ti netko obećao nešto i onda ne bi ispunio obećanje?	
bi te uvijek birali zadnjeg prilikom biranja za neku igru?	
bi te netko nazvao ružnim imenom ?	

bi te netko pozvao da se pridružiš grupi u igri (npr. graničar)?	
bi se izgubio u velikom gradu?	
bi upoznao svog omiljenog pjevača/pjevačicu?	
bi te netko držao za ruku ili te zagrlio kad bi se osjećao prestrašeno ili osamljeno?	
bi dobio nagradu ili osvojio prvo mjesto na nekom natjecanju?	

Prilog 11. Empatične situacije

Voditelji podijele svim učenicima papir na kojem su navedene tvrdnje kojima će se pokušati utvrditi razumijevanje osjećaja drugih ljudi, te primijeniti naučeno u provedenim aktivnostima. Nakon što djeca pročitaju svoje odgovore, voditelji s učenicima prokomentiraju koji je postupak ispravan, ali potrebno je istaknuti da djeca nisu napravila ništa loše ako su zaokružila neki drugi odgovor i da se aktivnost provodila kako bi naučili bolje razumjeti osjećaje drugih ljudi.

1. Djevojčica se izgubila u trgovini i počne plakati. Ti ćeš:

- povesti je svojoj kući
- dozivati njene roditelje
- ostaviti ju i otići
- ostati s njom dok je njeni roditelji ili netko od odraslih koje djevojčica poznaje ne dođu po nju

2. Tvoj najbolji prijatelj Marko nije uspio uhvatiti loptu na igralištu i sva mu se djeca smiju. Ti ćeš:

- smijati se u sebi
- udariti djecu koja mu se smiju
- reći Marku da i ti katkad znaš ne uhvatiti loptu i da to i nije neka velika stvar
- reći Marku da bi trebao početi vježbati hvatanje lopte

3. Tvoja prijateljica iz razreda Diana je dobila trojku iz ispita. Inače je odličašica i uvijek dobiva petice. Vidio/la si ju da plače, a djeca iz razreda joj se rugaju zbog te trojke. Ti ćeš:

- reći joj da je trebala više učiti
- tužiti učiteljici djecu koja joj se rugaju
- pred svima reći „Nemojte joj se rugati. Diana je odličašica i siguran/na sam da će to na idućem satu ispraviti. Svakome se može dogoditi da dobije lošiju ocjenu.“
- ostaviti Dianu samu da se isplače

Tema: Nenasilno rješavanje sukoba

<i>Dob sudionika:</i>	7. razred – 2. Srednje
<i>Broj sudionika:</i>	5 – 10 sudionika
<i>Vrijeme trajanja:</i>	60 min
<i>Cilj:</i>	Poučiti vještinama nenasilne komunikacije
<i>Ishodi učenja:</i>	a) Znati navesti značajke učinkovite/dobre komunikacije b) Naučiti nove vještine nenasilne komunikacije c) Prepoznati važnost aktivnih ja poruka
<i>Funkcionalni zadaci:</i>	Učenje vještina i tehnika nenasilnog rješavanja sukoba. Razvijanje grupne kohezije i povjerenje, uvažavanje i prihvaćanje drugih, samopredstavljanje, aktivno slušanje, timski rad i razvijanje kritičkog mišljenja.
<i>Oblici rada:</i>	Edukativni rad. Rad u grupi. Tematske diskusije.
<i>Materijali i pomagala</i>	1. Plakat 2. Vježbe 3. Igre za upoznavanje razvoj grupne kohezije 4. Evaluacijski listić

Aktivnosti:

- 1) Igra upoznavanja
- 2) Zašto dolazi do sukoba i koje emocije su vezane uz sukob – grupna diskusija
- 3) Vježba 2: Magarac (Prilog 12)
- 4) Kako rješavamo sukobe + vještine rješavanja sukoba – grupna diskusija
- 5) Vježba 3: Jezik zmije i žirafe (Prilog 13)
- 6) Vježba 3: Sve ima barem dvije strane (Prilog 14)
- 7) Igra za kraj
- 8) Evaluacija radionice

Prilog 12. Sve ima barem dvije strane

Od sudionika se traži da se prisjete jedne od novijih situacija kada su došli u sukob s nekom važnom, bliskom osobom koji je ostao nerazriješen. Nakon što su se odlučili za određeni događaj, trebaju se staviti u položaj onog drugoga njegovim načinom mišljenja i reagiranja. Potom, iz položaja onog drugoga trebaju sebi ukratko napisati pismo o tome kako su se osjećali u spornoj situaciji, što su mislili, očekivali i zašto su reagirali upravo tako.

Nakon određenog vremena se može tražiti od njih da razgovaraju o tome kako su se osjećali, kakve su teškoće imali oko uživanja i pisanja pisma.

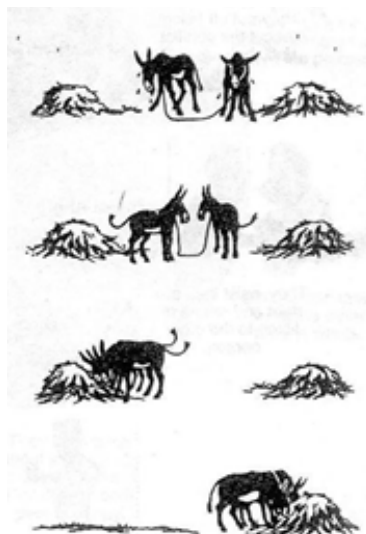
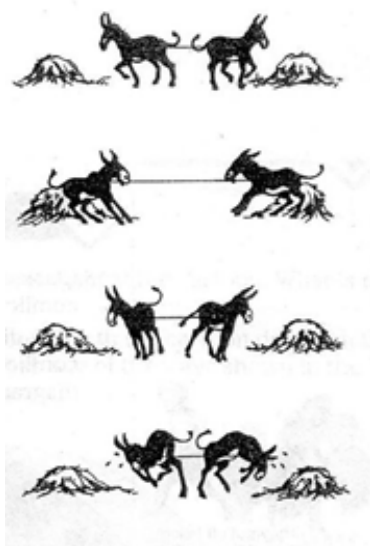
Komentar:

U edukativnim grupama ta igra potiče samopoznavanje, otkrivanje vlastitih slijepih pjega i projekcija. Odnosi među ljudima su složeni i svaki sudionik ih percipira na svoj način. Rješavati ih nije moguće ako se u obzir ne uzmu viđenja svih. To je jedan od načina da se problem sagleda iz položaja drugog. Tako se razvija fleksibilnost u komuniciranju.

Prilog 13. Vježba: magarac

Poručite slike kronološkim redom i odgovorite:

- 1) Što svaki od dva magarca želi učiniti?
- 2) Što je njihov problem?
- 3) Kako su ga riješili?

Prilog 13. Vježba: magarac

Sljedeću aktivnost ćete raditi u skupinama. Vježbat ćemo govor žirafe. Svaka skupina će dobiti radni listić. Na jednom listiću (pokazati ga da svi učenici vide) nalaze se dvje rečenice izrečene govorom zmijske. Vaš zadatak je napisane rečenice iz govora zmijske napisati ponovno i to na način kako bi ih žirafa rekla.

Dobili ste formulu prema kojoj se sastavlja govor žirafe.

Kada završite predstavnik svake skupine će pročitati vaš govor žirafe.

KADA TI (kratki opis ponašanja druge osobe)
kasniš/ kada me ne čekaš / kada se ne želiš igrati sa mnom ...

OSJEĆAM SE (moje emocije)
uzrujano / tužno / ljuto / povrijeđeno / usamljeno...

ZATO ŠTO (zašto je ponašanje druge osobe problem)
je to za mene gubitak vremena / jer se volim igrati s vama / dobro se osjećam dok me slušaš

I ŽELIO/LA BIH (što želim da se dogodi)
da ubuduće ne kasniš /da me pozovete na igru / da me čekaš /da me slušaš dok govorim ...

ZADATAK: SLJEDEĆE REČENICE IZ GOVORA ZMIJSKE PREFORMULIRATI U GOVOR ŽIRAFE.

1. Nikad mi ne čuvaš mjesto u blagovaonici!
 2. Uvijek me izostavljaš u igri loptom!
-
1. Uvijek me izostavljaš u igri loptom!
 2. Pustio si me da čekam punih sat vremena na ovoj hladnoći!
-
1. Pustio si me da čekam punih sat vremena na ovoj hladnoći!
 2. Nепrestano pričaš dok ja nešto objašnjavam!
-
1. Nепrestano pričaš dok ja nešto objašnjavam!
 2. Prestani me gnjaviti i zadirkovati!
-
1. Prestani me gnjaviti i zadirkovati!
 2. Opet si ostavio nered u dnevnom boravku!

Dodatak 2.

Radionice prevencije elektroničkog nasilja

Radionica 1. „Pa što, nisam snimio, samo sam podijelio!“

Uvodna aktivnost

Predstavljanje svih sudionika radionice. Voditelj/ica će započeti predstavljanje tako da će reći svoje ime te pronaći stvar u svojoj torbi koja ga/ju najbolje opisuje. Potom će zamoliti osobu sa svoje lijeve strane da nastavi s predstavljanjem. Svim sudionicima dat će se uputa da pokušaju pronaći u svojoj torbi onaj predmet koji ih najbolje opisuje i da na taj način ih drugi sudionici bolje upoznaju.

- 1) Voditelj/ica će prije radionice pripremiti Ugovore o povjerenju koje će nakon predstavljanja podijeliti svim sudionicima. Objasniti će svim sudionicima da se potpisivanjem navedenog ugovora obvezuju da informacije koje saznaju tijekom radionice neće podijeliti s nikim drugim.

Trajanje: 20 minuta

Središnja aktivnost

Voditelj/ica radionice će sudionike podijeliti u dvije grupe, slučajnim odabirom. Prva grupa će biti afirmativna, druga negativna. Zadatak svake grupe biti će osmisliti argumente koji potvrđuju stav njihove grupe vezano uz temu radionice „Pa što, nisam snimio, samo sam podijelio“. Moderatori debate će biti voditelj/ica radionice. Smjernice za voditelja:

- Objasniti odnos žrtva, počinitelj i promatrač
- Objasniti odgovornost promatrača
- Koristiti poznate primjere iz medija (poput snimak tučnjave dviju učenica ispred škole koji se proširio društvenim mrežama i na koji nitko nije reagirao prijavom neprimjerenog sadržaja)

Trajanje: 85 minuta

Završna aktivnost

Voditelj/ica radionice pozivaju sve sudionike da ispune evaluacijske listiće. Evaluaciju je moguće provesti i kroz organiziranje fokus grupa u okviru kojih voditelj od svakog sudionika traži povratnu informaciju o održanoj radionici (što mu se sviđelo, što nije, što je novo naučio, što bi volio još dodatno saznati i sl.

Trajanje: 15 minuta

Cilj radionice:

Osvijestiti kod djece i mladih važnost preuzimanja odgovornosti i prijave neprimjerenog sadržaja na internetu i društvenim mrežama.

Potrebni materijali/oprema:

izrezane kartice za sudionike, flomasteri, bojice, ugovor o povjerenju, evaluacijski listići

Radionica 2. „Sam svoj internet čuvar“

Uvodna aktivnost

Voditelj/ica treba prije početka radionice na www.menti.com kreirati upitnik s niže postavljenim pitanjima. Prilikom kreiranja upitnika dobit će šifru preko koje će sudionici moći pristupiti upitniku.

Voditelj/ica provodi aktivnost, govori sudionicima da uzmu tablete koje imaju na korištenje. Govori im da u internet preglednik upišu menti.com te upišu šifru. Zatim će sudionici odgovoriti na sljedeća pitanja.

- 1) Koju društvenu mrežu najčešće koristite?
- 2) Društvene mreže najčešće koristim putem...
- 3) Koliko vremena provodite na društvenim mrežama?
- 4) Koliko prijatelja imate na društvenim mrežama?

Nakon svakog pitanja voditelj/ica raspravlja sa sudionicima o odgovorima koje su dali.

Trajanje: 10 minuta

Središnja aktivnost „bolje spriječiti nego liječiti“

Voditelji izabiru dvije ili više društvenih mreža za koje će pokazati kako se mogu zaštititi podaci i koje sigurnosne postavke obuhvaćaju te društvene mreže, a ovisno o broju sudionika. Jedan tim može imati maksimalno 4 sudionika, a minimalno 2. Članovi grupe podijelit će se u timove, svaki tim će dobiti po jednu društvenu mrežu. Za početak, svaki će tim napraviti svoj profil na kojem će raditi ovu aktivnost. Voditelj/ica će predstaviti svakom timu kako postaviti privatnost na pojedinoj mreži. Nakon toga će svaki tim napraviti kratku prezentaciju o tome kako se zaštititi na društvenoj mreži koju su dobili kao zadatak. Svaki će tim odabrati svoja dva predstavnika, koji će drugim timovima pokazati što su naučili.

Trajanje: 50 minuta

Aktivnost za pauzu

PASS THE WATER: Članovi će se poredati jedan iza drugog u nekoliko timova. Prvi u redu imat će punu čašu vode koju će morati prelići u čašu osobe iza sebe, bez okretanja i gledanja. Čašu će morati prenijeti preko glave kako bi mogao prelići vodu osobi iza sebe. Idući član ponovi isto s osobom koja stoji iza njega u redu i tako do zadnje osobe u redu. Cilj je da se što manje vode prolje, a ona skupina u kojoj će posljednja osoba u redu imati najviše vode je pobjednik.

Trajanje: 20 minuta

Završna aktivnost „internet super junak“

Sudionici ostaju podijeljeni u timovima kojima su bili od početka radionice. Svaki tim ima zadatak na hamer papiru osmisliti plakat koji će biti izvešen u njihovoj školi, a za cilj ima informirati njihove vršnjake o sigurnom surfanju Internetom. Sudionici trebaju osmisliti internetskog junaka i njegovih pet pravila kako mogu povećati svoju sigurnost na Internetu. Za izradu plakata predviđeno je 30 minuta, nakon čega slijedi prezentacija i diskusija o plakatima u trajanju od 15 minuta.

Trajanje: 45 minuta

Voditelj/ica radionice pozivaju sve sudionike da ispune evaluacijske listiće. Evaluaciju je moguće provesti i kroz organiziranje fokus grupa u okviru kojih voditelj od svakog sudionika traži povratnu informaciju o održanoj radionici (što mu se sviđjelo, što nije, što je novo naučio, što bi volio još dodatno saznati i sl.

Trajanje: 15 minuta

Cilj radionice:

Ispitati koje društvene mreže, na koji način i u kojoj mjeri koriste djeca i mladi. Podučiti sudionike kako zaštititi osobne podatke na društvenim mrežama. Širiti znanje o sigurnosti na internetu u školskoj zajednici.

Potrebni materijali/oprema:

izrezane kartice za sudionike, flomasteri, bojice, ugovor o povjerenju, evaluacijski listići, voda, plastične čaše, tableti, projektor, dva hamer papira, bojice, flomasteri, kolaž papir, lijepilo.

Radionica 3. „Sasvim sigurna/an sam ja! – Jesi li uistinu?“

Uvodna aktivnost „nikad nisam“

Voditelj/ica s lista papira čita tvrdnje koje se odnose na rizična ponašanja na Internetu poput „Nikad nisam prihvatila nepoznatu osobu za prijatelja na Facebooku“ ili „Nikad nisam podijelila lozinku svog Facebook/ Instagram profila s drugim osobama“. Ako su sudionici grupe barem jednom u životu napravili nešto od tih tvrdnji trebaju ustati. U igri sudjeluju i voditelji grupe. Nakon što se pročitaju sve tvrdnje, predviđeno je vrijeme za kratku diskusiju i podjelu dojmova među članovima grupe.

Trajanje: 55 minuta

Središnja aktivnost 1. „Internet opasnosti“

Voditelj/ica na četiri zida postave četiri simbola koja označavaju različite društvene mreže, odnosno komunikacijske kanale: Facebook, Instagram, Snapchat te Viber/Whatsapp. Zatim zamoli djecu da se grupiraju na način da stanu ispod simbola društvene mreže koja im je najdraža ili ju najčešće koriste. Svaka grupa dobiva unaprijed pripremljenu priču koja se temelji na nekoj izmišljenoj, ali opasnoj situaciji. Grupe zajednički pročitaju svoju priču te dobivaju zadatak smisliti nastavak priče, odnosno rješenje problema te isto prikazati kroz kratak igrokaz ili isječak u kojem sudjeluju svi članovi grupe. Uputa: Na zidovima u dvorani nalaze se simboli nekih društvenih mreža odnosno komunikacijskih kanala. Molim vas da svatko od vas stane ispod simbola društvene mreže ili kanala kojeg najviše volite ili najčešće koristite. Nakon toga, svaka grupa dobit će papir sa izmišljenom pričom vezanom uz navedenu društvenu mrežu. Vaš je zadatak u grupama raspraviti o priči te pronaći rješenje problema koje ćete zatim prezentirati ostalim grupama kroz kratak (max 5 min) igrokaz u kojem će sudjelovati svi članovi grupe. (Napomena: Ukoliko jedan od simbola ostane „prazan“, moguće ga je maknuti. Ukoliko se većina okupi ispod jednog simbola, pitati sudionike jesu li se možda dvoumili između tog i nekog drugog simbola, te one koji su se dvoumili zamoliti da ipak stanu ispod drugog simbola.)40 minuta traje dogovor i uvježbavanje, 20 minuta prezentacija rješenja i rasprava – igrokaz

Trajanje: 60 minuta

Aktivnost za pauzu

PIKADO S BALONIMA: Prije početka igre voditelji trebaju pripremiti materijal – olovkom iscrtati zamišljeni oblik npr. Cvijet, loptu; oštrim predmetom probušiti rupe po zamišljenom obliku cca 10 cm razmaka između rupa, napuhati balone u željenim bojama i provući kraj balona kroz rupice na kartonu; gotov pikado objesiti ili ga jednostavno prisloniti na zid. Ekipu podijeliti u dvije grupe. Konopom odrediti udaljenost gađanja. Ekipa koja probuši više balona može osvojiti neku primjerenu nagradu koju voditelji odrede. Potreban materijal:

Trajanje: 20 minuta

Središnja aktivnost 2. „Ja mogu prepoznati”

Svaki sudionik uzima post-it papiriće. Djeca na papiriće upisuju ponašanja koja oni prakticiraju na Internetu, a koja bi željeli promijeniti. Potiče se rasprava kako bi se sumiralo koja sve ponašanja su nesigurna ili predstavljaju nasilje.

Uputa: Molim da svatko od vas uzme post-it papirića koliko želi i na njih napiše sve što radite na Internetu, a to bi željeli promijeniti. (Aktivnost započinju voditeljice radionice kako bi potaknule sudionike na zadatak).

Trajanje: 30 minuta

Završna aktivnost

Voditelj/ica radionice pozivaju sve sudionike da ispune evaluacijske listiće. Evaluaciju je moguće provesti i kroz organiziranje fokus grupa u okviru kojih voditelj od svakog sudionika traži povratnu informaciju o održanoj radionici (što mu se svidjelo, što nije, što je novo naučio, što bi volio još dodatno saznati i sl.

Trajanje: 15 minuta

Cilj radionice:

Osvijestiti rizična ponašanja na internetu, prepoznati potencijalne rizične situacije koje se mogu pojaviti prilikom korištenja interneta, posljedice tih situacija kao i pronalazak načina na koji se situacije mogu riješiti. Prepoznavanje vlastitog nepoželjnog ponašanja na internetu.

Potrebni materijali/oprema:

kartice s imenima, flomasteri, bojice, evaluacijski listići, listići s tvrdnjama, simboli 4 društvene mreže, isprintane 4 različite priče, Prilog 3, Prilog 4, post-it papirići, flomasteri, hamer papir, karton, ljepilo, baloni, pikado strjelice.

Primjeri rečenica za aktivnosti „Nikad nisam“

- 1) Nikad nisam komunicirao/la sa svojim prijateljima putem Facebooka.
- 2) Nikad nisam objavio/la svoju sliku na društvenim mrežama.
- 3) Nikad nisam objavio/la sliku svojih prijatelja na društvenim mrežama.
- 4) Nikad nisam komunicirao/la s nepoznatom osobom putem društvenih mreža.
- 5) Nikad nisam poslao/la svoju lozinku od Facebooka/Instagrama svom prijatelju.
- 6) Nikad nisam primio/la uvredljivu poruku putem društvenih mreža.
- 7) Nikad nisam vidio/la na društvenim mrežama da se neka druga osoba ismijava.
- 8) Nikad nisam igrao/la igrice putem društvenih mreža.
- 9) Nikad nisam komunicira/la s rodbinom putem društvenih mreža.
- 10) Nikad nisam koristio mogućnost video poziva putem društvenih mreža.

Primjeri priča s društvenih mreža

SNAPCHAT PRIČA:

Ivana Ivanić ima 15 godina te ide u prvi razred srednje škole. Već dugo koristi Snapchat te je na njemu skupila više od 500 prijatelja. Njeni prijatelji, a i ona sama, smatraju da je popularna jer ima puno prijatelja i puno pogleda na objavama. Jednog dana, Ivana je šetala gradom s prijateljicama te su srele skupinu mladića njihovih godina, no nisu ih poznavale. Dečki su na njih počeli pokazivati prstom i smijati se. Odjednom su počeli vikati „Ivanaaa! Ivanaaa!“ te je ona shvatila da oni znaju tko je ona. To joj je godilo jer je ispala poznata pred svojim prijateljicama, no dečki su ubrzo počeli dobacivati razne uvrede. „Ivanaa, kakvu si to sliku jučer objavila? Baš si ružno ispala! Uživo si puno ružnija, šteta što sad ne možeš staviti neki efekt!“. Ivanine prijateljice počele su se smijati, a ona se okrenula i u suzama otišla kući.

INSTAGRAM PRIČA:

Tina Tinić ima 16 godina i najljepša je cura u svojoj školi. Jako se voli slikati te joj je zbog toga najdraža društvena mreža Instagram. Svaki dan na Instagramu objavi barem jednu svoju sliku. Danas ima puno pratitelja, no nekad nije bilo tako. Shvatila je da dobiva više lajkova i više pratitelja ako se poslika u pripijenoj odjeći i s puno šminke. Također, njen profil je javan kako bi svi mogli vidjeti i lajkati njene slike. S vremenom je postala majstorica u slikanju i danas na svakoj slici ima više od tisuću lajkova. No jednog dana, Tina je naletjela na profil na Instagramu pod imenom Ana123 te na tom profilu ugledala svoje slike. Brzo je blokirala i prijavila taj profil te rekla svojim prijateljima da učine isto, no profil nije nestao. Nakon nekoliko dana, pronašla je još 3 različita profila sa svojim slikama.

FACEBOOK PRIČA:

Marko je dečko od 15 godina te je nedavno krenuo u srednju školu. Tome se već dugo veselio budući da u svojoj osnovnoj školi nije imao mnogo prijatelja. Čim je krenuo u srednju školu, na Facebook-u su ga počeli dodavati prijatelji iz novog razreda, ali iz nekih susjednih razreda. Budući da se veselio novim prijateljima, prihvatio je sve, čak i one koje nije osobno upoznao. Dodala ga je i Ana, koja ide u 2.b razred. Ana mu je istog dana napisala poruku kako ga je vidjela ispred škole i da misli da je jako sladak. Marko Anu nije primijetio, no na profilnoj slici izgleda jako lijepo. Bilo mu je čudno što nemaju zajedničkih prijatelja, no zaključio je da možda Ana ne poznaje nikog iz njegovog novog razreda. Dopisivali su se mjesec dana te je Marko napisao Ani kako mu je čudno što ju nikad ne vidi u školi, no ona mu je odgovorila kako se valjda uvijek mimođu. Marko joj je rekao kako bi ju baš želio upoznati uživo, a ona je na to predložila da se nađu u subotu navečer u parku pored škole.

WHATSAPP PRIČA:

Tina i Marko upoznali su se prije dva mjeseca u kafiću. Počeli su pričati, no Marko je ubrzo morao kući. „Daš mi svoj broj, da te dodam na Whatsappu?“, pitao je Tinu koja je, naravno, pristala. Marko joj se stvarno svidio. Već iste večeri počeli su se dopisivati. Nakon mjesec dana, Tini se činilo kao da ju Marko poznaje bolje od svih i da je njena srodna duša. Dopisivali su se svakog dana neprekidno i Tina se počela zaljubljevati. Nakon još mjesec dana, Marko je poslao Tini poruku „Baš bi te htio vidjeti! Pošalješ mi svoju sliku?“. Tina mu je poslala svoju sliku na što joj je on odgovorio „MMM kakva ljepotica! A sad jednu s malo manje odjeće?;).“ Tinu je ta poruka malo zabrinula, ali opet, to je Marko, njemu može vjerovati. Na brzinu je skinula majicu te poslala sliku sebe u grudnjaku Marku. Sljedeća poruka od Marka glasila je „Odlično, a sada želim sliku bez grudnjaka i bez gaćica, inače ću ovu sliku proslijediti cijeloj školi.“

Radionica 4. „Što želim da drugi znaju?“

Uvodna aktivnost „orkestar

Svi sudionici sjedaju u krug, voditelj/ica odabire dva sudionika koji moraju izaći iz prostorije dok drugi u prostoriji smišljaju tko će biti odabran za dirigenta i ta osoba potom mora osmisliti neki ritam koji će svi ostali pratiti, npr. pljesak u kombinaciji sa pucketanjem. Zadatak dirigenta je da sto neprimjetnije, nakon što se dvoje izabranih vrati u prostoriju, neprimjetno povremeno mijenja ritam, a svi ostali moraju pratiti dirigenta i za njime sto neprimjetnije nastaviti sa istim ritmom. Igra traje sve dok dvoje izabranih ne uspije pogoditi tko je dirigent.

Trajanje: 10 minuta

Središnja aktivnosti 1. „Što bi želio da drugi znaju o meni?“

Svaki učenik dobije nekoliko post-it papirića. Zadatak je svakoga da na svaki papirić napišu neke svoje podatke, koje bi željeli da učenici u grupama o njima znaju – datum rođenja, broj mobitela, članove obitelji, čime se bave, ime cure, psa, kako se danas osjećaju, što ih muči i sl. Nakon što su napisali, sve te papiriće zalijepimo na ploču tako da budu vidljive svima. Nakon toga, voditelj/ica ispričaju da smo mi sada napravili svoj „zid“ na kojem smo objavili neke podatke o sebi koje su vidljive našim prijateljima. Nakon toga, predložit ćemo da taj „zid“ iznesemo van na ulici kako bi i ostali nepoznati ljudi mogli vidjeti navedene informacije o njima. Voditelj/ica će ih pitati žele li maknuti sa zida neki papirić i ukoliko žele da to učine. Nakon toga slijedi diskusija o tome što bismo voljeli da nepoznati ljudi na Facebooku o nama znaju i što im nesvjesno dopuštamo da znaju i kako to spriječiti.

Trajanje: 30 minuta

Aktivnost za pauzu

ODBOJKA S PLAHTAMA: Napraviti mrežu od konopca i pripremiti plahte/ručnike za svaku ekipu. Podijeliti ih u ekipe u kojima će parovi držati po jedan ručnik/plahtu kojim će morati prebaciti loptu preko konopca i na taj način igrati odbojku s drugom ekipom.

Potrebni materijali: konop za mrežu, plahte ili ručnici, gumena lopta lakša.

Trajanje: 30 minuta

Središnja aktivnost 2.

Voditelj/ica će sve sudionike podijeliti u 4 grupe. Svaka grupa ima zadatak da se dogovori oko 5 savjeta koji su ključni za sigurno korištenje interneta, a koje bi podijelio sa svojim vršnjacima. Za potrebe ove aktivnosti mogu se koristiti internetom putem tableta i pogledati savjete na www.csi.hr. Njihov zadatak je potom na kreativan način snimiti kratak video s navedenim savjetima za njihove vršnjake i podacima o organizacijama i institucijama kojima se mogu obratiti za pomoć (poput policije, centra za sigurniji internet, centra za socijalnu skrb i slično). Tijekom navedene aktivnosti voditelji će obilaziti grupe i pomoći im u osmišljavanju sadržaja. Po završetku će svaka grupu predstaviti svim sudionicima video koji su izradili.

Trajanje: 70 minuta

Završna aktivnost

Voditelj/ica radionice pozivaju sve sudionike da ispune evaluacijske listiće. Evaluaciju je moguće provesti i kroz organiziranju fokus grupa u okviru kojih voditelj od svakog sudionika traži povratnu informaciju o održanoj radionici (što mu se svidjelo, što nije, što je novo naučio, što bi volio još dodatno saznati i sl.

Potrebni materijali/oprema: kartice s imenima, flomasteri, bojice, evaluacijski listići konop za mrežu, plahte ili ručnici, gumena lopta lakša, flipchart, hamer papiri, post it papirići, tablet.

Radionica 5. „Zapetljani u mreži?“

Uvodna aktivnost 1. „Što smo do sada naučili?“

Cilj ove aktivnosti je upoznati ih sa pojmovima koje smatramo važnima za prepoznavanje rizika na Internetu i ponoviti sve naučeno tijekom Ljetne škole. Održat ćemo kratku PowerPoint prezentaciju i dati primjer za svako ponašanje. Nakon toga, članovi grupe će dobiti listiće s primjerima te će u dvije grupe pokušati prepoznati oblike e-nasilja. Na kraju ćemo zajedno prokomentirati rješenja. Voditelj radionice će sa svim sudionicima raspraviti o situacijama.

Trajanje: 30 minuta

Aktivnost za pauzu

VELIKO FINALE: Odlučujuća igra za pobjednika dana od već ranije formiranih ekipa. Kredom će se nacrtati na igralištu koncentrične kružnice i svako polje će biti drugačije bodovano. Djeca će odabrati vlastiti kamen (s plaže) koji će ukasiti, obojiti, ispisati flomestarima te će im poslužiti za jedno bacanje svakog člana skupine. Svaki kamen koji padne na polje koje se boduje se zbraja s ostalim bacanjima članova. Ukupan broj bodova određuje pobjednika. Potrebni materijali: krede, kamen, boje, kistovi

Trajanje: 30 minuta

Središnja aktivnost 2. „Forum teatar“

Ivana i Dora su najbolje prijateljice još od vrtića. Učenice su sedmog razreda osnovne škole. Trenutno sjede na igralištu i razgovaraju o Dorinom dečku Matiji. Ivana se često druži s njima, ali Dori je to u posljednje vrijeme počelo smetati.

Jedan dan, Eva je rekla Dori da joj se čini da su Ivana i Matija zajedno bili u parku, a ona o tome nije ništa znala. Bila je jako ljuta i odlučila se osvetiti Ivani. Pronašla je slike sa prošlogodišnjeg ljetovanja i odlučila ih javno objaviti na Facebooku putem lažnog profila. Sljedeći dan u školi, učenici su počeli zadirkivati Ivanu. Ivana je bila sigurna da se radi o Dori jer nitko osim nje nije imao te slike i izvrijeđala ju je. Sve to čula je razrednica koja je smatrala da je to bezazlena svađa i da ne može puno toga napraviti s obzirom na to da se ne razumije u Facebook.

Učenici će intervenirati i preuzimati uloge onih likova u teatru za koje misle da bi trebali drugačije reagirati i na taj način pokušati riješiti situaciju. Putem ove aktivnosti, cilj nam je potaknuti učenike na davanje prijedloga u vezi rješavanja situacija e-nasilja kao i poticati traženje pomoći i podrške u istim ili sličnim situacijama.

Trajanje: 50 minuta

Završna aktivnost

Voditelj/ica provodi evaluaciju kroz organiziranje fokus grupa u okviru kojih voditelj od svakog sudionika traži povratnu informaciju o svim održanim radionicama (što mu se sviđelo, što nije, što je novo naučio).

Trajanje: 20 minuta

Potrebni materijali/oprema:

kartice s imenima, flomasteri, bojice, krede, kamen, boje, kistovi

Pojmovi za radionicu

CYBERBULLYNG

Nasilje preko Interneta, opći je pojam za svaku komunikacijsku aktivnost cyber tehnologijom koja se može smatrati štetnom kako za pojedinca tako i za opće dobro. Tim oblikom nasilja među vršnjacima obuhvaćene su situacije kada je dijete ili tinejdžer izložen napadu drugog djeteta, tinejdžera ili grupe djece, putem interneta ili mobilnog telefona.

Neki primjeri cyberbullyinga su: širenje neugodnih informacija (istinitih ili lažnih), otvaranje grupe mržnje, nedopušteno objavljivanje nećijih fotografija ili videa, otvaranje lažnih profila, širenje uvredljivih komentara, krađa lozinke, namjerno isključivanje osobe iz grupe, uhođenje i uznemiravanje na internetu, kreiranje uvredljivih sadržaja na internetu o vršnjacima (priče, slike)

PHISHING

Prijevara putem elektroničke pošte odnosno elektroničke poruke. Pošiljatelj navodi žrtvu da otkrije osobne informacije njihovim upisivanjem na lažnoj internetskoj stranici čija je poveznica dana u poruci, pri čemu su adresa i sadržaj te lažne stranice vrlo slični adresi i sadržaju neke autentične stranice.

GROOMING

Odnosi se na situacije kada odrasla osoba uznemirava djecu putem SMS poruka, telefona ili Interneta. Tada se odrasla osoba predstavlja kao dijete, ulazi u komunikaciju s njima i pokušava stvoriti osjećaj povjerenja kako bi razmijenili fotografije ili informacije seksualne prirode. Može tražiti dijete da mu pošalje svoju sliku, da mu opiše svoje tijelo, da mu otkrije svoje ljubavne tajne, ali i da se nađu u stvarnom životu.

IZNUĐIVANJE

Situacije u kojima osoba prisiljava dijete ili mladu osobu da djeluje ili misli na određen način kroz primjenu sile, prijetnji, ili zastrašivanja putem Interneta.

TROLLING

Proizvodnja provokativnih postova s ciljem stvaranja sukoba i uništavanja konstruktivne rasprave.

IZLOŽENOST NEPRIMJERENOM SADRŽAJU NA INTERNETU

Različiti nasilni i/ili pornografski sadržaji u video formatu ili slici koji potiču mržnju ili su uvredljivi i ugrožavajući za nekoga.

IZLOŽENOST PORNOGRAFSKIM SADRŽAJIMA NA INTERNETU

Različiti oblici prikazivanja osoba, a osobito mlađih osoba od 18 godina bez odjeće ili u seksualiziranom ponašanju.

Primjeri koje će članovi grupe rješavati u malim grupama:

- Ivana ima 13 godina te je objavila sliku na instagramu. Drugi vršnjaci joj objavljuju uvredljive komentare koji se tiču njezinog fizičkog izgleda. (Cyberbullying)
- Nikolina ima 15 godina, dobila je u e-mailu link koji vodi na stranicu sličnu Facebook stranici te upute da se prijavi putem svojih osobnih podataka. (Phishing)
- Marija ima 15 godina i dopisuje se s osobom koja se predstavlja kao dečko njenog uzrasta, a zapravo je puno stariji. Vrlo je pažljiv i brižan prema njoj i Marija ima osjećaj da ju razumije i da mu može sve reći. S obzirom da su stvorili odnos povjerenja, Marija mu je poslala svoje slike u donjem rublju. (Grooming)
- Jelena ima 14 godina i dopisuje se s osobom koja se predstavlja kao dečko njenog uzrasta. Vrlo je pažljiv i brižan prema njoj i Jelena ima osjećaj da mu se može povjeriti. S obzirom na to da mu vjeruje, Jelena mu je poslala svoje slike u donjem rublju. Nakon što mu je poslala slike, tražio ju je da uplati novac, a ako to ne učini, rekao je da će objaviti njene slike na Internetu i reći njenim roditeljima za njih. (Iznuđivanje)
- Marko je napisao provokativan i podrugljiv komentar na raspravu o gay pride-u. Njegov komentar je pokrenuo različite reakcije. (Trolling)
- Dario je povučen i prijatelj je samo s jednim dečkom koji ide s njim u razred, no ni s ostalima nije u lošim odnosima. Nekoliko djevojaka iz razreda ga je prvo počelo zadirkivati, a nakon toga su nagovorile ostale učenike da ga isključe iz svih zajedničkih grupa na Facebooku, Whatsappu, Viberu i drugim aplikacijama i društvenim mrežama. (Cyberbullying)
- Prijateljica je Andrei poslala link za blog cure koja radi izazov o izglednivanju. Tamo pišu savjeti kako varati s kilažom pred roditeljima, praviti se da jedeš i kako se ne udebljati. (Izloženost neprimjerenom sadržaju na Internetu)
- Josip je igrao video igrice na internetu te mu je izbacilo reklamu s golim ženama. (Izloženost pornografskom sadržaju)

Dodatak 3.

Primjeri obrazaca za vođenje dokumentacije

Dnevnik rada odgajatelja

DATUM:	RADNO VRIJEME:
IME I PREZIME ODGAJATELJA:	
POPIS DJECE:	
1.	4.
2.	5.
3.	6.
Opis aktivnosti: <ul style="list-style-type: none">• Vrijeme dolaska i odlaska djece• Vrijeme doručka/ ručka/ užine• Obrazovni rad za svakog korisnika posebno (predmet, lekcija, s kim je radio odgajatelj/volonter) + napomene vezane uz način rada, spremnost na suradnju, pohvale, teškoće s kojima smo se susreli• Evidencija kontakata s roditeljima i članovima obitelji• Evidencija kontakata sa stručnim djelatnicima Centra za socijalnu skrb• Evidencija kontakata sa nastavnim osobljem škole• Evidencija kontakata s drugim važnim osobama, institucijama, organizacijama• Ostale zabilješke o radu	
Napomena: Opravdani i neopravdani izostanci korisnika	

Osobni list korisnika

Podaci o korisniku	
Ime i prezime:	OIB:
Dan, mjesec i godina rođenja:	
Mjesto i država rođenja:	
Prebivalište – boravište:	
Visina:	Težina:
Boja očiju:	Boja kose:

Podaci o ocu	
Ime i prezime:	OIB:
Dan, mjesec i godina rođenja:	
Mjesto i država rođenja:	
Prebivalište – boravište:	
Zanimanje:	Bračni status:

Podaci o majci	
Ime i prezime:	OIB:
Dan, mjesec i godina rođenja:	
Mjesto i država rođenja:	
Prebivalište – boravište:	
Zanimanje:	Bračni status:

Braća:

Sestre:

Centar za socijalnu skrb:

Stručni radnik Centra:

Pravni temelj smještaja

Klasa:

Ur. Broj:

Datum smještaja:

Datum prestanka smještaja:

Kuda se upućuje:

Škola:

Razred:

Razrednica:

Napomena:

Evidencija dolazaka/izostanaka korisnika

Ime i prezime korisnika	Datum															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Evidencija dolazaka/izostanaka korisnika

Ime i prezime korisnika:
Ime i prezime roditelja/skrbnika:
Kontakt podaci:

Br.	Datum	Vrijeme	Srodstvo	Potpis
Zapažanje				

Br.	Datum	Vrijeme	Srodstvo	Potpis
Zapažanje				

Evidencija o kontaktima sa školom

Ime i prezime korisnika:			
Ime i prezime razrednika (kontakt i telefon):			
Br.	Datum	Vrijeme	Kontakt osoba:
Napomena:			
Br.	Datum	Vrijeme	Kontakt osoba:
Napomena:			

Evidencija o suradnji s relevantnim institucijama

Ime i prezime korisnika:			
Datum	Vrijeme	Ime i prezime nadležne osobe	Potpis

Lista zapažanja

Ime i prezime korisnika:	
Datum smještaja:	Datum prestanka smještaja:

Datum	Lista zapažanja

Izjava

Pored aktivnosti koje se provode u sklopu redovnih programa, korisnici se uključuju i u razne druge aktivnosti o kojima se prikupljaju podaci. Zakonom o zaštiti osobnih podataka (NN 103/2003) osigurana je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka. Podaci i materijali koji se prikupljaju u domu koriste se isključivo u pedagoške svrhe kako bi se osigurala viša kvaliteta života i rada.

Svojim potpisom potvrđujem (odobravam):

- Postojanje alergija na lijekove, hranu ili druge alergene NE/DA (koje)
- Vršenje testiranja u Centru za prevenciju i liječenje bolesti ovisnosti, prema potrebi i procjeni medicinskih radnika, stručnog radnika – odgajatelja
- Provođenje liječničkih specijalističkih pregleda i hitne medicinske intervencije sukladno trenutnom zdravstvenom stanju i liječničkoj procjeni
- Fotografiranje korisnika, video ili audio zapise javnih nastupa djece
- Priredbe u medijima
- Slanje radova korisnika na izložbe
- Snimanje različitih aktivnosti korisnika
- Ispitivanje djece za studijske potrebe
- Objavljivanje dječjih radova i aktivnosti
- Sudjelovanje na manifestacijama u organizaciji Centra i suradničkih organizacija

Izjavljujem da sam gore navedeno pročitao/la, sve razumio/la te da pri punoj svijesti i svojevrijedno potpisujem ovu izjavu.

Ime i prezime korisnika: _____

Potpis roditelja/skrbnik

U _____ 20____.godine

Primjer suglasnosti roditelja za odlazak na izlet

Ja, _____ (Ime i prezime roditelja) izjavljujem da sam suglasan/na da moje dijete _____ (OIB: _____), rođen/a _____ godine putuje na višednevni izlet u _____ u trajanju od _____ dana, od _____ do _____ 20. godine u pratnji odgajatelja/ice poludnevnog boravka _____.

Upoznat/a sam s činjenicom da troškove smještaja i putovanja pokriva Centar za nestalu i zlostavljano djecu kroz projekt „Legosi u centru“, a da sam kao roditelj dužan/dužna osigurati primjerenu odjeću, obuću, lijekove (ukoliko dijete iste konzumira) i higijenske potrepštine.

U _____, _____ 20____. godine

Potpis roditelja:

Primjer mjesečnog plana i programa

MJESEČNI PROGRAM GRUPNOG RADA – MJESEC SIJEČANJ GODINA 2014 za tretman poludnevnog boravka

SADRŽAJ RADA	CILJEVI	METODE	NOSITELJI	VRIJEME	EVALUACIJA
<p>Organiziran odgojno – obrazovni proces</p> <ul style="list-style-type: none"> • redovito pohađanje nastave • redovito pohađanje prakse • redovito izvršavanje školskih obaveza: pisanje domaćih zadaća, učenje, pripremanje seminara i drugih materijala • usklađivanje školskih obaveza sa slobodnim aktivnostima • kontinuirani rad na podizanju razine opće kulture i informiranosti: 15.01. Dan međunarodnog priznanja RH • razgovor o strategijama suočavanja *radionice, edukacije, prezentacije, debate, izrada plakata *proslava rođendana korisnika 	<ul style="list-style-type: none"> • usvajanje nastavnih sadržaja • usvajanje različitih metoda učenja • stjecanje navike učenja i organiziranja vremena • osvještavanje vlastitih prava i obaveza • podizanje razine opće informiranosti i opće kulture 	<ul style="list-style-type: none"> • individualni i grupni razgovori • instruktivni rad na obrazovnim sadržajima • kontrola odlazaka u škole i izvršavanja školskih obaveza • kontrola odlazaka na praksu • grupni rad, debate, prezentacije, radionice 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgajatelj • Korisnici • Volonteri 	<ul style="list-style-type: none"> • svakim radnim danom • u obje smjene • kontinuirano • intenzivno 	
<p>Organizirano provođenje slobodnog vremena</p> <ul style="list-style-type: none"> • radionice usmjerene na razvoj socijalnih vještina na temu: (nenasilna komunikacija, vršnjačko nasilje, asertivnost) • sportske radionice (klizanje + odlazak u dvoranu) • društvene aktivnosti/radionice • organizirani posjeti kulturnim znamenitostima/događajima (kazališne i kino predstave) • informatičke radionice • kreativna radionica *proslava rođendana korisnika * radionice, edukacije, prezentacije, debate, izrada plakata 	<ul style="list-style-type: none"> • kvalitetno provođenje slobodnog vremena • otkrivanje interesa i sklonosti • poticanje kreativnosti • socijalizacija i usvajanje kodeksa ponašanja • uključivanje korisnika u lokalnu zajednicu 	<ul style="list-style-type: none"> • grupni rad • prezentacija • demonstracija • poticanje • nadzor 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgajatelji • Korisnici • Volonteri 	<ul style="list-style-type: none"> • svakodnevno, uzimajući u obzir vrijeme neophodno za uspješan odgojno • obrazovni proces 	
<p>Stručno savjetovanje i psihološka pomoć</p> <ul style="list-style-type: none"> • individualni savjetodavni rad • grupni savjetodavni rad • psihosocijalna pomoć i podrška 	<ul style="list-style-type: none"> • psihički i emocionalni razvoj • prihvaćanje vlastitog identiteta • razvoj pozitivne slike o sebi • jačanje samopoštovanja • usvajanje prihvatljivih obrazaca ponašanja • usvajanje strategija suočavanja 	<ul style="list-style-type: none"> • individualni i grupni razgovori • demonstracije • kreativne tehnike • edukativni rad 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgajatelji • Korisnici 	<ul style="list-style-type: none"> Tijekom čitavog mjeseca (prema potrebi) 	

<p>Edukacija i poticanje zdravog žvrljenja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pobljšanje zdravstvenih i higijenskih Navika • Prevcija bolesti • Prevcija konzumacije duhanskih proizvoda, alkoholnih proizvoda te psihoaktivnih stvari • Edukacija o štetnim posljedicama konzumacije duhanskih proizvoda, alkoholnih proizvoda te psihoaktivnih stvari 	<ul style="list-style-type: none"> • stjecanje i održavanje higijenskih navika • podizanje svijesti o važnosti brige o zdravlju • podizanje svijesti o štetnosti konzumacije duhanskih i alkoholnih proizvoda te psihoaktivnih stvari 	<ul style="list-style-type: none"> • razgovori • grupni rad • prezentacije • predavanja • izrada plakata • kontrola i nadzor 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgajatelji • Korisnici 	<p>Tijekom čitavog mjeseca (prema potrebi)</p>	
<p>Prevcija PUP-a</p> <ul style="list-style-type: none"> • inzistiranje na poštivanju kućnog reda Centra • edukacija iz područja prihvatljivih i neprihvatljivih obrazaca ponašanja i njihovim posljedicama 	<ul style="list-style-type: none"> • usvajanje prihvatljivih obrazaca ponašanja • prepoznavanje pozitivnih uzora i ponašanje u skladu s njima • prepoznavanje osoba asocijalnog ponašanja i kritički odnos prema njima 	<ul style="list-style-type: none"> • individualni razgovori • grupni razgovori • radionice 	<ul style="list-style-type: none"> • Odgajatelji • Korisnici 	<ul style="list-style-type: none"> • svakodnevno 	

Primjer potpisne liste – sportske aktivnosti

Tretman poludnevnog boravka „legosi u centru“
Potpisna lista odlazak u dvoranu oš „sv.Ana“ Osijek,

Rb.	Ime i prezime korisnika	Potpis
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Rb.	Ime i prezime korisnika	Potpis
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

ODGAJATELJICA _____

Primjer inicijalnog upitnika za korisnike

Podaci o korisniku

OSOBNI PODACI	
Ime	Prezime
Datum rođenja	Mjesto rođenja
OIB	JMBG (nije obvezno)
Kontakt broj	E-mail
Adresa prebivališta	Adresa boravišta
Nadležni Centar za socijalnu skrb	Nadležni stručni radnik u CZSS
STATUS RODITELJA:	a) kod oba roditelja b) kod jednog roditelja (sudska odluka) c) kod jednog roditelja (bez sudske odluke) d) u udomiteljsku obitelj e) u ustanovu socijalne skrbi f) ostalo
Detaljnije:	
Ime, prezime i djevojačko prezime MAJKE	
Ime i prezime OCA	
Status roditelja:	a) u braku b) izvanbračna zajednica c) razvedeni d) nisu vjenčani e) ostalo
Ukupan broj braće i sestara	Ukupan broj polubraće i sestara

Braća i sestre (ime, prezime, godište, mjesto stanovanja...)

Druge važne osobe (rođaci, obiteljski prijatelji) koje su bliske korisniku

Poludnevni boravak

Što očekuješ od poludnevnog boravka?

Što očekuješ od nas kao voditeljica?

Što ti je potrebno za uspješnu suradnju?

S kim bi želio/la najradije učiti:

- a) Volonterom
- b) Voditeljicom
- c) Drugo:

Koji način rada i provođenja aktivnosti ti najviše odgovara:

- a) Individualno (jedan na jedan)
- b) Grupno

OBILJEŽJA ŠKOLOVANJA

S koliko godina si krenuo/la u školu?

Dali si prije polaska u školu bio/la u :

- a) Dječjim jaslicama
- b) Dječjem vrtiću
- c) Maloj školi

Polazio/la si:

- a) Stalno istu školu
- b) Jednom sam promijenio školu (Razlog _____)
- c) Više puta sam promijenio školu (Razlog _____)

Obrazovni status:

- a) Upisan/a u osnovnu školu
- b) Upisan/a u srednju školu
- c) Ne pohađam školu

Naziv škole

Adresa škole

Razred

Razrednik/ca (ime, prezime i kontakt telefon)

Dali si ponavljao/la razred? Koji i koliko puta?

Negativne ocjene u prethodnoj školskoj godini:

Predmeti iz kojih je potrebna dodatna pomoć:

Predmeti iz kojih ti ne treba nikakva pomoć (najlakši predmeti):

U kojem razredu si počeo/la bježati iz škole?

Razlog?

Dali ti je u školi bila izrečena neka mjera – opomena, ukor, isključenje, udaljenje iz škole, premještaj?

Ima li škola pedagošku službu? Jesi li razgovarao/la s nekim iz pedagoške službe (pedagog, psiholog, defektolog...)?

Dali si u školi bio/la uključen/a u izvannastavne aktivnosti ili produženi boravak?

Tko najčešće i koliko često ide na roditeljske sastanke?

Tko najčešće i koliko često ide na informacije u školu?

INDIVIDUALNI ČIMBENICI

Zdravstveni status:

Prethodni zdravstveni problemi:

Bolnička liječenja:

Odnos prema školskim obvezama

Učiš li redovito svaki dan?

DA NE

Kako je organizirano tvoje učenje? Gdje najčešće učiš?

Možeš li tijekom učenja razlučiti bitno od nebitnog?

Možeš li se tijekom učenja koncentrirati na sadržaj?

Što te ometa u učenju?

- a) skučen prostor
- b) članovi obitelji
- c) buka
- d) osvjetljenje
- e) ništa me ne ometa
- f) drugo: _____

Do sada si učio/la:

- a) Potpuno samostalno
- b) Pomagala ti je majka/otac
- c) Pomagala su oba roditelja
- d) Pomagao ti je skrbnik
- e) Pomagali su brat ili sestra
- f) Pomagali su ti prijatelji
- g) Pomagao ti je instruktor

Domaće zadaće pišeš:

- a) Uvijek na vrijeme
- b) Samo iz onih predmeta iz kojih imam negativnu ocjenu
- c) Samo iz onih predmeta koji su mi zanimljivi
- d) Prepisujem od drugih
- e) Uopće ne pišem

Školske knjige i pribor:

- a) Imam uvijek potpun
- b) Ponekada ga nosim
- c) Nikad ga ne nosim

Odnos prema sebi

Koliko si samostalan (što znaš napraviti sam/a)? Nabroji u čemu si samostalan, a u čemu ovisiš o pomoći drugih.

Kako se vidiš u budućnosti? Što bi želio/volio?

Na koji način održavaš osobnu higijenu?

Na koji način ti je organizirana prehrana? Koliko puta dnevno jedeš i kada?

Kada odlaziš na spavanje i kada se obično budiš?

Odnos prema PUP-u

Razlog zbog kojeg si upućen/a na poludnevni boravak:

Misliš li da je izrečena mjera poludnevnog boravaka opravdana ?

Dali pušiš?

Roditelji ti:

S koliko godina si počeo/la?

- a) Dozvoljavaju pušenje
- b) Dozvoljavaju, ali ne pred njima
- c) Brane pušenje
- d) Kupuju cigare

Jesi li je počinio/la kazneno djelo ili prekršaj? S koliko godina si počinio prvo kazneno djelo?

Dali misliš da je kazneno djelo/prekršaj koji si počinio teško?

- a) Da
- b) Ne

Objasni: _____

Dali bi ponovno počinio kazneno djelo/ prekršaj?

Dali si kod kuće bez pitanja znao/la uzeti:

- a) Sitnije stvari
- b) Odjevne predmete
- c) Novac
- d) Nakit
- e) Alat

Jesi li iskazivao neka od navedenih ponašanja:

PALJENJE	DA	NE
AGRESIJA	DA	NE
BIJEG OD KUĆE	DA	NE
PROVALA	DA	NE
KRAĐA	DA	NE

OBILJEŽJA SLOBODNOG VREMENA

Koliko imaš slobodnog vremena dnevno?

Kako najčešće koristiš svoje slobodno vrijeme?

- a) Spavanje
- b) Druženje s prijateljima
- c) Igranje igrica
- d) Slušanje glazbe
- e) Gledanje tv programa
- f) Čitanje
- g) Sportske aktivnosti
- h) Rad kod kuće
- i) Dosađivanje
- j) Pomaganje prijateljima/ rodbini
- k) Drugo , navedite: _____

Imaš li poslove kod kuće koje moraš obvezno napraviti? Ako imaš, navedi koje:

Koliko vremena provodiš na kompjuteru/mobitelu/facebooku dnevno?

Za što ti služi računalo ili mobitel?

Baviš li se sportom? Ako da koje sportske aktivnosti voliš?

Jesi li član/ica nekog kluba?

Jesi li zadovoljan/na načinom na koji provodiš slobodno vrijeme?

Gdje izlaziš? Kako provodiš vrijeme vani?

Kada se obično vratiš iz izlaska?

Dogovaraš li se s roditeljima/skrbnicima o dolasku kući? Jesu li ti ograničili vrijeme izlaska?

Dali se dogodilo da nisi došao/la u dogovoreno vrijeme kući?

Kakva je bila posljedica za takvo ponašanje?

Provodiš li slobodno vrijeme s članovima obitelji? Ako da što najčešće radite zajedno?

Što bi promijenio/la u svojoj obitelji kada provodite slobodno vrijeme?

OBILJEŽJA OBITELJI

Na koji način razgovaraju odrasli u tvojoj obitelji kada se ne slažu ili se razilaze u mišljenju?

Imaju li svi jednako pravo glasa u obitelji/jesu li svi ravnopravni?

Kako se slažeš s braćom / sestrama (ako ih imaš)?

Dali je u obitelji prisutna neka od slijedećih reakcija:

• verbalne/fizičke agresije	DA	NE
• povlačenje	DA	NE
• prijetnje napuštanjem	DA	NE
• napuštanje	DA	NE

Koliko često i u kojim situacijama?

Dopuštaju li ti roditelji/skrbnici da:

- Ponekad navečer dođeš pola sata kasnije bez posljedica
- U posebnim prilikama ideš kasnije na spavanje
- Ostaviš svoje stvari nepospremljene
- U slobodno vrijeme budeš 2 sata vani bez da znaju gdje i s kim si
- Ne ispunjavaš svoje školske obaveze na vrijeme

Što učine tvoji roditelji/skrbnici ako im netko od tvojih prijatelja nije po volji?

- Zabrane da se s njim/njom družim
- Razgovaraju sa mnom i pokušavaju me nagovoriti da se s njim/njom ne družim
- Kažu svoje mišljenje, ali mi ne brane da se družimo
- Ništa posebno
- Nešto drugo _____

Kako se odnosiš prema autoritetima (roditelji/skrbnici, nastavnici u školi, osobe koje trebaš poštovati):

- a) Ne poštujem autoritet
- b) Neke poštujem, a neke ne
- c) Smatram da je bitno imati poštovanja prema njima, ali to često ne pokazujem
- d) Pokazujem poštovanje

O čemu najčešće razgovaraš s roditeljima/skrbnicima?

Roditelji/skrbnici su prema tebi:

- a) Strogi
- b) Popustljivi
- c) Pravedni
- d) Nepravedni
- e) Ne razumiju tvoje potrebe
- f) Razumiju tvoje potrebe
- g) Pokazuju da im je stalo do tebe
- h) Ne pokazuju da im je stalo do tebe

Kako često te roditelji/skrbnici nagrađuju tako da:

	Često	ponekad	rijetko	nikad
Nešto ti kupe ili ti				
daju novac				
Pohvale te				
Kažu ti da te vole				
Drugo				

Zbog čega te obično nagrađuju?

Kako često te roditelji/skrbnici kažnjavaju tako da:

	Često	ponekad	rijetko	nikad
Viču na tebe				
Kažu ti da su žalosni radi tebe				
“Očitaju ti bukvicu“				

Kažu ti da te ne vole				
Zabrane ti nešto				
Ne razgovaraju s tobom				
Istuku te				
Drugo				
Radi čega te obično kažnjavaju?				
Koliko džeparac dobivaš od roditelja/skrbnika?				
OBILJEŽJA VRŠNJAKA				
S kim se družiš?				
Koliko vas je u društvu?				
Kome se možeš povjeriti od prijatelja?				
Tko te razumije?				
Kako bi opisao svoje prijatelje?				
Kako provodite vrijeme zajedno?				
Dali je netko od tvojih prijatelja počinio kazneno djelo ili prekršaj?				
OBILJEŽJA ZAJEDNICE				
Kako bi opisao/la naselje/kvart u kojem živiš?				
Poznaješ li svoje susjede? Kakvi su tvoji susjedi?				

Literatura

- Ajduković, M., Pečnik, N. (2007.) Nenasilno rješavanje sukoba. Alinea. Zagreb
- Bijedić, M. (2010.) Čimbenici učinkovitosti izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja. *Odgojne znanosti*. 12, 1, 131 – 149
- Bilić, V., Buljan – Flander, G., Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Jastrebarsko. Naklada Slap
- Bouillet, D. (2014): Procjena i samoprocjena problema u ponašanju učenika razredne nastave: prilike i izazovi. *Kriminologija i socijalna integracija*. 22,1.
- Bouillet, D., Uzelac, S., Dodig, D. (2009). Primjerenost sadržaja socijalnopedagoških intervencija potrebama djece i mladih s poremećajima u ponašanju. *Pedagogijska istraživanja*. 6 (1-2), 9-28
- Brajša-Žganec, A., Kotrla-Topić, M., Raboteg-Šarić, Z. (2009): Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja*, 18, 717-738.
- Brajša Žganec, A., *Dijete i obitelj*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2003.,
- Centar za nestalu i zlostavljenu djecu (2014): Godišnji plan i program rada poludnevnog boravka „Legosi u centru“
- Hrvatska udruga za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama (2007): Priručnik za savjetodavni rad roditelja djece s posebnim potrebama. Zagreb
- Juul Jasper, *Razgovori s obiteljima*, Alineja, Zagreb, 1995. Juul Jasper, *Vaše kompetentno dijete*, Pelago, Zagreb, 2006.
- Koller – Trbović, N., Žižak, A. (2012): Problemi u ponašanju djece i mladih i odgovori društva: višestruke perspektive. *Kriminologija i socijalna integracija*, 20, 1, 1-132
- Koller-Trbović, N., Žižak, A., Jeđud Borić, I. (2011): Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Maurović, I. (2010). Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji. *Ljetopis socijalnog rada*. 17, 3, 413 - 443.

- Olweus, D. (1998): Nasilje među djecom u školi – što znamo i što možemo učiniti. Zagreb: Školska knjiga.
- Operativni plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2014.-2016.
- Poldrugač, Z., Marušić, D. i Žižak, A. (2006). Poludnevni tretmani djece i mladeži s poremećajima u ponašanju. Sveučilište u Zagrebu. Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet.
- Pravobranitelj za djecu (2012). Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju.
- Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu. Zagreb
- Rajhvajn Bulat, L. i Ajduković, M. (2012): Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkog nasilja među mladima. Psiholojske teme, 21 (1), 167-194.
- Ratkajec Gašević, G. (2011). Specifičnosti savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Kriminologija i socijalna integracija, 19, 2, 1-122
- Rosenberg, M.B. (2006). Nenasilna komunikacija. Centar za mir nenasilje i ljudska prava – Osijek.
- Vlada Republike Hrvatske (2014). Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece. Zagreb
- Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14)
- Žižak, A., Maurović, I. i Jeđud, I. (2010): Povezanost procjene rizika s osobnim, obiteljskim i drugim obilježjima maloljetnica, korisnica različitih tretmanskih programa. Kriminologija i socijalna integracija, 18, 2, 1-104

J. J. Strossmayera 1/I, 31 000 Osijek
+385 31 272 943/ +385 31 272 953
e-mail: info@cnzd.org | www.cnzd.org

Za više informacija o EU fondovima:
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije <https://razvoj.gov.hr/>
Europski strukturni i investicijski fondovi www.strukturnifondovi.hr